

IFRS & Virkelig verdi

Veien mot et internasjonalt regnskapsregime

av

Inger Lise Frantzen og Stine Mathisen

MASTEROPPGAVE I ØKONOMI OG ADMINISTRASJON

Studieretning finansregnskap
(30 studiepoeng)

Kull 2007

Institutt for økonomi
UNIVERSITETET I TROMSØ
Mai 2009

Forord

Denne oppgaven markerer slutten på vår mastergrad ved Universitetet i Tromsø. Det har vært en lærerik, spennende og tidvis meget krevende prosess.

Vi vil benytte anledningen til å takke de som har bidratt og hjulpet oss frem dit vi er i dag. En stor takk rettes til våre veiledere Ulf Mack Growen og Henning Sollid, for verdifulle råd og konstruktive tilbakemeldinger. Vi vil også rette en stor takk til Signe Moen og Didrik Thrane-Nielsen ved PricewaterhouseCoopers og Steinar Sars Kvifte ved Ernst & Young, for å ha stilt seg til rådighet for spørsmål i forbindelse med denne besvarelsen.

Videre ønsker vi å benytte anledningen til å takke våre medstudenter for å ha gjort studietilværelsen til en flott opplevelse, både faglig og sosialt. En spesiell takk går til Sissel som med sine mange humoristiske innspill har bidratt til å gjøre lange kvelder på kontoret lettere å komme seg gjennom.

Stine ønsker å takke Inger Lise for godt samarbeid gjennom oppgaven. Du har vært en fantastisk venn og støttespiller både i og utenfor studietilværelsen. Jeg vil også rette en stor takk til mamma og pappa for all støtte og hjelp. Dere har alltid hatt troen på meg, noe som har hatt stor betydning for min motivasjon. Takk!

En spesiell takk går til min samboer Thomas. Tusen takk for at du er en slik fantastisk og forståelsesfull samboer og far til våre barn. Takk for din tålmodighet og støtte. Sist men ikke minst vil jeg takke mine barn Noah (5 år) og Tiril (2 år) for at dere får meg til å tenke på de viktige tingene i livet.

Inger Lise retter en stor takk til Stine for et godt samarbeid gjennom de to siste årene ved Universitetet i Tromsø. Du har bidratt til min faglige utvikling samtidig som du er en unik og spesiell venn som jeg setter umåtelig stor pris på. Jeg vil også rette en stor takk til mamma og pappa som gjennom alle år har hatt troen på meg, og alltid har et støttende i ord i tunge stunder. Tusen takk!

Tromsø, 15.mai

Inger Lise Frantzen

Stine Mathisen

Innholdsfortegnelse

Forord	I
Innholdsfortegnelse	II
Figurliste	IV
Sammendrag	V
1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Avgrensning	3
1.4 Definisjoner	4
1.5 Disposisjon	5
2. Metode	7
2.1 Forskningsdesign	8
2.2 Metodevalg	9
2.2.1 Kvalitativ metode	10
2.3 Utvalg	12
2.4 Innsamling av data	14
2.4.1 Sekundærdata	14
2.4.2 Halvstrukturert intervju	15
2.5 Valg av informanter	16
2.5.1 Informantene	16
2.6 Evaluering av undersøkelsen	17
2.6.1 Pålitelighet	17
2.6.2 Troverdighet	18
2.6.3 Overførbarhet	18
2.6.4 Bekreftbarhet	19
3. Teori	21
3.1 Regnskapet som et informasjonssystem	21
3.2 NGAAP	22
3.2.1 Aktører i regnskapspraksis	22
3.2.2 Den norske regnskapsmodellen og dens formål	23
3.2.3 Grunnleggende forutsetninger	25
3.2.4 Kvalitetskrav til regnskapsinformasjonen	26
3.2.5 Grunnleggende regnskapsprinsipper	28
3.2.6 God regnskapsskikk	29
3.2.7 Måleprinsipp	30
3.2.8 Endring i regnskapsloven for tilpasning til IFRS	32
3.2.8 Utviklingen av GRS fremover	35

3.3 IFRS	36
3.3.1 IASB	36
3.3.2 Konseptuelt rammeverk	37
3.3.2.1 Struktur og innhold	38
3.3.2.2 Målsetninger	39
3.3.2.3 Kvalitetskrav	40
3.3.2.4 Definisjoner og regnskapsføring	42
3.3.3 Virkelig verdi	43
3.3.4 Videre utvikling av IFRS	47
3.4 Regnskapskvalitet	47
3.5 Regnskapsmanipulasjon	49
4. De vesentligste forskjellene mellom NGAAP og IFRS	51
4.1 Resultat- og balanseorientering	51
4.1.1 Eksempel på forskjeller som oppstår som følge av forskjellig orientering.	52
4.2 Konseptuelt rammeverk	53
4.3 Virkelig verdi	56
4.4 Andre forskjeller	57
4.4.1 Regelverkets omfang	57
4.4.2 Noteopplysninger	57
4.4.3 Avsluttende bemerkninger	58
5. utfordringer ved overgangen til et internasjonalt regnskapsregime	59
5.1 Revisors rolle	59
5.2 Sammenlignbarhet	60
5.2.1 Kultur	61
5.2.2 Oversettelse	63
5.3 Regnskapskvalitet og -manipulasjon	66
6. Argumenter for og mot virkelig verdi	71
6.1 Det konseptuelle rammeverket	71
6.2 Finanskrisen	76
6.3 Oppsummerende betraktninger	79
7. Avslutning	81
7.1 Konklusjon	81
7.2 Videre arbeid	84
8. Litteraturliste	85
Appendiks 1	VII

Figurliste

Figur 2-1: Gangen i en undersøkelse (D. I. Jacobsen, 2003).....	7
Figur 2-2: Faser i undersøkelsen (D. I. Jacobsen, 2003).	8
Figur 2-3: Metodetyperne og hva de gir oss svar på (Sander, 2004b).....	10
Figur 2-4: Den kvalitative undersøkelsesprosessen som en interaktiv prosess (D. I. Jacobsen, 2003).	11
Figur 2-5: Oversikt over ulike typer utvalg i samfunnsvitenskapelige studier (Grønmo, 2007).....	13
Figur 2-6: Former for sekundærdata (Høivik (1974), etter Sander, 2004a).	14
Figur 3-1: Rapportering av økonomisk informasjon (Kristoffersen, 2008).....	21
Figur 3-2: Figurene i årsregnskapspraksis (Kristoffersen, 2008).	22
Figur 3-3: Fundamentet og regnskapsregler/-standarder (Tellefsen, & Langli, 2005).	24
Figur 3-4: Forholdet regnskapslov, praksis og regnskapsstandarder (Kristoffersen, 2008).....	30
Figur 3-5: Regnskapslovens tosporede rapporteringsspråk (Kvifte, & Tofteland, 2008).....	34
Figur 3-6 : Utviklingen av regnskapspråkene i Norge slik Signe Moen ser de for seg (Moen, 2008).....	35
Figur 3-7: Det konseptuelle hierarkiet (Kvifte, 2004: 29).....	38
Figur 3-8: Virkelig verdi hierarkiet (Campbell, et al., 2008).	45
Figur 5-1: Kulturell innflytelse på finansielle rapporteringsstandarder (Tsakumis, et al., 2009).	61

Sammendrag

Fra og med 1. januar 2005 måtte alle børsnoterte foretak som følge av EØS- avtalen avlegge konsernregnskapet etter International Financial Reporting Standards (IFRS). Dette er et regnskapsregime som skiller seg fra det norske på flere områder, men den utstrakte bruken av virkelig verdi som måleattributt i IFRS er kanskje den største forskjellen mellom de to regimene.

Med denne studien ønsket vi å få en mer inngående kunnskap om temaet IFRS, og gå i dybden på måleattributtet virkelig verdi. Det er et omfangsrikt tema, som vi ikke hadde mye kunnskap om ved starten av studien. Vi har derfor valgt et eksplorativt design for å kunne tilegne oss mer kunnskap rundt området IFRS og virkelig verdi. Vi har utført litteratursøk for å finne artikler og bøker om temaet, og har i tillegg gjennomført halvstrukturerte intervjuer med tre revisorer i Norge.

Vi har brukt litteratur og utsagnene til våre informanter for å svare på en tredelt problemstilling. I første del har vi sett på de vesentligste forskjellene mellom NGAAP (Norwegian Generally Accepted Accounting Principles) og IFRS. Vi har valgt å fokusere på de mer teoretiske forskjellene mellom de to regnskapspråkene fremfor å gå inn på detaljer i de enkelte regnskapsstandardene. Vi har sett på forskjeller i regnskapsteoretisk forankring, og finner at det er IFRS' balanseorientering og konseptuelle rammeverk som vesentlig skiller det fra NGAAP.

Den andre delen av problemstillingen tar for seg enkelte utfordringer som ligger på veien mot et internasjonalt regnskapsregime. Litteratur og informantenes utsagn viser tydelig at det er utfordringer ved å innføre et nytt regnskapspråk. Utfordringer i forhold til revisors kompetanse, sammenlignbarhet og regnskapsmanipulasjon er forhold som blir diskutert.

Den utstrakte bruken av virkelige verdier i IFRS har vist seg å være den største forskjellen mellom IFRS og NGAAP. Måling til virkelig verdi har også vist seg å være det mest kontroversielle emnet, og i den siste problemstillingen ser vi på argumenter for og mot bruken av virkelig verdi. Debatten rundt dette temaet har til tider vært svært opphetet, og relevans og

pålitelighet står her sentralt. Informantene våre er uenige, og litteratursøket vårt støtter denne uenigheten.

IFRS har vist seg å være et krevende regelverk, og utfordringene er mange. Det er ennå relativt tidlig i implementeringen, men det er tegn som tyder på at vi ikke har kommet så langt som til én internasjonal IFRS. Ut fra den nåværende situasjonen ser det heller ut som vi har flere nasjonale "utgaver" av IFRS. International Accounting Standards Board (IASB) er imidlertid aktiv, og det ventes flere diskusjonsnotater i løpet av året. Organisasjonen har sammen med Financial Accounting Standards Board (FASB) et prosjekt under utvikling angående utvikling av et felles rammeverk, og i tillegg ventes det et diskusjonsnotat i løpet av 2009 på det kontroversielle området måling.

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Den 7. juni 2002 vedtok EU at fra og med 1. januar 2005 skulle alle børsnoterte foretak levere konsernregnskapet etter internasjonal regnskapsrett¹. Som følge av EØS-avtalen gjelder denne avtalen også for norske børsnoterte selskaper. Formålet med vedtaket var å bedre effektiviteten i handelen med finansielle instrumenter og redusere kostnadene ved å innhente kapital i Europa (F. B. Jacobsen, 2006).

EUs beslutning har fått konsekvenser for de børsnoterte selskapene, som blant annet har vært nødt til å innføre virkelig verdi både ved første gangs innregning og senere verdivurdering for en rekke eiendeler og forpliktelser der de tidligere anvendte historisk kost (Stenheim, 2008a). For å innhente virkelig verdi er det lagt inn krav om at estimatet for den virkelige verdien skal hentes fra aktive markeder eller kunne estimeres pålitelig (DnR, 2007). Det er derimot ikke definert i regnskapsstandardene hvordan man skal estimere en pålitelig virkelig verdi dersom det ikke eksisterer et aktivt marked. Det vil være opp til hver enkelt regnskapsprodusent å vurdere hvordan han skal estimere en pålitelig verdi, og det sier seg selv at dette åpner opp for et stort innslag av skjønn. Man vil først måtte bruke skjønn ved vurdering av tilgangen til pålitelige estimater for virkelig verdi, dernest i selve estimeringen av verdien og konsekvensen vil i verste fall bli økt manipulering (Stenheim, 2008a).

Et regnskap har to sentrale kvalitetskrav – relevans og pålitelighet. I følge Huneide et al. (2008) skal regnskapsinformasjonen være relevant for brukernes beslutninger. For å være dette må det tas med regnskapsinformasjon og benyttes regnskapsprinsipper som sikrer at brukerne foretar en korrekt vurdering av selskapets inntjening og økonomiske situasjon. I tillegg må et årsregnskap bygge på prinsipper som sikrer at det oppfattes som pålitelig. Informasjonen er pålitelig når den ikke inneholder vesentlige feil (ibid.).

Det norske regelverket er historisk-kost basert og legger mest vekt på ”pålitelighet”, mens IFRS er et regelverk som krever mer bruk av ”virkelig verdi” i regnskapsmålingene, og legger mer vekt på ”relevans” (Huneide, et al., 2008). Begrunnelsen for bruk av virkelige verdier i IFRS er at det gir mer relevante regnskaper for brukerne. På den andre siden hevdes det at

¹ Internasjonal regnskapsrett blir heretter betegnet IFRS.

bruk av virkelig verdi vil redusere påliteligheten og derved tilliten til regnskapet (ibid.). Det vurderes svært ofte om et regnskap er relevant eller ikke, ut fra et investorperspektiv (Stenheim, 2008a). Innenfor IFRS blir investorene sett på som primærbrukerne av regnskapsinformasjon, noe vi kan lese ut fra punkt 10 i International Accounting Standards Boards (IASB) rammeverk for IFRS:

"(...) investors are providers of risk capital to the enterprise, financial statements that meet their needs will also meet most of the general financial information for other users."
(IASPLUS, 2009b)

Investorene skal kunne ta vurderinger og beslutninger på grunnlag av den finansielle informasjonen de får fra regnskapet. Vurderinger kan for eksempel gjelde kjøp av aksje eller vurderinger om det lønner seg å selge aksjer. Dersom den finansielle informasjonen ikke er tilstrekkelig informativ vil den ikke ha evne til å påvirke forventningsdannelsen hos brukerne, og vil derav ikke være relevant (Stenheim, 2008a).

1.2 Problemstilling

Selv om vedtaket om innføring av IFRS i Norge for børsnoterte selskaper er forholdsvis ny, har debattene vært mange siden innføringen i 2005. Spesielt fiskerinæringen har latt seg provosere av de nye reglene der de nå må vurdere den levende fisken til virkelig verdi slik at inntektsføringen skjer løpende gjennom hele vekstfasen. Dette er i stor kontrast til norsk god regnskapsskikk hvor beholdningen av levende fisk har vært vurdert til ordinært varelager, altså laveste verdi av historisk kost og virkelig verdi. Fiskerinæringen har imidlertid ikke fått gjennomslag for sine klager til Finansdepartementet (Bernhoft, & Fardal, 2007).

I den siste tiden har relevans og pålitelighet i forhold til IFRS blitt tatt frem i lyset og enkelte hevder til og med at overestimeringer ved verdivurderinger til virkelig verdi er roten til finanskrisen (Fardal, 2008).

Hensikten med denne studien er å kartlegge de vesentligste forskjellene mellom IFRS og NGAAP. Vi er spesielt interesserte i å finne mer ut om ulikehetene helt ned i rammeverket, hvor relevans og pålitelighet vil være sentrale tema. Kravet fra EU har ført til at man nå står foran implementeringen av et internasjonalt regnskapsregime, og i den forbindelse vil man

støtte på ulike utfordringer. Vi har tidligere nevnt at virkelig verdi skal hentes fra aktive markeder eller estimeres på en pålitelig måte ved mangel på aktive markeder. Hvordan disse virkelige verdiene skal vurderes på en pålitelig måte vil være opp til hver enkelt regnskapsprodusent. Vi ønsker å se på hvilke argumenter som knytter seg til disse utfordringene og vi har med bakgrunn i dette valgt følgende tre delproblemstillinger i masteroppgaven:

- 1. Hva er de vesentligste forskjellene mellom IFRS og NGAAP?*
- 2. Hvilke utfordringer står vi ovenfor ved implementeringen av et internasjonalt regnskapsregime?*
- 3. Hva er argumentene for og mot virkelig verdi?*

1.3 Avgrensning

IFRS er et tema som vi har vært lite innom i løpet av vår studietid her ved Universitetet i Tromsø, men som vi finner meget interessant. Temaet har vært lite behandlet av tidligere mastergradstudenter ved Universitetet i Tromsø, og de som har skrevet om temaet har sett på problematikken rundt noen få av regnskapsstandardene. Det er mange områder innenfor IFRS det ville vært interessant å studert nærmere, men på grunn av ressursmessige hensyn har vi sett oss nødt til å avgrense omfanget av studien.

I utgangspunktet ønsket vi å se på hvordan regnskapsbrukerne så på pålitelighet og relevans innen IFRS i forhold til NGAAP. Dette viste seg å bli en for stor oppgave for oss med tanke på den tid vi hadde til rådighet, og vi så oss derfor nødt til å avgrense ytterligere. Det vi har valgt å gjøre er å gå dypere inn i selve rammeverket, se på utvikling, teorier og de vesentligste forskjellene mellom IFRS og NGAAP i motsetning til å studere enkelte standarder. Problemstillingen vår er tredelt og består av en litteraturstudie der vi skal avdekke de vesentligste forskjellene mellom IFRS og NGAAP, etterfulgt av en undersøkelse rettet mot tre revisorer der de kartlegger det de ser på som utfordrende ved implementeringen av IFRS og deres argumentasjon for og mot bruk av virkelig verdi som måleprinsipp.

1.4 Definisjoner

Regnskapsbruker – enhver som treffer beslutninger som kan påvirkes av den regnskapspliktiges forhold, herunder nåværende og mulige eiere, kreditorer, ansatte, kunder, alliansepartnere og offentlige myndigheter (Finansdepartementet, 2005).

IFRS – International Financial Reporting Standards (NorskRegnskapsstiftelse, 2008a).

GAAP – Generally accepted accounting principles (Legalzoom, 2009). Herunder har man blant annet USGAAP (US Generally Accepted Accounting Principles), UKGAAP (UK Generally Accepted Accounting Practices) og NGAAP (Norwegian Generally Accepted Principles).

GRS – God regnskapsskikk (Revisjon.no, 2006).

GRP – Grunnleggende regnskapsprinsipper (Skattedirektoratet, 2000).

NRS – Norske RegnskapsStandarder og Norsk RegnskapsStiftelse (NorskRegnskapsstiftelse, 2008b)

Virkelig verdi – det beløp en eiendel kan omsettes for eller en forpliktelse innfris til i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte, frivillige parter (Stenheim, 2008b).

Regnskapsmanipulasjon – regnskapsmanipulasjon involverer tilsiktet feilinformasjon eller utelatelse av beløp eller opplysninger i regnskapet for å villedde regnskapsbrukerne. Dette kan gjøres ved å manipulere, forfalske, utelate eller endre registreringer i regnskapet (Kolsrud, 2008).

Regnskapsprinsipper – Retningslinjer for utferdigelse av resultatregnskapet, for eksempel med hensyn til vurderingsprinsipper for eiendeler og gjeld eller med hensyn til hvordan under- og overskudd skal behandles (Nørgaard, et al., 2003).

IASB – International Accounting Standards Board (Kvifte, & Tofteland, 2008).

FASB – Financial Accounting Standards Board (Kinserdal, 2008).

1.5 Disposisjon

Kapittel 2: Metode

I dette kapitlet går vi gjennom de valg vi har tatt metodologisk sett for å besvare vår problemstilling på en best mulig måte. I slutten av kapitlet har vi evaluert undersøkelsesprosessen.

Kapittel 3: Regnskapsteori

Teorikapitlet tar for seg de regnskapsteoretiske forankringene de to regnskapsspråkene NGAAP og IFRS har og hvordan utviklingen blir fremover. I tillegg gjør vi rede for hva regnskapsmanipulasjon og virkelig verdi er.

Kapittel 4: De vesentligste forskjellene mellom NGAAP og IFRS

Det vil her bli forsøkt å gi en teoretisk forklaring på hva de vesentligste forskjellene mellom NGAAP og IFRS er.

Kapittel 5: utfordringer ved overgangen til et internasjonalt regnskapsregime

Vi vil her forsøke å kartlegge de utfordringer våre informanter føler vi står overfor ved overgangen til IFRS. Både nasjonale og internasjonale utfordringer blir belyst i dette kapitlet.

Kapittel 6: Argumenter for og mot virkelig verdi

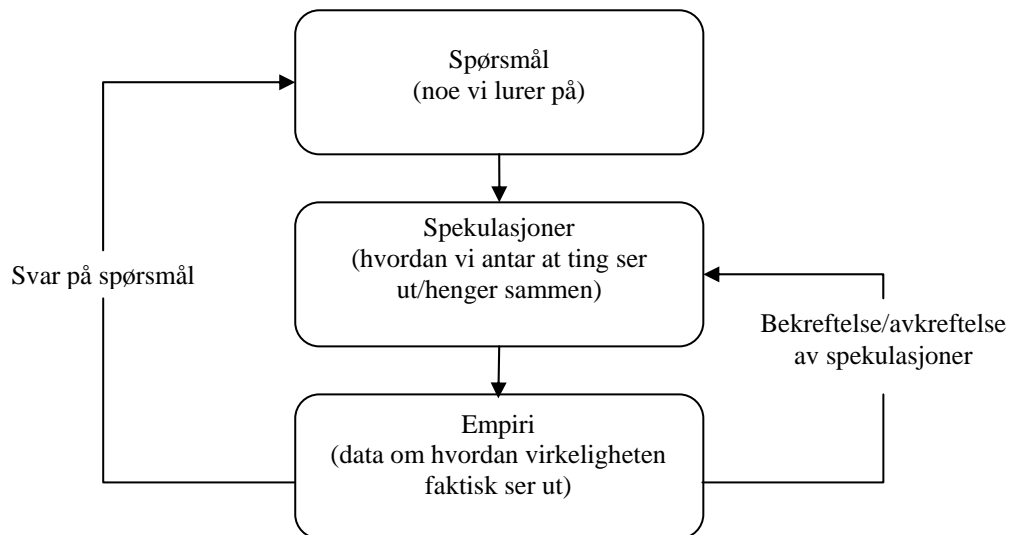
I dette kapitlet vil vi gjøre rede for våre funn fra intervjuene. Argumenter og synspunkt informantene har kommet med blir drøftet og diskutert opp mot hverandre og mot litteratur, hovedsakelig artikler fra inn- og utland.

Kapittel 7: Konklusjon

Vi vil her forsøke å oppsummere studien og dra konklusjoner som svarer på vår problemstilling. Avslutningsvis vil vi reflektere over arbeidet og hva vi føler ville vært interessant å se på videre.

2. Metode

Hensikten med denne masteroppgaven er å få bedre kunnskap om et område vi finner meget interessant, samt få svar på vår problemstilling. Dette kapittelet tar for seg metodene vi har valgt for å best mulig kunne samle inn empiri for å svare på våre problemstillinger. Alle undersøkelser går gjennom følgende trinn i følge Jacobsen (2003):

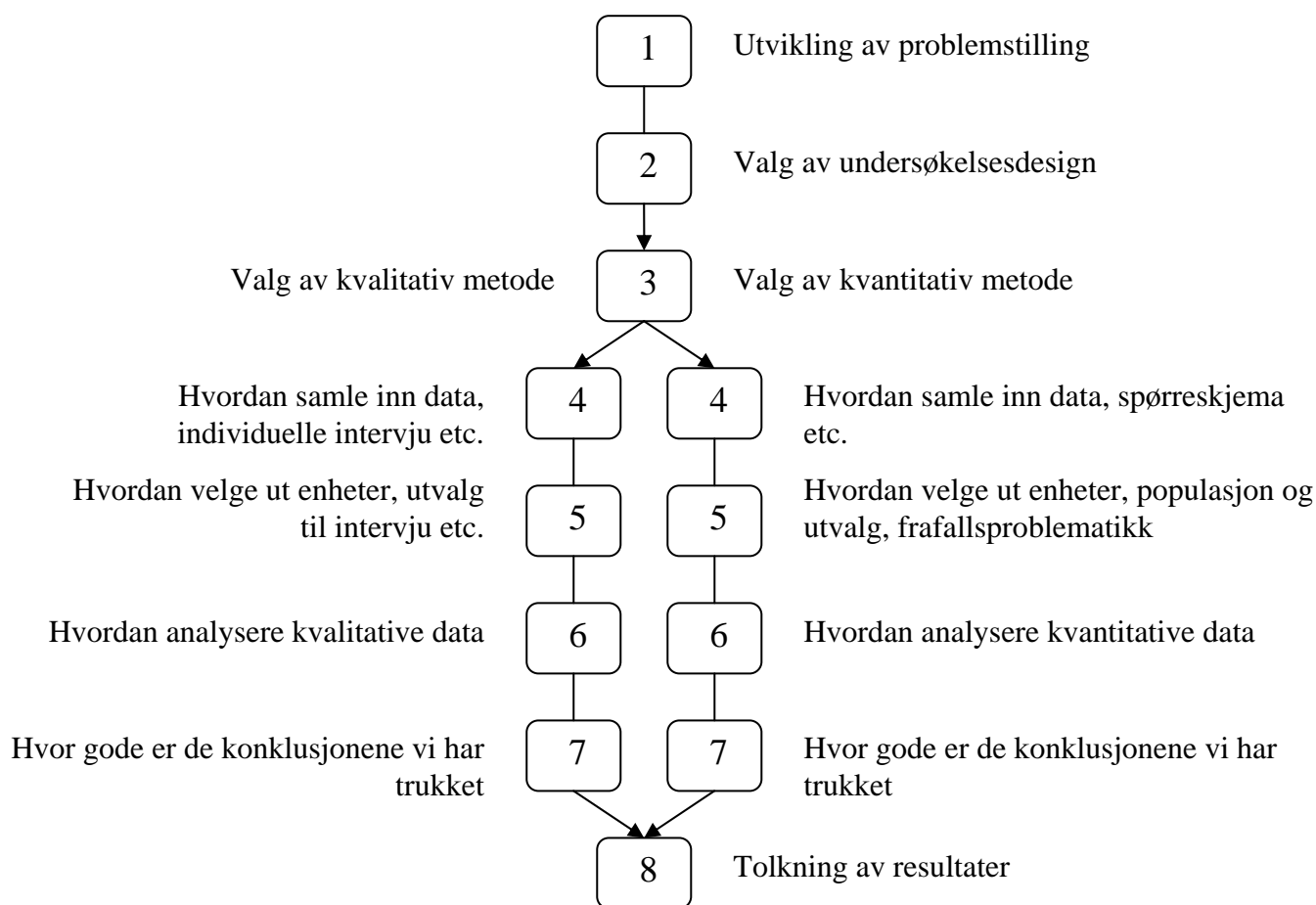

Figur 2-1: Gangen i en undersøkelse (D. I. Jacobsen, 2003).

Aubert gjengitt i Dalland (2002 s.71) formulerer metode slik:

”En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder.”

For å komme frem til den metoden som var best egnet for vår studie tok vi utgangspunkt i Jacobsens modell for gangen i en undersøkelsesprosess (D. I. Jacobsen, 2003). Denne modellen består av åtte faser er vist i figur 2-2.

Figur 2-2: Faser i undersøkelsen (D. I. Jacobsen, 2003).

2.1 Forskningsdesign

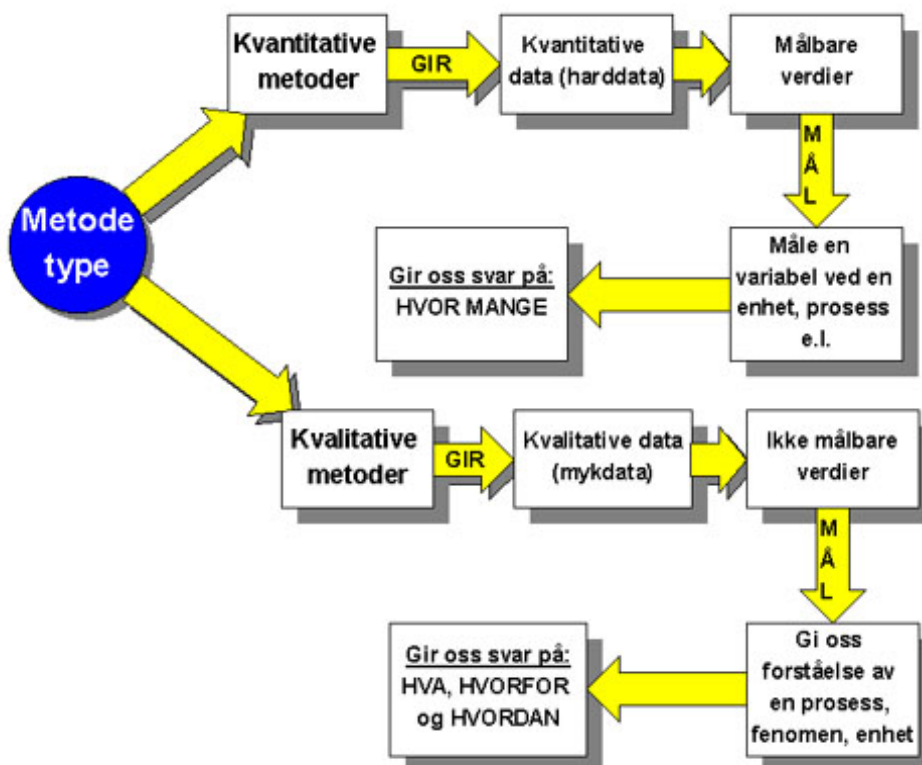
Et forskningsdesign gir oss et rammeverk for innhenting og analyse av data (Bryman, & Bell, 2007). Det finnes flere ulike design å velge mellom, og valget vil ha store konsekvenser for undersøkelsens gyldighet og pålitelighet (D. I. Jacobsen, 2003). Det er derfor viktig å spørre seg om det valget man tar når det gjelder forskningsdesign er egnet til å svare på problemstillingen. Denne besvarelsen har en induktiv tilnærming, det vil si at vi tar utgangspunkt i temaet som vi ønsker å se nærmere på, uten å gå veien innom teoretiske modeller (ibid).

De forskjellige forskningsdesignene kan deles inn i to grupper der man har ekstensive eller intensive studier i den ene og beskrivende eller forklarende studier i den andre. Ekstensive design går i bredden og undersøker mange enheter. Å gå i bredden er et forsøk på å få en presis beskrivelse av et fenomen på tvers av ulike kontekster i tillegg til at man øker

mulighetene for å generalisere funnene fra et utvalg til en populasjon (D. I. Jacobsen, 2003). Intensive design vil si å gå i dybden av et fenomen. Å gå i dybden er et forsøk på å få fram så mange nyanser og detaljer som mulig i selve fenomenet i tillegg til at man forsøker å få en helhetlig forståelse av forholdet mellom undersøkelsesenheten og den konteksten undersøkelsesenheten inngår i (ibid). I denne besvarelsen har vi valgt en intensiv tilnærming, for å få en dypere forståelse om temaet IFRS, og da spesielt virkelig verdi.

2.2 Metodevalg

Det finnes to hovedkategorier av metodevalg, den kvalitative og den kvantitative metoden (Ringdal, 2001). I følge Jacobsen (2003) bør problemstillingen være styrende for hvilken metode man velger. Har man en eksplorerende problemstilling vil man ofte måtte velge en metode som får fram mange nyanser. Dette vil vanligvis kreve konsentrasjon om noen få enheter. Slike metoder vil egne seg til innsamling av det vi kaller kvalitative data. Dersom man har en testende problemstilling, vil den ofte ha som hensikt å finne omfanget, hyppigheten eller utstrekningen av et fenomen. Vår problemstilling innebærer et ønske om å gå i dybden for å få fram mange nyanser. Med andre ord ønsker vi et intensivt opplegg, eller en metode som undersøker mange nyanser, men rekker over relativt få enheter. Ved slike problemstillinger vil man som oftest velge en kvalitativ tilnærming (ibid.). I *figur 2-3* under ser man de to metodetyperne og hvilke type svar tilnærmingene vil gi oss.

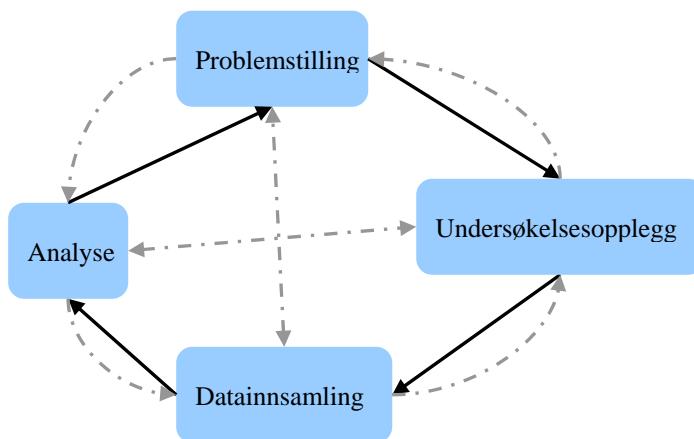
Figur 2-3: Metodetyperne og hva de gir oss svar på (Sander, 2004b)

2.2.1 Kvalitativ metode

I denne besvarelsen har vi valgt en eksplorerende og kvalitativ tilnærming der vi ønsker å opparbeide en større forståelse av NGAAP og IFRS. Problemstillingen vår er tredelt, der første del er eksplorativ i den måte at vi har til hensikt å utdype noe vi vet lite om (D. I. Jacobsen, 2003). For å besvare den første delen av problemstillingen har vi tatt utgangspunkt i sekundærdata for å få en bedre forståelse av IFRS og NGAAP. Vi kunne svært lite om IFRS på forhånd og det var nødvendig for oss å fordype oss i lovtekster og rammeverk for å kunne kartlegge de vesentligste forskjellene mellom de to regnskapsspråkene. Andre og tredje delproblemstilling blir besvart ved å gjennomføre en empirisk undersøkelse som blir diskutert opp mot artikler og annen litteratur på området. Empiriske undersøkelser har til hensikt å fremskaffe kunnskap (D. I. Jacobsen, 2003). I denne undersøkelsen vil vi innhente primærdata fra tre aktører innen regnskap/revisjon ved hjelp av halvstruktureerte intervju.

Fordeler med kvalitativ tilnærming

Kvalitativ tilnærming legger få begrensninger på de svar en informant kan gi. Metoden vektlegger detaljer, nyanserikdom og det unike ved hver enkelt informant (D. I. Jacobsen, 2003). Det er en større grad av åpenhet ved anvendelse av kvalitative metoder, og dette skyldes at den som undersøker i liten grad har bestemt på forhånd hva man skal lete etter (ibid). Vi påtvinger ikke informanten faste svarkategorier og det er derfor informanten som bestemmer hva slags informasjon man får inn. Gjennom denne åpenheten vil informanten gi sin individuelle og unike forståelse av et forhold. Disse dataene er godt egnet til å få fram det spesifikke og det unike ved en informant og dens kontekst (ibid). Kvalitative metoder betoner også en nærhet mellom den som undersøker og den som blir undersøkt gjennom lange samtaler eller observasjon over tid (ibid). I tillegg til de nevnte fordeler med kvalitativ tilnærming har man også det faktum at de også er mer fleksible i den form at man kan gå tilbake og endre problemstillingen og datainnsamlingsmetoden etter hvert som undersøkelsen pågår og man får vite mer. Prosessen er derfor mer interaktiv og man vil ofte oppleve skillet mellom datainnsamling og analyse som vagt og mer flytende ved kvalitativ forskning, noe vi kan se illustrert i *figur 2-4* under.

Figur 2-4: Den kvalitative undersøkelsesprosessen som en interaktiv prosess (D. I. Jacobsen, 2003).

Som vi kan se ut fra modellen har man med kvalitativ tilnærming muligheter for å endre både undersøkelsesopplegget, datainnsamlingen, analysen og problemstillingen underveis i prosessen, noe de grå stiplede pilene viser. De svarte pilene signaliserer den vanlige forskningsprosessen fra problemstilling, via design av opplegg og datainnsamling, til analyse

(D. I. Jacobsen, 2003). Vi har flere ganger under prosessen sett det som nødvendig å forandre vår problemstilling for å få avgrenset og spisset oppgaven best mulig.

Ulemper med kvalitativ tilnærming

Det første problemet man møter med kvalitativ tilnærming er at den er mer ressurskrevende enn en kvantitativ tilnærming. Intervjuer tar ofte lang tid og med vår mangel på ressurser har vi vært nødt til å begrense vårt omfang av informanter. Dette resulterer i at den kvalitative tilnærmingen får problemer med den eksterne gyldigheten. En annen ulempe er at dataene er svært komplekse og vanskelig å tolke på grunn av sin nyanserikdom (D. I. Jacobsen, 2003). Det er ofte et problem at den enkelte undersøker ikke klarer å forholde seg til rikdommen og kompleksiteten av dataene han sitter igjen med etter intervjuet. Man kan spørre seg om undersøkerne i det hele tatt klarer å være helt åpne for alle detaljer og nyanser. Det vil i tillegg alltid være en fare for at man foretar en ubevisst siling av informasjonen. Kvalitative datainnsamlingsmetoder vil også være problematiske med hensyn til undersøkelseeffekten (ibid). Med dette menes det at det kan være selve undersøkelsen som skaper spesielle resultater. Kan man for eksempel være sikker på at informantene svarer sant på alle spørsmål eller om han prøver å gjøre seg "bedre" enn han egentlig er?

Fleksibiliteten kan også være et problem ved kvalitativ tilnærming (D. I. Jacobsen, 2003). Det at man kan gå tilbake og endre problemstilling, undersøkelsesopplegg, datainnsamlingsmetode og analyse under veis i undersøkelsen kan føre til at enkelte vil føle at de aldri blir ferdig, og at det til stadighet dukker opp ny informasjon. I verste fall kan man ende opp i en ond sirkel der man ikke klarer å avslutte undersøkelsen, og der problemstillingen endres så dramatisk at vi ender opp med en helt annen undersøkelse enn den man hadde tenkt seg (ibid).

2.3 Utvalg

Den viktigste grunnen til at vi har valgt en kvalitativ tilnærming er at vi ønsker å få inn mest mulig informasjon rundt temaet NGAAP og IFRS. Men det vil som i de fleste undersøkelser være umulig eller meget ressurskrevende å undersøke alle de vi ønsker. I slike tilfeller vil man være nødt å gjøre et utvalg. Problemet er å sikre at utvalget er representativt for alle enhetene. Dette betyr nødvendigvis ikke at utvalget er lik populasjonen i form av merkbare karakteristikk, men at resultatet fra dataene vi samler inn fra utvalget er konsekvent med det resultatet vi hadde fått dersom vi hadde spurt hele populasjonen (Fricker, 2008). Det er flere

typer utvalg man kan bruke for å gjennomføre en undersøkelse. Fricker (2008) mener det er to; sannsynlighetsbasert utvalg og ikke- sannsynlighetsbasert utvalg, mens blant andre Grønmo (2007) hevder man kan dele metodene inn i fem utvalgstyper. Disse fem er presentert i figur 2-5 under.

Kjennetegn ved bruken av utvalgstypen	Utvalgstype				
	Utvalget lik universet	Pragmatisk utvalg	Sannsynlighetsutvalg	Strategisk utvalg	Strategisk valg av case
Undersøkelsestype	Populasjonsstudier	Eksplorerende undersøkelser (pilot-undersøkelser)	Teoritestende utvalgsundersøkelser	Utvalgsundersøkelser med sikte på teori-generering eller helhetsforståelse	Casestudier med sikte på teori-generering eller helhetsforståelse
Datatype	Kvalitative eller kvantitative data	Kvalitative eller kvantitative data	Kvantitative data	Kvalitative data	Kvalitative data eller en kombinasjon av kvalitative og kvantitative data
Generaliseringsmåte	Generalisering unødvendig	Ingen systematisk generalisering	Statistisk generalisering	Teoretisk generalisering	Teoretisk generalisering (eller ingen generalisering)
Enheter inkludert i undersøkelsen	Hele universet	Utvalg av enheter	Utvalg av enheter	Utvalg av enheter	Fokus på én enhet
Mengden informasjon om hver enhet	Varies	Varies	Relativt lite	Mye	Mye
Populasjonens størrelse	Varies	Varies	Stort	Varies, men ofte lite	Lite (eller lik den fokuserte enheten)
Utvalgets størrelse	Utvalget lik populasjonen	Varies	Stort	Lite	En enhet

Figur 2-5: Oversikt over ulike typer utvalg i samfunnsvitenskapelige studier (Grønmo, 2007).

I motsetning til kvantitative undersøkelser der man er ute etter å foreta statistisk generalisering, søker man i kvalitativ forskning å generere overførbar kunnskap i tillegg til å få mer utfyllende kunnskap om fenomenet (Johannessen, et al., 2004).

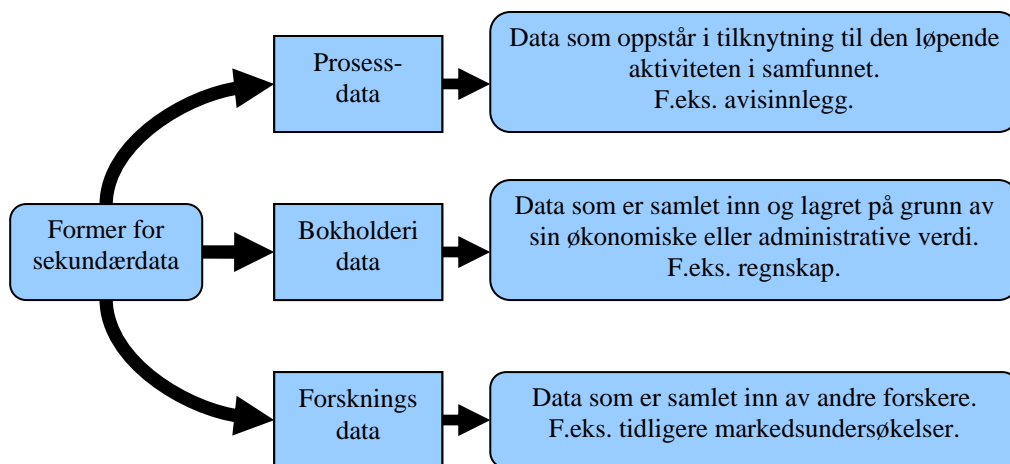
Utvalget av enheter har stor betydning for undersøkelsens pålitelighet og troverdighet (D. I. Jacobsen, 2003). Man må være sikker på at man kan stole på den informasjonen man får fra enhetene, og at de har tilstrekkelig kunnskap om det man ønsker å undersøke. Ut fra våre begrensede ressurser har vi valgt å gjennomføre et strategisk utvalg. Utvalget av informanter vil ikke være representativt men hensiktsmessig (Johannessen, et al., 2004). Vi har valgt ut informanter som vi mener kan gi oss mye og god informasjon om temaet i studien. Jacobsen (2003) hevder slike utvalgs-kriterier ikke er helt enkle å bruke, fordi vi først må vite noe om hvor gode informasjonskilder de ulike informantene er.

2.4 Innsamling av data

To vesentlige krav til undersøkelser er gyldighet og pålitelighet. Gyldighet går ut på om vi måler det vi ønsker å måle, og pålitelighet er om vi kan stole på den informasjonen vi har samlet inn (D. I. Jacobsen, 2003). For å samle inn data som kan svare på vår problemstilling har vi valgt å bruke sekundærdata og primærdata i form av halvstruktureerte intervjuer.

2.4.1 Sekundærdata

Sekundærdata er data som allerede er samlet inn, og mulig også analysert, av noen andre (Blaxter, et al., 2006). Man kan skille mellom tre ulike former for sekundærdata; prosessdata, bokholderidata og forskningsdata, illustrert i *figur 2-6* under:

Figur 2-6: Former for sekundærdata (Høivik (1974), etter Sander, 2004a).

Når man tar i bruk sekundærdata er det viktig at man har et bevisst forhold til hvilke data man velger ut; hvor dataene kommer fra og hvem det er som har samlet de inn (D. I. Jacobsen, 2003).

Vi har i stor grad anvendt prosessdata i form av avisinnlegg og artikler. I tillegg har vi sett på en del forskningsdata der man har undersøkt interessante tema innenfor regnskapsfaget. Denne litteraturen har vi hovedsakelig fått tilgang til via internett og bibliotek. Artikkene fra internett har vi for det meste funnet via Ofelaš, som er en søkerportal man har tilgang til via Universitetet i Tromsø der man kan søke i mange databaser etter fagartikler i fulltekst (UiT, 2005).

Jacobsen (2003) hevder det ofte vil være et ideal å bruke ulike typer data, både primær- og sekundærdata. Dersom man benytter seg av flere ulike data, kan man bruke disse til å støtte opp om hverandre og dermed styrke de resultatene man kommer frem til, eller de kan benyttes for å vise motsetningene i ulike opplysninger (ibid).

2.4.2 Halvstrukturert intervju

Som tidligere nevnt har vi gjennomført tre halvstrukturerte intervjuer. Grunnen til at valget falt på halvstrukturerte intervju var at vi følte vi ville få mest utbytte av dette. Årsaken til dette er at det legges svært få begrensninger på hva informantene kan si. Halvstrukturerte intervju anvendes dersom man har noe kunnskap og teori rundt temaet man ønsker å undersøke, men er interessert i å få nye synsvinkler og informasjon fra informanter (Andersen, 1997). Det er som regel en rekke forhold man ønsker belyst, og det er derfor normalt å utarbeide en intervjuguide der man har ført opp stikkord for tema man vil gjennom og spesifikke spørsmål man vil ta opp (ibid). Intervjuguiden som ble brukt under våre intervjuer er presentert i Appendiks 1. Det som skiller et halvstrukturert intervju fra et strukturert intervju er at intervjueren er fleksibel med tanke på rekkefølgen av temaene, og kanskje enda viktigere lar informanten utvikle ideer og snakke mer åpent rundt spørsmålene stilt av intervjueren (Denscombe, 2003).

Ved utformingen av intervjuguiden har vi fulgt strukturen som er foreslått av Johannessen et al. (2004). Vi startet alle intervjuene med å presentere oss og fortelle litt om masteroppgaven. Deretter ble informantene forespurt om de var villige til å bli tatt opp på båndopptaker. I tillegg ble de informert om at vi ville sende informantene en transkribert versjon av deres intervju for godkjenning i etterkant. Intervjuene varte i ca én time, og ble avrundet med oppklaring av eventuelle uklarheter eller spørsmål og kommentarer informanten måtte komme med. Denne fremgangsmåten er anbefalt av Jacobsen (2003).

Ved gjennomføring av intervjuene valgte vi å bruke et intervjusted som var naturlig for intervjuobjektet. Et naturlig intervjusted kan f.eks. være informantens hjem, eller et sted han/hun kjenner godt. Alternativt kan man anvende et kunstig intervjusted, dette kan være intervjuerens kontor eller et rom som hverken intervjuer eller informant kjenner til (D. I. Jacobsen, 2003). Forskning viser at valg av intervjusted har innvirkning på svarene

informanten gir, og det viser seg at kunstige omgivelser har en tendens til å gi kunstige svar (ibid). Vårt valg av naturlig intervjusted falt derfor på møterom ved informantenes respektive arbeidsplasser.

Under intervjuene valgte vi å bruke båndopptaker. Det er mange årsaker til dette valget. Man får mer flyt i samtalen dersom man har øyekontakt med den man intervjuer i tillegg til at man får alt med seg ordrett, noe som gir ekstra tyngde til studien (D. I. Jacobsen, 2003). Det er også en del ulemper ved bruk av båndopptaker som vi må ta høyde for; mange opplever det som negativt å bli tatt opp på bånd, noen blir stumme som østers, det kan oppstå tekniske problemer eller man kan få uønskede pauser i intervjuet på grunn av kassetter som tar slutt og må byttes (ibid). Med tanke på vårt utvalg av informanter mener vi fordelene veier opp for ulempene og besluttet derfor å bruke båndopptaker under intervjuene.

2.5 Valg av informanter

Ved utvalget av informanter har vi som tidligere nevnt, utført et strategisk utvalg der vi har fokusert på de med god kunnskap innenfor temaet denne oppgaven omhandler. Det er hovedsakelig i de store revisorselskapene de fleste revisorene med gode kunnskaper innen IFRS og virkelig verdi holder til. Dersom man tar en titt på revisorene til de børsnoterte selskapene vil man se at nesten alle er representanter fra en av de fire store revisjonsselskapene; Ernst & Young, PricewaterhouseCoopers, KPMG og DeLoitte (Sunnanå, 2007). Fremgangsmåten vår har vært å bruke vårt kontaktnett innen PricewaterhouseCoopers for å få informasjon om de fremste på dette området. Vi har også sett på hvem som er aktivt med i debatten rundt det konseptuelle rammeverket, IFRS og virkelig verdi. Her er det spesielt en som utmerker seg; Steinar Sars Kvifte fra Ernst & Young. I tillegg har vi valgt ut Didrik Thrane-Nilsen og Signe Moen, begge fra PricewaterhouseCoopers.

2.5.1 Informantene

Steinar Sars Kvifte

Steinar Sars Kvifte er dr. oecon og statsautorisert revisor. Han er fagdirektør regnskap i Ernst & Young, og er ansvarlig for Nordisk IFRS Desk og Nordisk Financial Reporting Advisory i Ernst & Young. Han er også førsteamanuensis II ved Norges Handelshøgskole. Han er medlem av NRS Fagorgan IFRS og Pro-Active Accounting Initiative in Europe (PAAinE).

Didrik Thrane-Nilsen

Didrik Thrane-Nielsen er statsautorisert revisor og partner ved PricewaterhouseCoopers' kontor i Oslo, og er tilknyttet deres fagavdeling. Han er også tilknyttet Norsk RegnskapsStiftelses fagutvalg for IFRS hvor han sitter som nestleder.

Signe Moen

Signe Moen er statsautorisert revisor ved PricewaterhouseCoopers og har mer enn 20 års erfaring fra både revisjon og faglig rettede oppgaver. Hun leder i dag PwCs fagavdeling, er medlem av Regnskapsstandardstyret i Norsk RegnskapsStiftelse og Finansdepartementets regnskapsfaglige ekspertutvalg for råd i IFRS-spørsmål.

2.6 Evaluering av undersøkelsen

Datamaterialets kvalitet betraktes ut i fra hvor godt de bygger på vitenskapelige prinsipper for sannhetsforpliktelse og logisk drøftning. I tillegg må man vurdere om utvelgelsen av enheter og innsamlingen av data er gjennomført på en systematisk og forsvarlig måte som er i tråd med forutsetningene og framgangsmåtene i de samfunnsvitenskapelige undersøkelsesoppleggene som brukes (Grønmo, 2007). Ved evaluering av kvantitativ forskning brukes begrepene reliabilitet og ulike typer av validitet som kriterier for hvor god kvaliteten er på undersøkelsen (Johannessen, et al., 2004). Det er viktig at man er kritiske i vurderingen av om konklusjonene man har tatt er gyldige og til å stole på (D. I. Jacobsen, 2003). Innenfor kvalitativ forskning opereres det med andre begreper for kvalitet. Disse er pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og overensstemmelse (ibid).

2.6.1 Pålitelighet

Dataene må være samlet inn på en slik måte at de er pålitelige. Dette betyr at de ulike leddene i prosessen må være fri for unøyaktigheter (Dalland, 2002). For å teste påliteligheten kan man sjekke om man hadde fått tilnærmet samme resultat dersom man gjennomfører den samme undersøkelsen to ganger (Grønmo, 2007).

Innenfor kvalitativ forskning vil det være lite hensiktsmessig å gjennomføre samme undersøkelse to ganger. Johannessen et al. (2004) hevder man ikke benytter seg av

strukturerte datainnsamlingsteknikker og at det ofte er samtalen som styrer datainnsamlingen. I tillegg vil observasjoner og intervjuer være verdiladede og kontekstavhengige, noe som resulterer i at det vil være umulig for en annen forsker å forsøke å duplisere en annen kvalitativ forskers forskning (ibid).

Intervjuene som har vært gjennomført i denne studien har vært delvis strukturerte. Intervjuguiden inneholdt konkrete spørsmål og alle informantene ble stilt de samme spørsmålene, noe som styrker påliteligheten i oppgaven. Oppfølgingsspørsmålene varierte noe fra informant til informant og dette vil man til en viss grad kunne si har svekket undersøkelsens pålitelighet (Grønmo, 2007).

2.6.2 Troverdighet

Troverdighet går ut på om resultatene oppfattes som riktige (D. I. Jacobsen, 2003). Innenfor kvalitativ forskning dreier troverdighet seg om i hvilken grad forskerens funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten (Johannessen, et al., 2004). Forfatterne hevder en god måte å styrke troverdigheten på er å sende resultatene tilbake til informantene for å få de til å bekrefte resultatene. Informantene til denne studien fikk tilsendt det transkriberte intervjuet og utdrag fra kapitlene, der de blant annet har blitt sitert, for å gi sin godkjenning.

2.6.3 Overførbarhet

Overførbarhet innen kvalitativ forskning dreier seg om man mestrer å etablere beskrivelser, fortolkninger og forklaringer som er nyttige i andre sammenhenger (Johannessen, et al., 2004). Eller sagt på en annen måte; hvorvidt resultatet kan generaliseres (D. I. Jacobsen, 2003). Vår studie har til hensikt å forstå og utdype begreper og fenomener innen temaet NGAAP, IFRS og virkelig verdi. Det vil ikke være mulig for oss å konkludere med at det som gjelder for informantene også gjelder for hele populasjonen. Årsaken til dette er at det bare er tre informanter i denne undersøkelsen. Dette svekker undersøkelsens representativitet og det vil være vanskelig å generalisere resultatene av denne analysen. Man kan derfor anta at resultatene ikke lar seg overføre. Ser man derimot på informantenes svar, og finner en del likheter så kan man teoretisk generalisere ved at man knytter resultatene opp mot teori (ibid).

2.6.4 Bekreftbarhet

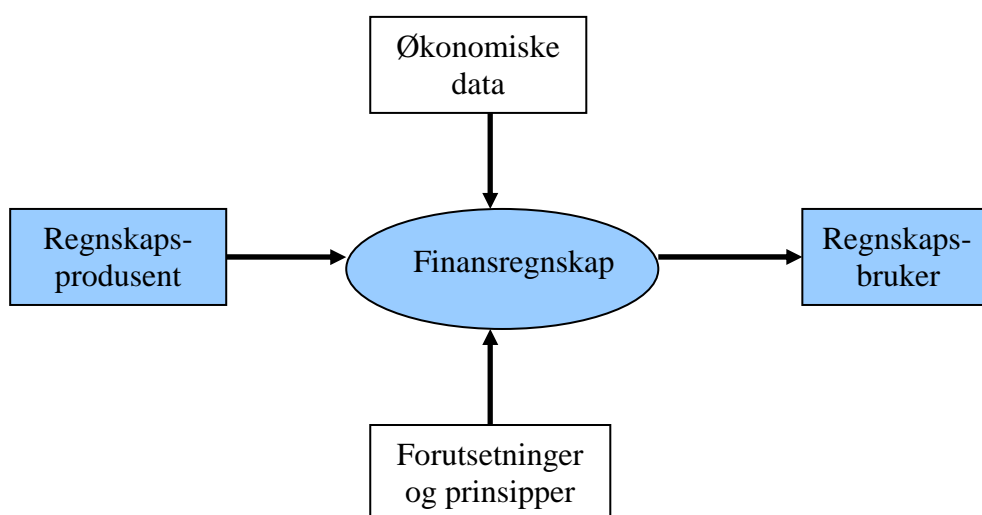
Begrepet bekræftbarhet betyr at funnene i undersøkelsen er et resultat av forskningen og ikke et resultat av forskerens subjektive holdninger (Johannessen, et al., 2004). Denne undersøkelsens informanter har alle vært villige til å få sine intervjuer tatt opp på bånd, i tillegg til at transkribering og brukte sitater er blitt godkjent av informantene i ettertid. Informantene fikk beskjed om å gi oss tilbakemelding dersom de følte seg misforstått eller feiltolket før de godkjente materialet. Dette har trolig bidratt til å styrke besvarelsens bekræftbarhet. Det kan være vanskelig å ikke til en viss grad bli påvirket av egne verdisyn og fortolkninger. Når det kommer til IFRS og virkelig verdi har det kommet frem mer negativ enn positiv kritikk i studien, og dette har trolig bidratt til å redusere besvarelsens bekræftbarhet.

3. Teori

Dette kapitlet tar for seg den regnskapsteoretiske forankringen i de to regnskapsspråkene NGAAP og IFRS. Her presenteres regnskapsmodellene og deres formål, kvalitetskrav og rammeverk. Kapitlet avsluttes med en gjennomgang av virkelig verdi samt en kort presentasjon av regnskapsmanipulasjon.

3.1 Regnskapet som et informasjonssystem

Finansregnskapet er et informasjonssystem som skal samle inn, måle og rapportere økonomisk informasjon fra regnskapsprodusenten til brukerne av regnskapet (Kristoffersen, 2008).

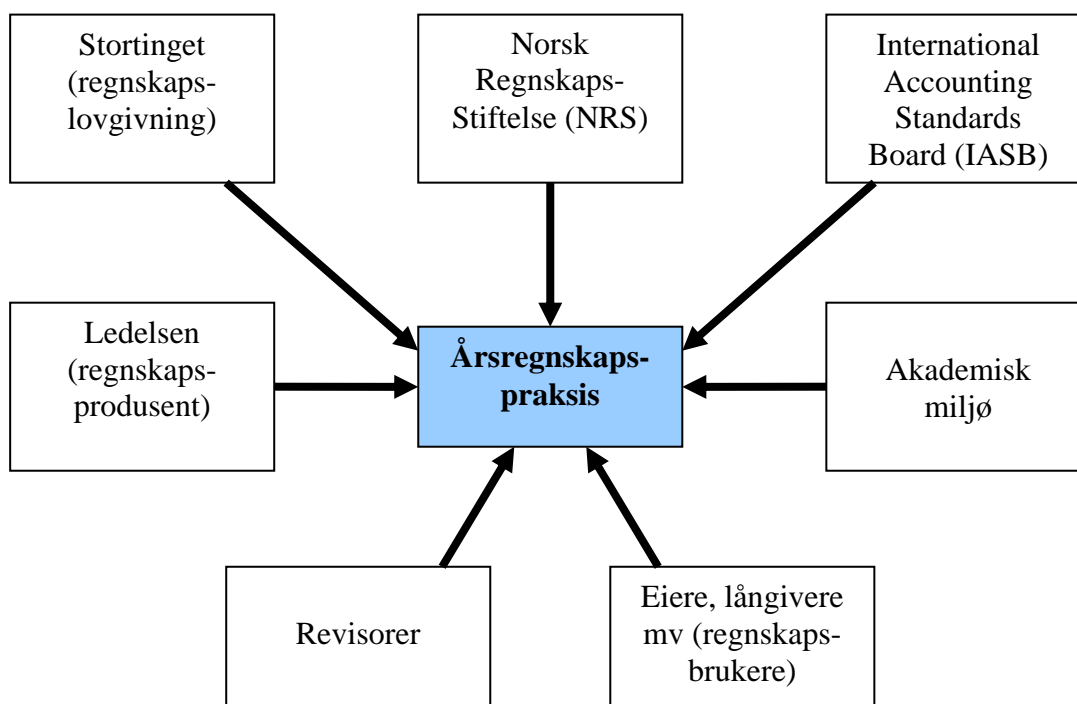
Figur 3-1: Rapportering av økonomisk informasjon (Kristoffersen, 2008).

Det er bedriftene som utarbeider regnskapsinformasjonen og den skal være utformet slik at informasjonen forstås av brukerne. Både i teori og praksis finnes ulike totalmodeller for finansregnskapet, og hver modell bygger på et sett av forutsetninger og prinsipper. En totalmodell er en regnskapsmodell hvor både resultatregnskap og balansen er innarbeidet i et felles system som bygger på den samme måleideen (Kristoffersen, 2008).

3.2 NGAAP

3.2.1 Aktører i regnskapspraksis

Opprinnelig var regnskapet stort sett til intern bruk i virksomheten (Kristoffersen, 2008). I dag er bildet noe annerledes ved at man har et årsregnskap og en regnskapspraksis i Norge som er påvirket av forskjellige instanser som blant annet kreditorer, myndigheter og investorer (ibid).

Figur 3-2: Figurene i årsregnskapspraksis (Kristoffersen, 2008).

Regnskapsreguleringen i Norge består av en regnskapslovgivning vedtatt av stortinget og inkluderer i dag regnskapsloven og bokføringsloven. I tillegg påvirker selskapslovgivningen og skattelovgivningen årsregnskapet. God regnskapsskikk blir fastsatt gjennom regnskapsstandarder og utfyller regnskapsloven i Norge (Kristoffersen, 2008). De norske regnskapsstandardene blir i dag utarbeidet av Norsk RegnskapsStiftelse (NRS). Videre har revisor, ledelsen og brukerne av regnskapet innvirkning på regnskapspraksis. Kristoffersen (2008) hevder også akademiske miljøer har innvirkning på regnskapspraksis gjennom forskning på regnskapsinformasjon, utvikling av regnskapsteori og deltakelse ved utarbeidelse av regnskapsstandarder. I tillegg skjer det en harmonisering av regnskapsstandarder internasjonalt, der fleste land forsøker å tilpasse sin regnskapslovgivning til de internasjonale

regnskapsstandardene som utarbeides av International Accounting Standards Board (IASB) (ibid).

3.2.2 Den norske regnskapsmodellen og dens formål

Tellefsen & Langli (2005) definerer regnskapsmodellen som:

”... en fullstendig beskrivelse av hvordan et årsregnskap skal settes opp.”

Det tradisjonelle norske finansregnskapet og regnskapsloven bygger på et resultatorientert rammeverk (NOU, 2003). Ved et resultatorientert perspektiv legges transaksjonsbasert regnskapsteori til grunn, slik at korrekt resultatmåling er det sentrale. Regnskapsmodellen som benyttes i det tradisjonelle finansregnskapet kalles for transaksjonsbasert historisk-kostmodell eller bare historisk kost-modell og bygger på transaksjonsprinsippet og historisk kostpris som måleenhet (Kristoffersen, 2008). Hovedformålet med den transaksjonsbaserte historisk kost-modellen er å måle resultatet i perioden ved sammenstilling av inntekter og kostnader (NOU, 1995:30).

Et utarbeidet finansregnskap skal tilfredsstillende eksterne regnskapsbrukernes behov for relevant og nyttig informasjon, slik at de skal kunne ta best mulige beslutninger (Tellefsen, & Langli, 2005). Regelverket for hvordan et finansregnskap skal utarbeides skal sørge for at dette blir oppfylt. Reglene opererer på to nivåer, jf. *figur 3-3* under.

3.2.3 Grunnleggende forutsetninger

Som tidligere nevnt bygger alle regnskapsmodeller på et sett av forutsetninger. De grunnleggende forutsetningene for den transaksjonsbaserte historisk-kostmodellen er; bedriften som egen økonomisk enhet, penger som måleenhet, periodevis regnskapsavleggelse og fortsatt drift-forutsetningen (Tellefsen, & Langli, 2005).

Bedriften som egen økonomisk enhet betyr at foretaket/konsernet skal betraktes som en fullstendig isolert og økonomisk enhet uavhengig av eiere og hvordan bedriften er organisert. Det er viktig at dette overholdes og at alle transaksjoner og hendelser som tilhører den økonomiske enheten er med i dens regnskap, slik at de transaksjoner og hendelser som ikke vedrører enheten eller som ikke oppfyller kravene for regnskapsføring, holdes utenfor (Tellefsen, & Langli, 2005).

Penger som måleenhet innebærer at en bedrifts lønnsomhet og finansielle situasjon skal måles i en felles måleenhet, penger (Tellefsen, & Langli, 2005). Dette betyr at for eksempel bygninger og arbeidskraft ikke uttrykkes i kvadratmeter og arbeidstimer, men i pengemessige verdier, noe som gjør dem sammenlignbar. Fordelen med omregning til penger er at det brukes en felles måleenhet i regnskapet (Kristoffersen, 2008).

Periodevis regnskapsavleggelse betyr at bedriften med jevne mellomrom, ut over det årlige finansregnskapet, utarbeider informasjon om bedriftens lønnsomhet og finansielle situasjon (Tellefsen, & Langli, 2005). Dette er viktig for beslutningsgrunnlaget for ledelsen i en bedrift, i tillegg til at den gir nyttig informasjon for å kunne kontrollere tidligere beslutninger og eventuelt sette inn korrigerende tiltak (Kristoffersen, 2008).

Forutsetningen om fortsatt drift innebærer at vi tar som forutsetning at bedriften skal være i fortsatt drift fremover (Huneide, et al., 2008). Forutsetningen om fortsatt drift er viktig i forhold til målingen av den enkelte eiendel og gjeldspost. Her kan vi ta et varig driftsmiddel som et eksempel. Den forventede økonomiske levetiden legges til grunn for periodiseringen og er grunnlaget for den årlige avskrivningen. Dersom det er en sannsynlighet for avvikling vil man få en annen tidshorisont og ved selve avviklingen skal eiendeler og gjeld vurderes til virkelig verdi (Kristoffersen, 2008).

3.2.4 Kvalitetskrav til regnskapsinformasjonen

Dersom brukerne skal få nyttig og dekkende informasjon om bedriftens inntjening og økonomiske stilling, må regnskapsinformasjonens kvalitetskrav være innfridd (Tellefsen, & Langli, 2005). De grunnleggende kvalitetskravene er definert noe forskjellig i regnskapsteoretisk litteratur. Huneide (2008) og Kinserdal (2008) hevder kvalitetskravene er relevans, pålitelighet, sammenlignbarhet og forståelighet. Tellefsen og Langli (2005) har som Kristoffersen (2008) også tatt med rettviseende bilde og vesentlighet i tillegg til de nevnte fire kravene.

Rettviseende bilde er den norske oversettelsen av "true and fair view" og er beskrevet i regnskapsloven § 3-2a slik:

"Årsregnskapet skal gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat. Hvis anvendelsen av en bestemmelse i kapittel 4 til 7 i særlige unntakstilfeller er uforenelig med plikten etter første ledd, skal bestemmelsen fravikes for å gi et rettviseende bilde som fastsatt i første ledd."

Kravet om et rettviseende bilde er med andre ord et overordnet kvalitetskrav. Dersom anvendelse av konkrete regnskapsregler og regnskapsprinsipper fører til at informasjonen i årsregnskapet ikke gir et sant og riktig bilde skal den regnskapspliktige både i rett og plikt fravike de konkrete regnskapsreglene og –prinsippene for å gi brukerne relevant og pålitelig informasjon. Kinserdal (2008) hevder det har vært svært få eksempler internasjonalt på at dette kravet har fått praktiske konsekvenser.

Konsistens og sammenlignbarhet er kravene som bidrar til at regnskapsinformasjonen i årsrapportene kan sammenlignes fra år til år i egen bedrift og mot andre bedrifter (Tellefsen, & Langli, 2005). Kravet om konsistens går ut på at bedriften må bruke de samme regnskapsprinsippene og måle metodene over tid slik at man har en mulighet til å måle bedriftens prestasjoner over tid (ibid).

Pålitelighet innebærer at all måling og alle transaksjoner må være relativt objektive, kunne dokumenteres og etterkontrolleres. Påliteligheten må være på plass for at man skal kunne ha tillit til informasjonen i årsregnskapet og for at den skal være nyttig (Tellefsen, & Langli,

2005). Hvordan målingene og transaksjonene skal dokumenteres er angitt i bokføringsloven. Kravet om gransket og godkjent årsregnskap av revisor bidrar også til å øke påliteligheten (Kinserdal, 2008).

Relevanskravet innebærer at all informasjon som kan bli ansett som relevant skal tas med i årsregnskapet. Dette er viktig for at brukerne av regnskapet skal kunne bedømme både tidligere, nåværende og framtidige økonomiske hendelser (Huneide, et al., 2008; Kinserdal, 2008). Den relevante informasjonen har derfor prediksjonsverdi og tilbakemeldingsverdi. Prediksjonsverdi betyr at regnskapsinformasjonen gir en bruker et bedre grunnlag for å kunne utarbeide en prognose om en framtidig hendelse, dette kan for eksempel være kursutviklingen på en aksje (Kristoffersen, 2008).

Forståelighet er viktig for brukerne av regnskapet. Informasjonen som gis i regnskapet må gis på en oversiktlig måte og på et regnskapsspråk som brukerne forstår (Huneide, et al., 2008). Det er en forutsetning at regnskapsbrukerne har et rimelig kunnskapsnivå om økonomiske aktiviteter og regnskapsavleggelse i tillegg til vilje til å sette seg inn i informasjonen som gis (Kinserdal, 2008; Kristoffersen, 2008). Det er også viktig at informasjon som kan være nyttige for enkelte brukergrupper tas med, selv om dette kan være nokså uforståelig for andre brukergrupper (Huneide, et al., 2008).

Vesentlighet har nær sammenheng med relevans. Kravet til relevans innebærer blant annet at det må utøves skjønn ved vurdering av hvor stor detaljeringsgrad regnskapsrapportene skal ha (Tellefsen, & Langli, 2005). Det har vist seg at ved veldig detaljerte regnskapsrapporter blir informasjon som er vesentlig for brukerne skjult. Brukerne mister oversikten og kan på grunn av dette ta feil beslutning (Kristoffersen, 2008).

De kvalitative rapporteringskravene krever at regnskapsprodusentene bruker skjønn. Men det er ingen klare grenser for hva som er relevant og vesentlig, og det er derfor viktig at enhver regnskapsprodusent har regnskapsprinsippene i bakhodet, slik at den informasjonen som kommer frem er til reell nytte for regnskapsbrukerne (Tellefsen, & Langli, 2005).

3.2.5 Grunnleggende regnskapsprinsipper

Som tidligere nevnt er hovedformålet med den norske regnskapsmodellen å måle periodens inntjening ved sammenstilling av inntekter og kostnader. De grunnleggende regnskapsprinsippene er retningslinjene for hvordan denne målingen skal skje (Tellefsen, & Langli, 2005). De grunnleggende regnskapsprinsippene spiller en meget viktig rolle, da det er de som legger premissene for måling av inntekter og kostnader og for utformingen av de konkrete reglene og regnskapsstandardene som angir hvordan eiendeler og gjeld skal måles (ibid). De grunnleggende regnskapsprinsippene står oppført i regnskapslovens kapittel 4 og er som følgende;

Transaksjonsprinsippet fastslår at transaksjoner skal regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet (rskl § 4-1 [1] 1.ledd, Jarøy, 2007). Transaksjonsprinsippet er med andre ord et prinsipp for regnskapsføring og måling av transaksjonspris. En økonomisk transaksjon er en ekstern hendelse der noe av verdi blir overført mellom to eller flere parter (Kristoffersen, 2008).

Opptjeningsprinsippet sier at inntekt skal resultatføres når den er opptjent (rskl § 4-1 [1] 2.ledd, Jarøy, 2007). Opptjeningsprinsippet er sammen med sammenstillingsprinsippet hjørnesteiner i moderne regnskapsføring (Tellefsen, & Langli, 2005). Det er to opptjeningskriterier som må være oppfylt for at en inntekt kan inntektsføres. Inntekten må være realisert eller realiserbar og prosessen som skaper inntekten må være kommet så langt at den kritiske hendelsen er inntrådt. Selger må ha mottatt et vederlag som består av kontanter eller krav på kontanter for at inntekten skal være realisert. Inntekten er realiserbar dersom selger har mottatt eiendeler som vederlag og disse eiendelene kan omgjøres til et kjent beløp kontanter eller krav på kontanter (ibid).

Sammenstillingsprinsippet fastslår at utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt (rskl § 4-1 [1] 3.ledd, Jarøy, 2007). Ved å gjøre dette måles inntjeningen ved å sammenligne periodens opptjente inntekter med verdien av de ressursene som har medgått til å skape nettopp disse inntektene (Tellefsen, & Langli, 2005). Dette sikrer at inntektene og ressursforbruket er knyttet til de samme aktivitetene.

Forsiktighetsprinsippet går ut på at urealisert tap skal resultatføres (rskl § 4-1 [1] 4.ledd, Jarøy, 2007). I og med at estimatene er usikre, kan det føre til fleksibilitet hos ledelsen. Denne fleksibiliteten kan slå uheldig ut ved at ledelsen overvurderer den økonomiske utviklingen. For å motvirke dette kreves det at årsregnskapet avlegges i samsvar med forsiktighetsprinsippet. Prinsippet bygger på at det er bedre at man blir positivt overrasket enn negativt overrasket; derfor skal overskuddet heller anslås for lavt enn for høyt dersom usikkerheten om fremtiden er stor (Tellefsen, & Langli, 2005).

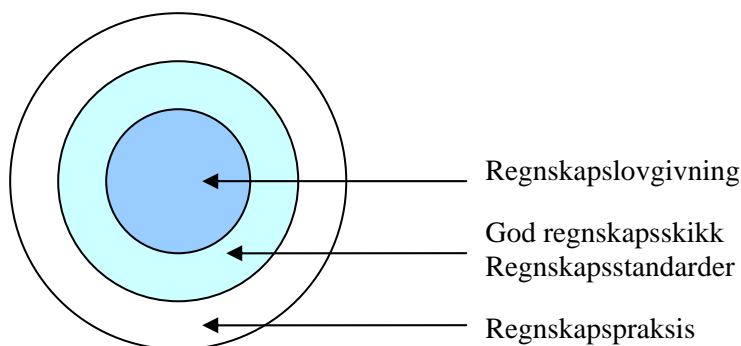
Beste estimat skal brukes på bakgrunn av den informasjonen som er tilgjengelig når regnskapet avlegges dersom det er usikkerhet (rskl § 4-2, Jarøy, 2007). Når fremtiden er usikker, må vi bruke kvalifiserte gjetninger, som kalles estimater (Kinserdal, 2008). For å finne de beste estimatene må man bruke all tilgjengelig informasjon. Ved å gjøre dette vil man få det mest realistiske anslaget for hva fremtiden vil bringe (Tellefsen, & Langli, 2005).

Kongruensprinsippet sier at alle inntekter og kostnader skal resultatføres (rskl § 4-3, Jarøy, 2007). Formulert på en annen måte kan man si at alle endringer i egenkapitalen, unntatt kapitalinnskudd og uttak, føres over resultatregnskapet. Ved å gjøre dette forklares årets endring i opptjent egenkapital gjennom resultatregnskapet (NOU, 1995:30).

De grunnleggende regnskapsprinsippene og det regnskapsteoretiske fundamentet som er nevnt over, kan betegnes som et "konseptuelt rammeverk" for Norge (Huneide, et al., 2008)

3.2.6 God regnskapsskikk

I regnskapsloven § 4-6 står det at utarbeidelse av årsregnskap skal foretas i samsvar med god regnskapsskikk (Jarøy, 2007). Dette innebærer at hele årsregnskapet, inklusive de grunnleggende regnskapsprinsippene, vurderingsreglene, spesifikasjonskravene og regnskapsoppstillingene skal utformes i samsvar med god regnskapsskikk (Kristoffersen, 2008). God regnskapsskikk og norske regnskapsstandarder supplerer lovreguleringen om hvordan et årsregnskap skal utarbeides. I de områder som ikke er lovregulert, vil den regnskapsmessige behandlingen finne sin form gjennom praksis (Kristoffersen, 2002).

Figur 3-4: Forholdet regnskapslov, praksis og regnskapsstandarder (Kristoffersen, 2008).

Det skjer en fortløpende utvikling av regnskapspraksis og nye problemstillinger dukker stadig opp. Det vil være lite hensiktsmessig å måtte revidere og endre lovteksten i takt med dette. Det er i tillegg ikke ønskelig å detaljregulere alle problemstillinger i en lov. Norge har derfor valgt å utforme regelverket som en rammelov og innført et krav om at regnskapene dessuten må følge den rettslige standarden ”god regnskapsskikk” (Huneide, et al., 2008). Flere faglige og autoritative organer kommer til enhver tid med uttalelser om begrepet ”god regnskapsskikk” på forskjellige problemområder. Uttalelsene gis i noen utstrekning fra myndighetene, det vil si Finansdepartementet og Kredittilsynet. Slike autoritative uttalelser må forventes å ha betydelig gjennomslag (ibid).

3.2.7 Måleprinsipp

Historisk kost blir som tidligere nevnt brukt som hovedmålingsprinsipp i Norge. Ved bruk av historisk kost skal verdsettelse av eiendeler og måling av kostnader skje med utgangspunkt i historisk kostpris på kjøpstransaksjonen. Tilsvarende skal gjeldsposter verdsettes til verdien av motytelsen til forpliktelsen på transaksjonstidspunktet, eventuelt til det kontantbeløpet som kreves for å nedbetale den. Historisk kost som prinsipp brukes praktisk talt aldri i rendyrket form (Huneide, et al., 2008). Eksempler på avvik fra den rendyrkede modellen er når en vare blir nedskrevet dersom salgsverdien er lavere enn kostprisen, og at pensjonsforpliktelser må vises til nåverdi (ibid).

Innregning skjer som sagt til anskaffelseskost i norsk regnskapsrett med etterfølgende verdivurdering innenfor rammen av sammenstillingsprinsippet og forsiktighetsprinsippet. Vi

har to hovedregler for verdsetting av eiendeler; laveste verdis prinsipp for omløpsmidler jf. regnskapsloven § 5-2, 1. ledd og avskrivnings- og nedskrivningsplikt av anleggsmidler dersom visse kriterier er oppfylt jf. regnskapsloven § 5-3, 2. og 3.ledd. Symmetriske, men speilvendte regler er innført for langsiktig og kortsiktig gjeld (Stenheim, 2008a).

Virkelig verdi er også et måleprinsipp som anvendes i norsk regnskapsrett. Virkelig verdi er referert til hele 12 steder i regnskapsloven uten at presenteres noen generell definisjon av begrepet hverken der eller i norsk standardverk for øvrig (Stenheim, 2008a). I NOU 1995:30 finner vi trolig årsaken til dette:

”Utvalget (les: Regnskapsutvalget) anser at virkelig verdi ikke behøver ytterligere presiseringer i lov. Tilnærming til virkelig verdi må videreutvikles gjennom god regnskapsskikk.”

(NOU, 1995:30)

Men andre ord har vi i norsk regnskapsrett en definisjon av virkelig verdi som vil variere med den konteksten som begrepet brukes innenfor. Virkelig verdi er for eksempel noe annet i en nedskrivningstest for anleggsmidler enn ved verdsetting av varer som igjen er forskjellig fra hvordan virkelig verdi forstås ved verdsetting av markedsbaserte finansielle omløpsmidler.

Huneide et al.(2008) har funnet det hensiktsmessig å dele inn virkelig verdi-bestemmelsene i tre grupper:

- **Ved innregning av transaksjoner**

Virkelig verdi ved transaksjoner er verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet jf. regnskapsloven § 4-1, 1.ledd, punkt 1.

- **Ved regnskapsføring til markedsverdi**

Finansielle omløpsmidler som tilfredsstillende gir gitte kriterier, skal regnskapsføres til virkelig verdi, jf. regnskapsloven § 5-8. Virkelig verdi vil i dette tilfellet være markedsverdien. Den virkelige verdien beregnes ved å multiplisere antall aksjer med observervert markedspris per aksje på tidspunktet for regnskapsavslutningen. Grunnen til at det ved regnskapsføring av finansielle omløpsmidler anvendes markedsverdi er hensynet til relevans i regnskapsrapporteringen. I dette tilfellet er det ikke vanskelig å

beregne virkelig verdi, og bruken av virkelig verdi går dermed ikke ut over hensynet til pålitelighet i regnskapet (Huneide, et al., 2008).

- **Ved anvendelse av forsiktighetsprinsippet**

Virkelig verdi inngår som en del av nedskrivningsplikten for omløpsmidler og anleggsmidler. Omløpsmidler skal verdsettes til laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi jf. regnskapsloven § 5-2 og anleggsmidler skal nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som forventes ikke å være forbigående jf. regnskapsloven § 5-3, 3.ledd, 1. punkt.

3.2.8 Endring i regnskapsloven for tilpasning til IFRS

I 1999 ble det innført en ny regnskapslov i Norge der det ikke var mulighet for oppskrivning slik det i norsk regnskapsrett hadde vært tidligere. Oppskrivningsadgangen ble fjernet da den ble sett på som et subjektivt fremmedelement i et transaksjonsbasert historisk kost regnskap. Man kan ikke sammenstille denne oppskrivingsmuligheten med virkelig verdi som måleattributt fordi det forelå ingen plikt til å foreta oppskrivning dersom kriteriene for å gjøre dette var til stede (Stenheim, 2008a). Den tidligere oppskrivningsadgangen var svært fleksibel. Det var muligheter for flere individuelle tilpasninger, noe Stenheim (2008a) hevder trolig ble utnyttet i stor stil, både innenfor og utenfor lovens rammer. Forfatteren mener også reguleringen av virkelig verdi i IFRS-retten på mange måter vil fange opp en del av de svakhetene den tidligere oppskrivningsadgangen hadde. Dette fordi modellene for virkelig verdi som reguleres innenfor IFRS, representerer i større grad en systematisk og streng verdsetting til virkelig verdi enn oppskrivningsadgangen etter tidligere norsk regnskapslov.

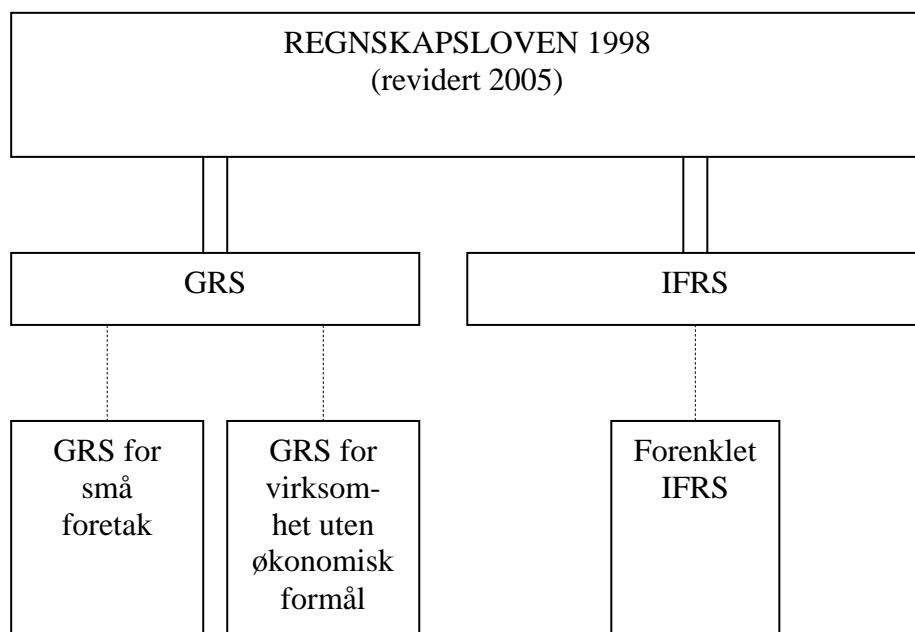
I 2002 vedtok EU at alle børsnoterte foretak i EU skal rapportere i samsvar med IFRS i konsernregnskapet fra og med 2005. Gjennom EØS-avtalen er Norge også forpliktet til å følge dette vedtaket. Dette vedtaket innebar også at alle medlemslandene skulle etablere et kontrollorgan som skulle overvåke den finansielle rapporteringen til de børsnoterte foretakene (Kvifte, & Tofteland, 2008). I 2002 ble det også nedsatt et evalueringsutvalg som blant annet hadde som oppgave å utrede hvordan IFRS-forordningen best kunne implementeres i Norge (ibid).

Vedtaket fra EU åpnet for at medlemslandene også kunne kreve eller tillate IFRS-rapportering i selskapsregnskapet og hos andre regnskapspliktige enn de børsnoterte. I Norge var det Evalueringsutvalget som skulle vurdere dette. Evalueringsutvalget foreslo å tillate andre regnskapspliktige å rapportere i samsvar med IFRS i konsernregnskapet men at det ikke skulle gjøres tilgang til dette i selskapsregnskapet, da dette kunne gi ubevisste selskapsrettslige og skattemessige utslag (Kvifte, & Tofteland, 2008). Evalueringsutvalget foreslo i tillegg at det skulle gjennomføres endringer i alle lovbestemmelsene som var i konflikt med gjeldende IFRS, slik at god regnskapsskikk kunne harmoniseres med IFRS. Dette ble foreslått for å imøtekomme de børsnoterte foretakene og andre som ønsket å rapportere etter IFRS i konsernregnskapet. Dersom dette ble gjennomført kunne de som rapporterte etter IFRS i konsernregnskapet, anvende tilnærmet samme prinsipper i selskaps- og konsernregnskapet til tross for at det ene regnskapet var avlagt etter god regnskapsskikk og det andre etter IFRS. På denne måten mente Evalueringsutvalget at de bedre kunne hindre ubevisste selskapsrettslige og skattemessige konsekvenser. Forslaget fra Evalueringsutvalget inneholdt en rekke alternativer for de regnskapspliktige. Man skulle kunne velge å rapportere fullt ut etter IFRS, eller en kunne velge IFRS, men uten de omfattende noteopplysningskravene. Man skulle kunne velge god regnskapsskikk, men følge en eller flere utvalgte IFRSer, eller til og med deler av enkelte IFRSer. Konsekvensene ville være et utall varianter, og det tradisjonelt sentrale kravet til at regnskapene skulle være sammenlignbare, ville dermed bli undergravd (ibid).

Det var en del praktiske og konseptuelle svakheter ved disse forslagene i tillegg til sammenlignbarheten. For å klare å gjennomføre disse planene var en nødt til å endre enkelte av de grunnleggende regnskapsprinsippene. Her kan sammenstillingsprinsippet nevnes som et eksempel. Dette prinsippet måtte endres for å tilpasse seg balanseorienteringen i IFRS (Kvifte, & Tofteland, 2008). I enkelte tilfeller ville en for eksempel gjøre en avsetning i samsvar med god regnskapsskikk, mens en tilsvarende avsetning ikke ville være tillatt etter IFRS fordi den ikke kvalifiserte som gjeld etter den balanseorienterte definisjonen i IASBs rammeverk (ibid).

Finansdepartementet forkastet modellen fra Evalueringsutvalget med grunnlag i at forslaget neppe tilfredsstilte alle sentrale praktiske og konseptuelle hensyn (Kvifte, & Tofteland, 2008). Regnskapsloven av 1998 representerer i dag etter lovendringer i 2004 og 2005 med grunnlag i de to proposisjonene Ot.prp. nr. 89 (2003-2004) og Ot.prp. nr. 39 (2004-2005), et

tosporsystem hvor de regnskapspliktige kan velge mellom IFRS eller god regnskapsskikk som rapporteringsspråk (ibid).

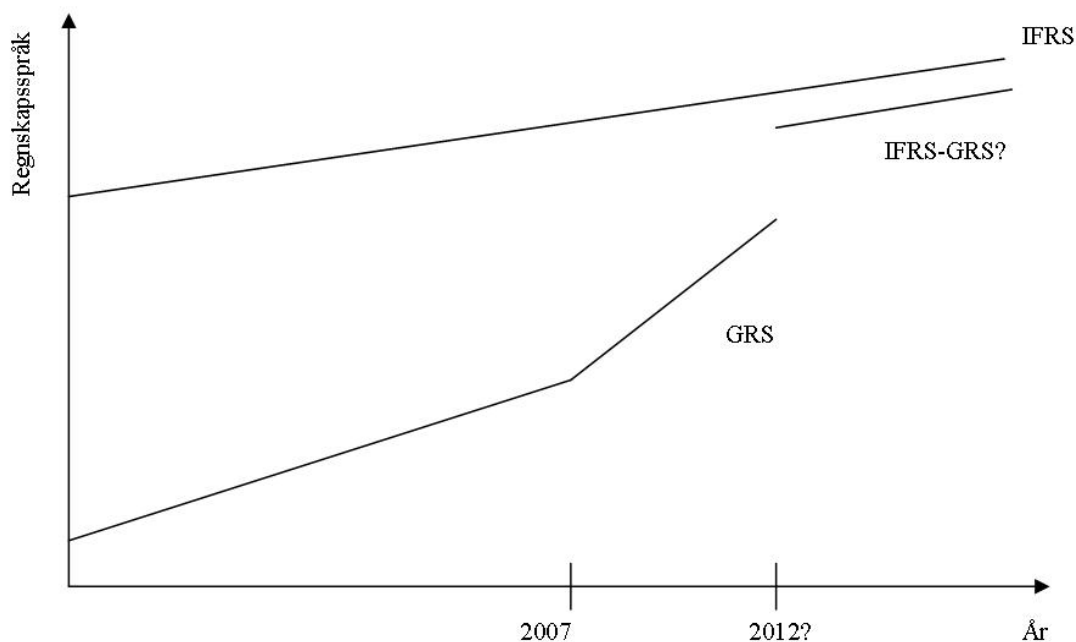
Figur 3-5: Regnskapslovens tosporede rapporteringsspråk (Kvifte, & Tofteland, 2008).

Kvifte & Tofteland (2008) har listet opp enkelte alternativer i de to sporene:

- Børsnoterte foretak skal rapportere etter IFRS i konsernregnskapet.
- Andre foretak kan velge å rapportere etter IFRS i konsernregnskapet.
- Alle foretak kan velge å rapportere etter IFRS i selskapsregnskapet.
- Andre enn børsnoterte foretak kan rapportere etter forenklet IFRS både i konsernregnskapet og selskapsregnskapet, og børsnoterte foretak kan bruke forenklet IFRS i selskapsregnskapet.
- Andre enn børsnoterte foretak kan rapportere etter god regnskapsskikk både i konsernregnskapet og selskapsregnskapet, og børsnoterte foretak kan bruke god regnskapsskikk i selskapsregnskapet.
- Små foretak kan rapportere etter god regnskapsskikk for små foretak (NRS 8 *God regnskapsskikk for små foretak*).
- Ideelle organisasjoner kan rapportere etter god regnskapsskikk for virksomheter uten økonomisk formål (NRS (HU) *Ideelle organisasjoner*).

3.2.8 Utviklingen av GRS fremover

Signe Moen ved PricewaterhouseCoopers uttalte seg i en gjesteforelesning ved Universitetet i Tromsø om hvordan hun så for seg at regnskapsspråkene i Norge vil utvikle seg i årene fremover. Moen ser for seg at utviklingen innen god regnskapsskikk (GRS) vil fortsette enda klarere mot IFRS enn den har gjort til nå, og at vi i fremtiden vil ha et regnskapsspråk som er meget likt IFRS. Denne utviklingen er illustrert i *figur 3-6* under.

Figur 3-6 : Utviklingen av regnskapsspråkene i Norge slik Signe Moen ser de for seg (Moen, 2008).

Kvifte & Tofteland (2008) hevder NRS på kort sikt vil ivareta lovens tosporssystem gjennom videreutvikling av prinsippbasert god regnskapsskikk parallelt med utvikling av forenklet IFRS i henhold til strateginotatet utgitt av NRS. Basert på en kost-nytte betraktning vil en kunne falle ned på andre løsninger for foretak som ikke er børsnoterte, men IFRS skal være en rettesnor. Videre hevder de en samordning med IFRS ikke vil bli prioritert, med mindre loven eller andre tilsyn tilsier det, selv om NRS i praksis har lagt seg på en mer IFRS-tro linje (Kvifte, & Tofteland, 2008).

3.3 IFRS

13. juni 2000 kom EU Kommisjonen med uttalelsen "EU Financial Reporting Strategy: the way forward" hvor det ble redegjort for konkrete tiltak innen regnskapsområdet. I dette strateginotatet presentertes forslaget som i 2002 ble vedtatt av EU; nærmere bestemt at alle børsnoterte foretak skulle avlegge konsernregnskapet etter de internasjonale regnskapsstandardene, IFRS (NOU 2003:23). Norge må som en følge av EØS- avtalen forholde seg til dette vedtaket, og det ble gjort endringer i regnskapslovens § 3-9 i 2004 for å tilpasse seg IFRS- forordningen (Kvifte, 2007). Disse standardene skal benyttes ved avleggelsen av konsernets finansregnskap, og det er International Accounting Standards Board (IASB) som fastsetter standardene (DnR, 2007).

3.3.1 IASB

IASBs historie går tilbake til 1973, men IFRS som regnskapsspråk fikk ikke sin vide anvendelse i Europa før i 2005 da EUs vedtak fra 2002 ble iverksatt (Kvifte, 2007). Fra stiftelsen i 1973 og frem til 2000 var det International Accounting Standards Committee (IASC) som utga regnskapsstandardene International Accounting Standards (IAS). I 1997 konkluderte IASC med at dersom de skulle utføre sin rolle på en mest mulig effektiv måte var det nødvendig å konvergere nasjonale regnskapsstandarder med globale regnskapsstandarder av høy kvalitet. For å gjennomføre dette var det avgjørende med en omstrukturering av IASC, og i 2000 ble det standardsettende organet endret til International Accounting Standards Board (IASB). 1. april 2001 tok IASB over ansvaret for å utvikle internasjonale regnskapsstandarder (IASPLUS, 2009a).

Under IASC ble det utgitt 41 standarder – IAS 1 til IAS 41 – og mange av disse gjelder fortsatt. Da IASB tok over ansvaret for standardsettingen besluttet de å kalle de nye standardene International Financial Accounting Standards (IFRS). Endringer av gjeldende IASer har tatt mye av IASBs tid siden oppstarten, men det er også flere IFRSer som både er vedtatt og gjort gjeldende (Kvifte, 2007). Det er utviklingen av nye IFRSer som er hovedoppgaven til IASB, men i tillegg skal de godkjenne fortolkninger av standarder som International Financial Reporting Interpretations Committee (IFRIC) utgir (IASPLUS, 2009a). I den siste utgaven av standardene på norsk er det totalt 38 standarder og 22 fortolkninger (DnR, 2007).

3.3.2 Konseptuelt rammeverk

Ulike regnskapsmessige problemstillinger vil ofte i praksis ha flere mulige løsninger. Dette vil kunne føre til en uensartet regnskapspraksis dersom man ikke har en eller annen form for referanseramme å forholde seg til ved utarbeidelsen av finansregnskapet. IASB utviklet i 1989 et konseptuelt rammeverk som er en komprimert utgave av det rammeverket Financial Accounting Standards Board (FASB) utga i 1984 (Kvifte, 2006). IASBs rammeverk beskriver de grunnleggende prinsippene som finansregnskapet skal utarbeides etter, og guider IASB i deres arbeid med å utvikle regnskapsstandarder. I tillegg fungerer rammeverket som en veiviser på områder der det mangler konkrete standarder eller fortolkninger (IASPLUS, 2009b).

Financial Accounting Standards Board (FASB) i USA har gitt en grundig forklaring av hva et konseptuelt rammeverk er, og deres definisjon er:

”(...) et enhetlig system av sammenhengende målsetninger og underliggende forutsetninger som kan lede til konsistente regnskapsstandarder som avgrensner og beskriver regnskapsføring og årsregnskap”

(Kvifte, 2006: 32)

IASB gir ingen klar definisjon av hva rammeverket er. De forklarer imidlertid at ”rammeverket representerer en samling av underliggende forutsetninger og prinsipper som utarbeidelsen og presentasjonen av årsregnskap bygger på” (Kvifte, 2006: 31). I sin beskrivelse av formålet med rammeverket viser IASB til ulike grupper som rammeverket er ment å gjelde for:

- Rettesnor for IASB i arbeidet med å utvikle regnskapsstandarder
- Bidra til økt internasjonal harmonisering gjennom avvisning av uakseptable løsninger
- Rettesnor for nasjonale standardsettere i deres arbeid med å utvikle regnskapsstandarder
- Rettesnor for regnskapsprodusenter i problemstillinger som ikke er regulert i International Financial Reporting Standards (IFRS)
- Rettesnor for revisorer når de skal vurdere om et regnskap er utarbeidet i samsvar med IFRS

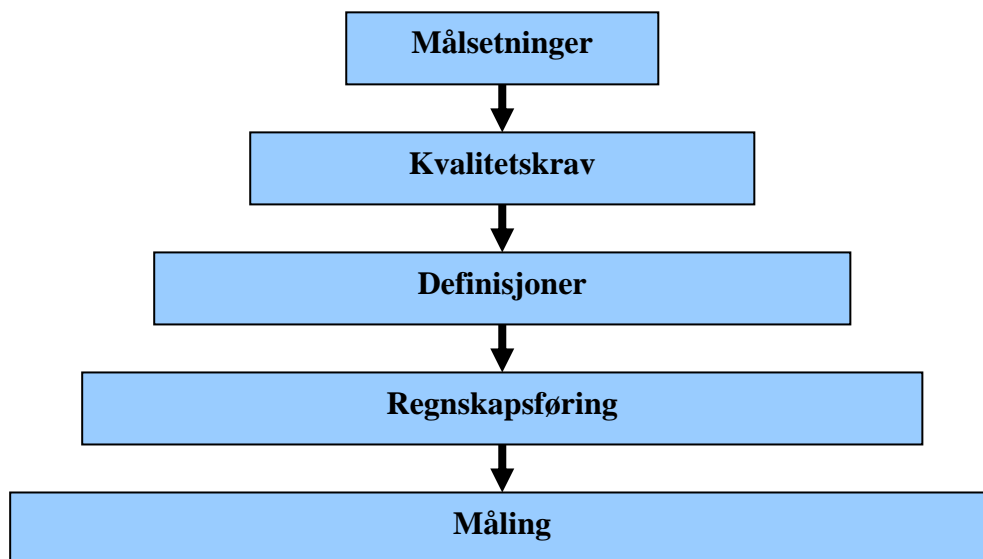
- Rettesnor for brukere i deres forståelse av informasjonen i regnskapene
- Gi interessenter et innblikk i IASBs arbeidsmetodikk

(ibid: 32)

Det uttrykkes eksplisitt i rammeverket at det ikke representerer en standard. Dersom det skulle oppstå konflikter mellom standarder og rammeverk vil standardene alltid overstyre rammeverket (IASB, 2007).

3.3.2.1 Struktur og innhold

Det var FASB som var først ute med å utvikle et konseptuelt rammeverk. Allerede i 1973 startet de arbeidet med rammeverket som først ble utgitt i 1984, og de ledende standardsetterne har tatt utgangspunkt i FASBs rammeverk ved utarbeidelsen av egne rammeverk (Kvifte, 2004). Det er en klar hierarkisk struktur i rammeverkene til de ledende standardsetterne som vist på *figur 3-7* under:

Figur 3-7: Det konseptuelle hierarkiet (Kvifte, 2004: 29).

3.3.2.2 Målsetninger

Utgangspunktet for IASBs konseptuelle rammeverk er en overordnet målsetning (Kvifte, 2004).

”The objective of financial statements is to provide information about the financial position, performance and changes in financial position of an entity that is useful to a wide range of users in making economic decisions”

(IASB, 2007: 38)

En målsetning med regnskapet er å gi informasjon som skal hjelpe brukeren av regnskapet til å ta økonomiske beslutninger. Rammeverket inneholder imidlertid ikke bare en målsetning om å gi regnskapsbrukerne beslutningsnyttig informasjon. I punkt 14 presiseres det at regnskapet også skal kunne brukes til å evaluere ledelsens prestasjoner. Videre erkjenner IASB ulike brukere av regnskapsinformasjon, og i rammeverket nevnes investorer, ansatte, lånegivere, leverandører og andre kreditorer, myndighetene og offentligheten. Det er likevel investorene som særlig fremheves da det presiseres i punkt 10 at informasjon som møter deres informasjonskrav også er nok til å tilfredsstille informasjonskravet til andre brukere av regnskapet (IASB, 2007).

Underliggende forutsetninger

IASB presiserer at det er to underliggende forutsetninger som ligger til grunn for utarbeidelsen av årsregnskapet; periodiseringsprinsippet og forutsetningen om fortsatt drift. Dette innebærer at rammeverkets kvalitetskrav skal forstås innenfor disse forutsetningene. Periodiseringsprinsippet forutsetter at hendelser og transaksjoner skal regnskapsføres når de skjer slik at effekten av transaksjonene henføres til periodene de gjelder (Kvifte, 2006). Finansregnskap som utarbeides i henhold til periodiseringsprinsippet informerer brukerne om historiske transaksjoner og andre hendelser som er nyttige for brukernes økonomiske beslutninger (IASB, 2007). Den andre forutsetningen som ligger til grunn for utarbeidelsen av regnskapsinformasjon er at foretaket i all uoverskuelig fremtid vil fortsette sin virksomhet. Dersom foretaket har intensjoner om å avvikle driften eller betydelig nedskalere vil regnskapet kanskje måtte utarbeides på et annet grunnlag (ibid). Rammeverket utdyper ingen av de to underliggende forutsetningene mer enn dette, men i IAS 1 finnes det utfyllende informasjon om de to prinsippene (DnR, 2007; Kvifte, 2006).

3.3.2.3 Kvalitetskrav

Regnskapsinformasjonen må møte visse kvalitetskrav for at den skal være av beslutningsnytte for regnskapsbrukeren. IASB har fire kvalitetstrekk som de setter fremst i rammeverket – forståelighet, relevans, pålitelighet og sammenlignbarhet (IASB, 2007).

Forståelighet

Ett av IASBs krav til regnskapsinformasjon er at den skal være lett forståelig for regnskapsbrukerne. Det forutsettes da at brukerne har rimelig god kunnskap om bedriftsøkonomi og regnskap, og i tillegg har vilje til å sette seg inn i regnskapsinformasjonen (IASB, 2007). I tilfeller hvor disse brukerne likevel vil få problemer med å forstå informasjonen skal den like fullt gis. Det er viktigere med full informasjon til en intim krets av brukere enn med begrenset informasjon til en større gruppe av regnskapsbrukere (Kvifte, 2006). Forfatteren presiserer videre at det er forståeligheten av informasjonen i regnskapet som opptar IASB. Enkelte regnskapsstandarder som utvikles av IASB har fått kritikk for å være så komplekse at de ikke forstås av regnskapsprodusentene, men kravet til forståelighet som fremsettes i rammeverket er ikke til hinder for å utvikle komplekse standarder så lenge regnskapsinformasjonen som presenteres er forståelig for regnskapsbrukerne (ibid).

Relevans

Relevans er et krav som må oppfylles for at regnskapsinformasjonen skal være av nytte for brukernes beslutninger. Relevant informasjon har evnen til å påvirke brukernes økonomiske beslutninger ved evaluering av tidligere, nåværende og fremtidige hendelser (IASB, 2007). En av forutsetningene for relevant informasjon er at den er tidsriktig. Dette er ikke et krav satt frem av rammeverket, men en begrensning som ligger i kravet til relevans. Informasjon kan være relevant for brukeren på et tidspunkt, men det vil ikke nødvendigvis være relevant informasjon på et senere tidspunkt dersom regnskapsbrukeren har fått tilgang til denne informasjonen fra andre kilder i mellomtiden (Kvifte, 2006). IASB har i tillegg et krav om vesentlighet i forhold til relevans. De presiserer at regnskapsinformasjonens relevans påvirkes av både dens karakter og vesentlighet. I enkelte tilfeller er informasjonens karakter alene nok til å gi relevans, mens i andre tilfeller er både informasjonens karakter og vesentlighet viktig (IASB, 2007).

Pålitelighet

Pålitelighet er det tredje kvalitetskravet som IASB inkluderer i rammeverket. Det er vanlig å se pålitelighet som objektivitet eller verifiserbarhet, og for at regnskapsinformasjonen skal være verifiserbar må den kunne bekreftes av andre enn produsenten (Kvifte, 2006). IASB har fem underpunkter som definerer pålitelighet: *faithful representation*, *substance over form*, *neutrality*, *prudence* og *completeness*. Med *faithful representation* vektlegges det at regnskapsinformasjonen måler det den gir seg ut for å måle. Rammeverkets eksempel på dette er de iboende vanskelighetene man kan støte på ved identifisering og målingen av transaksjoner. Det er viktig å finne den rette teknikken slik at informasjonen som overbringes korresponderer med transaksjonen som måles (IASB, 2007).

En annen forutsetning som ligger til grunn for pålitelig informasjon er at substans skal overstyre form. Regnskapsinformasjonen skal med andre ord reflektere økonomiske realiteter. Dette er et nødvendig krav dersom informasjonen skal måle det den gir seg ut for å måle (Kvifte, 2006). Man kan se for seg en situasjon hvor et selskap selger en eiendel til et annet foretak, men at de har inngått en avtale som sikrer fortsatt fremtidige økonomiske fordeler fra eiendelen. Formelt har selskapet gjort en transaksjon, men den økonomiske realiteten er relativt uendret. Dersom selskapet rapporterer salget i regnskapet vil det ikke på en troverdig måte reflektere transaksjonen som selskapet har inngått, dersom det i realiteten har skjedd en transaksjon (IASB, 2007).

Det konseptuelle rammeverket forutsetter også at regnskapsinformasjonen skal være nøytral. Informasjonen skal med andre ord ikke være påvirket av forutinntatte preferanser. Finansregnskapet reflekterer ikke nøytral informasjon dersom det inkluderes eller utelukkes informasjon som har til hensikt å medvirke til at et spesielt resultat innfris (IASB, 2007). De legger videre til grunn at en viss grad av forsiktighet er nødvendig for at regnskapsinformasjon skal være pålitelig. De nevner spesielt forsiktighet ved utarbeidelsen av regnskapet slik at de skjønnsmessige vurderingene som tas ikke overvurderer inntektene og eiendelene eller undervurderer gjeldspostene. Det fremheves imidlertid at forsiktigheten ikke tillater en overlatt undervurdering av inntekter og eiendeler eller overvurdering av gjeldspostene. Det ville sette nøytraliteten på spill, og da vil ikke informasjonen være pålitelig (ibid).

Det siste punktet under pålitelighet er fullstendighet. IASB krever at informasjonen som er inkludert i finansregnskapet skal være fullstendig. Utelatelser av vesentlige poster kan gjøre informasjonen feilaktig eller villedende, og som konsekvens blir informasjonen upålitelig og preget av manglende relevans (IASB, 2007).

Sammenlignbarhet

Regnskapsbrukerne må ha mulighet til å sammenligne et foretaks finansregnskaper over flere perioder for å kunne se på utvikling i finansiell stilling og hvordan foretaket presterer over tid. I tillegg skal brukere kunne sammenligne finansregnskaper fra forskjellige foretak for å kunne se på den relative finansielle stillingen (IASB, 2007). Dette vil være med på å gi beslutningsnyttige regnskaper da ulike selskaper benytter de samme prinsipper og metoder for like transaksjoner og regnskapsposter over tid (Kvifte, 2006).

3.3.2.4 Definisjoner og regnskapsføring

IASBs rammeverk skiller mellom definisjoner og regnskapsføring, og definisjonene representerer et av kriteriene for regnskapsføring. IASB definerer eiendeler og gjeld, mens egenkapital blir en residualpost:

*“An **asset** is a resource controlled by the entity as a result of past events and from which future economic benefits are expected to flow to the entity.”*

*“A **liability** is a present obligation of the entity arising from past events, the settlement of which is expected to result in an outflow from the entity of resources embodying economic benefits.”*

*“**Equity** is the residual interest in the assets of the entity after deducting all its liabilities.”*

(IASB, 2007: 44)

IASB opererer med tre kriterier for regnskapsføring og de overnevnte definisjonene knytter seg til det første kriteriet:

1. Posten må tilfredsstillende definisjonen
2. Det må knytte seg sannsynlige økonomiske fordeler eller oppofrelser til posten
3. Verdien av posten må kunne måles pålitelig

(Kvifte, 2006: 50)

IASB har sammen med andre ledende standardsettere et balanseorientert rammeverk, og i et slikt system er det ikke behov for flere regnskapsføringskriterier enn disse tre. Et balanseorientert rammeverk innebærer at definisjoner av enkelte regnskapsposter, som alle tar utgangspunkt i balansen, representerer et overstyrende kriterium for regnskapsføring. Som nevnt over, eiendeler og gjeld blir definert positivt, mens egenkapital – og inntekter og kostnader – blir definert som residualposter (Kvifte, 2006). De ledende standardsetterne har alle lagt til grunn et balanseorientert rammeverk, og deres oppfatning er at man vil oppnå mer beslutningsnyttig informasjon med et balanseorientert utgangspunkt (ibid).

Måling

Måling er prosessen hvor verdien settes på poster som skal regnskapsføres i balansen eller i resultatregnskapet, og dette inkluderer valg av måleattributt. IASB lister opp fire ulike måleattributter i rammeverket; *historisk kost*, *nåverdi*, *realisasjonsverdi* og *gjenanskaffelseskost* (IASB, 2007). De avslutter med å presisere at historisk kost brukes mest i praksis. Historisk kost er fortsatt sentral under IFRS, men IASB har begynt å erstatte historisk kost med måling til virkelig verdi på flere områder de siste årene (Kvifte, 2006).

3.3.3 Virkelig verdi

IASBs konseptuelle rammeverk viser at de ikke har valgt å anbefale ett måleprinsipp. I likhet med flere av de ledende standardsetterne har IASB vist en avventende holdning i forhold til spørsmålet om måling. Dette har gitt seg utslag i at ulike standardsettere anvender flere forskjellige måleattributter i regnskapsstandardene. I standardene fra IASB er forskjellige måleattributter tatt inn; historisk kost, netto realisasjonsverdi, amortisert kost, amortisert virkelig verdi og virkelig verdi (Kvifte, 2004). Den nåværende situasjonen er altså slik at enkelte standarder krever bruk av virkelig verdi i målingen, men den eksisterende

veiledningen for hvordan målingen skal utføres er spredt mellom ulike IFRSer. IASB erkjenner at veiledningen ikke alltid er konsistent, og ønsker dermed å samle all veiledning i forhold til virkelig verdi i en standard for å øke kvaliteten på målingene til virkelig verdi. I 2006 utga IASB et diskusjonsnotat på måling til virkelig verdi, og for å sikre konvergens med FASB tok de dermed utgangspunkt i FASBs standard SFAS 157 for videre bearbeidelse av en standard innen måling til virkelig verdi (IASB, 2006a).

Per dags dato har ikke prosjektet resultert i noe mer, men det er forventet et høringsutkast i løpet av 2. kvartal i 2009 (IASB, 2009b). Det har imidlertid kommet inn en endring i IFRS 7 Finansielle instrumenter – opplysninger, og i mars 2009 ble det tatt inn et verdsettelses-hierarki som baserer seg på SFAS 157, og som beskrives i diskusjonsnotatet fra 2006 (Thrane-Nielsen, 2009b).

Definisjon

Det er IASBs antakelse at én enkelt kilde for rettledning for all måling til virkelig verdi som kreves i de ulike standardene både vil forenkle standardene og forbedre kvaliteten på de virkelige verdiene som rapporteres i finansregnskapet (IASB, 2006b). Den generelle definisjonen av virkelig verdi i IFRS er:

”Det beløp en eiendel kan omsettes for eller en forpliktelse gjøres opp med i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte, frivillige parter.”

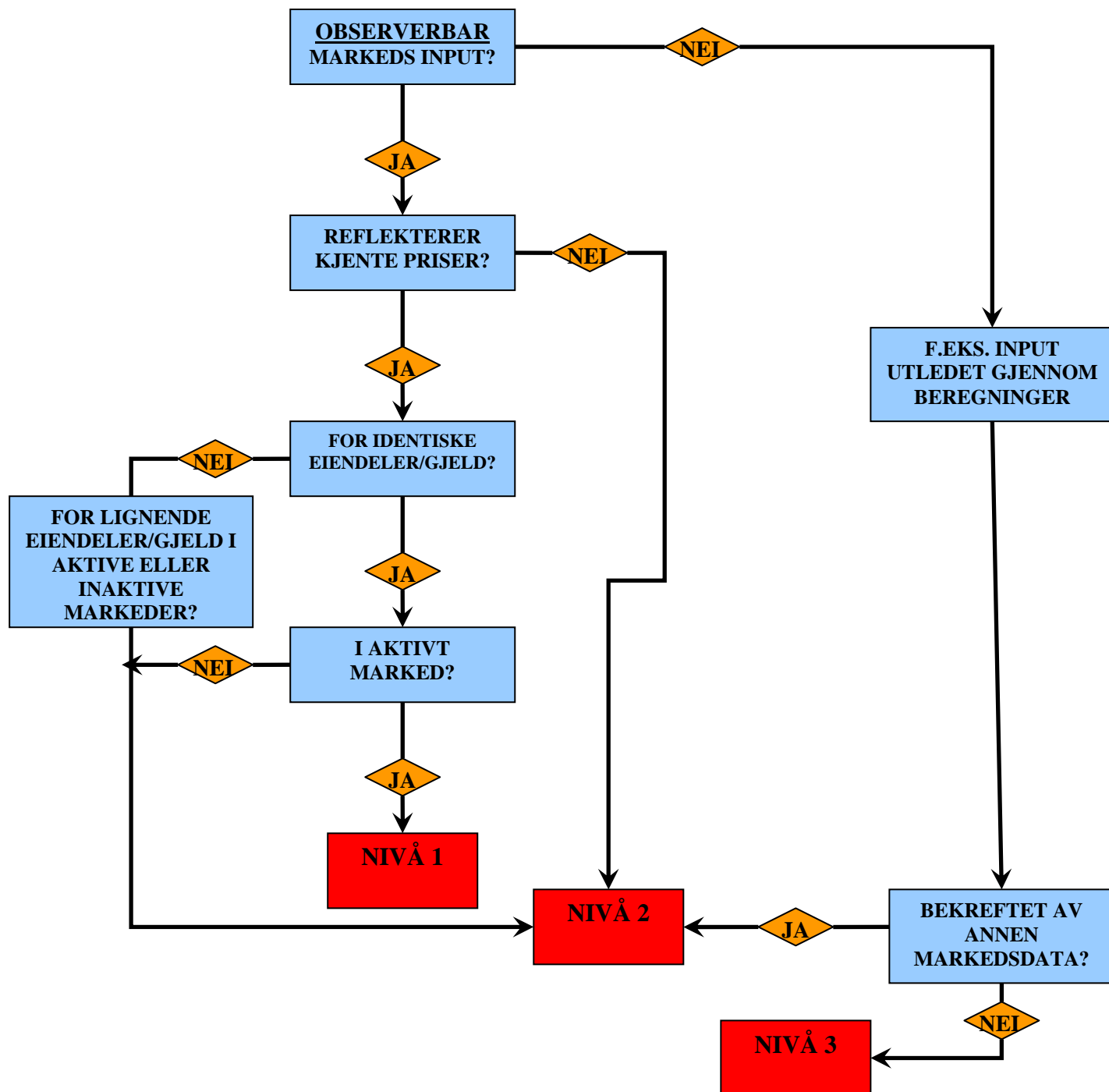
(IASB, 2006a: 8)

IASB refererer ikke til hverken kjøps- eller salgspris i sin definisjon av virkelig verdi. SFAS 157 fra FASB, som diskusjonsnotatet fra IASB bygger på, refererer eksplisitt til en salgspris (IASB, 2006a).

Selv om det eksisterer en generell definisjon av virkelig verdi i IFRS, blir likevel virkelig verdi operasjonalisert på ulike måter avhengig av tilgangen på pålitelige estimater og kontekst. I praksis betyr dette at dersom det ikke finnes observerbare markedspriser skal virkelig verdi beregnes. Hvilke substitutter og beregnede størrelser man skal bruke, varierer fra standard til standard (Bernhoft, 2008).

Hierarkiet for virkelig verdi

For å øke overensstemmelsen og sammenlignbarheten mellom målinger til virkelig verdi etablerer IASB i diskusjonsnotatet et verdsettelseshierarki som deler inputs til verdsettelsen inn i tre nivåer.

Figur 3-8: Virkelig verdi hierarkiet (Campbell, et al., 2008).

Figur 3-8 viser en oversikt over hva som kreves på de ulike nivåene, og IASB definerer nivåene slik:

“Level 1 inputs are quoted prices (unadjusted) in active markets for identical assets or liabilities that the reporting entity has the ability to access at the measurement date.”

(IASB, 2006b: 35)

Nivå 1 representerer det høyeste nivået i hierarkiet, og her finner man optimale inputs til bruk i verdsetting til virkelig verdi. For det første er dette observerbare inputs, eller inputs som er basert på markedsdata fra uavhengige kilder utenfor foretaket. I tillegg er inputene angitt fra markedet og er hentet fra identiske eiendeler eller gjeldsposter (Campbell, et al., 2008).

“Level 2 inputs are inputs other than quoted prices included within Level 1 that are observable for the asset or liability, either directly or indirectly through corroboration with observable market data (market-corroborated inputs).”

(IASB, 2006b: 36)

Nivå 2 av hierarkiet definerer i praksis inputs som kan falle inn under én av fire kombinasjoner av kvalitetstrekk. Den første kombinasjonen representerer inputs som er observerbare, reflekterer kjente priser og er for identiske eiendeler/gjeldsposter, men som er hentet fra inaktive markeder. Den andre kombinasjonen gjelder også inputs som er observerbare og reflekterer kjente priser, men her er det snakk om liknende eiendeler fremfor identiske i et inaktivt marked. En tredje kombinasjon representerer inputs som er observerbare, men det er ikke snakk om kjente priser. Den siste kombinasjonen er inputs som er utledet gjennom beregninger, men som kan bekreftes av andre markedsdata (Campbell, et al., 2008).

“Level 3 inputs are unobservable inputs for the asset or liability, that is, inputs that reflect the reporting entity’s own assumptions about the assumptions market participants would use in pricing the asset or liability (including assumptions about risk) developed based in the best information available in the circumstances.”

(IASB, 2006b: 38)

På det siste nivået i hierarkiet er det inputs som ikke kan observeres, men som er kommet frem gjennom beregninger. Det mest kritiske med disse inputene er at de ikke kan bekreftes gjennom annen markedsdata (Campbell, et al., 2008). Det er dette verdsettelseshierarkiet som nå er tatt inn i IFRS 7 i mars 2009 og som ble nevnt tidligere i kapittelet.

3.3.4 Videre utvikling av IFRS

Etter et felles møte høsten 2002 inngikk IASB og FASB en avtale om et samarbeidsprosjekt som de utferdiget i Norwalk-avtalen. Organisasjonene forpliktet seg her til å utvikle regnskapsstandarder av høy kvalitet som er i overensstemmelse med hverandre. Med andre ord ønsker de to organisasjonene å harmonisere de allerede eksisterende standardene samtidig som de i fellesskap skal utvikle nye (IASB, 2009c).

Dette arbeidet inkluderer også revisjon av de konseptuelle rammeverkene. I juli 2006 publiserte IASB og FASB i fellesskap et diskusjonsnotat som var det første steget på veien mot et felles konseptuelt rammeverk for finansiell rapportering (IASB, 2008). De to organisasjonene presiserer at de ønsker at deres standarder skal være basert på konsistente prinsipper, og for at de skal oppnå dette er det viktig at prinsippene er befestet i grunnleggende prinsipper fremfor en samling av konvensjonelle regler. For å sikre en konsekvent finansiell rapportering mener IASB og FASB at standardene og bruken av disse bør baseres på et rammeverk som er forsvarlig, utfyllende og internt konsistent (ibid). Diskusjonsnotatet presiserer også at et felles rammeverk er nødvendig for å kunne harmonisere fremtidige standarder mot hverandre.

3.4 Regnskapskvalitet

Opp gjennom årene har det vært store oppslag i media angående regnskapsskandaler. Et enkelt søk på nettsidene til Dagens Næringsliv resulterer i relativt ferske anmeldelser av regnskapsmanipulasjon. Eksempler på regnskapsmanipulasjon vil føre til svekket tiltro til regnskapet som informasjonskilde, og virkningene av den reduserte tilliten gjør at myndigheter og organisasjoner i flere land har gått aktivt inn for løse problemet. Dette er noe av bakgrunnen for at alle børsnoterte selskaper i Europa har blitt pålagt å avlegge konsernregnskapet sitt etter IFRS da disse regnskapsstandardene regnes for å være av høyere kvalitet enn mange av standardene som fantes i Europa fra før (Tellefsen, & Langli, 2005).

Et våpen i kampen mot manipulasjon er å øke vår evne til å kunne skille mellom regnskaper av god og dårlig kvalitet, og Langli (2005) tar utgangspunkt i følgende ligninger når han forklarer at regnskapsmessig støy skaper regnskaper av dårlig kvalitet:

$$\text{Rapportert resultat} = \text{økonomisk inntekt} + / - \text{støy}$$

$$\text{Regnskapsført verdi} = \text{økonomisk verdi} + / - \text{støy}$$

Han argumenterer for at dess større støy desto dårligere blir regnskapskvaliteten, og skiller mellom tre kilder til støy:

1. Regnskapsreglenes/-standardenes utforming
2. Usikkerhet om fremtiden
3. Regnskapsprodusentenes rapporteringsstrategi

På flere områder er regnskapsreglene utformet slik at de dårlig reflekterer økonomisk verdi og økonomisk inntekt, men dersom måling til virkelig verdi benyttes for eiendeler og gjeld vil regnskapet vise bedre estimater på økonomisk verdi og økonomisk inntekt enn dersom man benyttet seg av historisk kost. Helt problemfritt er det derimot ikke med måling til virkelig verdi da verdien må estimeres, og usikkerheten forbundet med estimatet kan være stor (Tellefsen, & Langli, 2005).

Usikkerhet om fremtiden vil også kunne skape støy i regnskapsrapporteringen, og dette skyldes usikkerhet rundt de fremtidige kontantstrømmene. Det kan oppstå betydelige måleproblemer, og Tellefsen og Langli (2005) argumenterer for at dette ikke kan unngås. Etter deres oppfatning må man vurdere regnskapskvaliteten ved konkret å identifisere hvilke områder som vil kunne innebære størst usikkerhet, for deretter å vurdere hvor stor betydning usikkerheten vil representere.

Tellefsen og Langli (2005) trekker et skille mellom resultat kvalitet og regnskapskvalitet i sin gjennomgang av temaet. De definerer de to begrepene som følger:

”Resultatkvaliteten er høy når årsrapportens informasjon om periodens resultat gir et godt grunnlag for å predikere fremtidige resultater, slik at selskapets økonomiske verdi kan estimeres på en pålitelig måte”

”Regnskapskvaliteten er høy når årsrapporten gir god informasjon om den underliggende økonomien og riktige signaler om utviklingen i økonomisk inntekt”

(Tellefsen, & Langli, 2005: 744)

Forfatterne utdyper sin forklaring av begrepet resultatkvalitet ved å definere det som en funksjon av stabiliteten og predikerbarheten i bedriftens underliggende økonomi. På bakgrunn av dette vil resultatkvaliteten variere mellom ulike bedrifter da noen har en mer usikker fremtid enn andre, og usikkerheten vil ikke kunne elimineres selv om informasjonen er god. Derimot kan alle selskaper levere regnskaper med god regnskapskvalitet da det handler om viljen til å informere regnskapsbrukerne om bedriftens underliggende utvikling (Tellefsen, & Langli, 2005).

Ved utformingen av regnskapet har regnskapsprodusenten både regler og standarder å forholde seg til. Det kan imidlertid oppstå regnskapsmessige problemstillinger som det ikke finnes konkrete løsninger på, og i slike situasjoner må regnskapsprodusenten utøve skjønn ved utarbeidelsen, jf IAS 8.10. På denne måten har selskapene fleksibilitet, og Tellefsen og Langli (2005) argumenterer for at selskapene kan bruke eller misbruke denne fleksibiliteten til å informere eller desinformere omverdenen gjennom regnskapsinformasjonen. Fleksibiliteten åpner dermed for at selskapene kan manipulere regnskapene slik at de ikke viser den reelle underliggende økonomiske situasjonen.

3.5 Regnskapsmanipulasjon

Healy og Wahlen (1999) definerer manipulasjon av regnskaper slik:

“Earnings management occurs when managers use judgement in financial reporting and in structuring transactions to alter financial reports to either mislead some stakeholders about the underlying economic performance of the company or to influence contractual outcomes that depend on reported accounting numbers”

(Healy, & Wahlen, 1999: 368)

Incentivene for regnskapsmanipulering er mange, både når det gjelder regnskapsføring og ved å strukturere transaksjoner. Ledelsen kan være tilbøyelig til å manipulere regnskapene på grunn av eksplisitte og implisitte kontrakter, foretakets relasjoner med kapitalmarkeder, behovet for ekstern finansiering, det politiske miljø og mange andre bestemte situasjoner (van Tendeloo, & Vanstraelen, 2005). Ved å foreta et enkelt søk i dagens medier vil man finne mange eksempler på akkurat dette, og det vil derfor være viktig å finne midler til å bekjempe problemet med. I november 2006 ble det oppnevnt et utvalg som skulle vurdere tiltak mot manipulering av finansiell informasjon som resulterte i NOU 2008:16. Utvalget definerer regnskapsmanipulasjon som:

”en type mislighet som direkte eller indirekte medfører feil i regnskapsinformasjonen. [D]et sentrale kjennetegnet ved regnskapsmanipulasjon er illojal utnyttelse av regnskapsreglene, dvs. tilfeller hvor regnskapet gir et misvisende bilde av virksomheten som følge av bevisste handlinger”

(NOU 2008:16: 24).

Også hos Økokrim er det et sterkt fokus på overtredelser av regnskapsbestemmelser hvor bl.a. bokføring av ”uriktige/falske dokumenter eller ved bevisst å foreta uriktige regnskapsmessige vurderinger” nevnes som eksempler på manipulasjon av regnskaper (Økokrim, 2009). I Økokrims trendrapport for 2008-2009 er regnskapsovertredelser den nest største kategorien anmeldte lovbrudd med ca 1800 anmeldelser i 2007. Slike overtredelser blir ofte brukt for å skjule andre typer alvorlige former for økonomisk kriminalitet som for eksempel økonomisk utroskap og skatte- og avgiftsunndragelser (ibid). Førstestatsadvokat Petter Nordeng i Økokrim skiller grovt sett mellom to typer regnskapskriminalitet – de som ønsker å få regnskapene til å se bedre ut enn virkeligheten og de som ønsker å få tallene til å se dårligere ut. I følge ham er det flere ulike poster som det trikses med, og rent praktisk vil det stadig være flere muligheter og fiffige metoder for manipulasjon da dette er mennesker som alltid ligger foran myndighetene (Holth, 2009).

4. De vesentligste forskjellene mellom NGAAP og IFRS

Overgangen fra NGAAP til IFRS har ført til endringer i en rekke resultat- og balansestørrelser, noe som blant annet kan forklares av økt innslag av virkelige verdi, balanseorienteringen i IFRS, i tillegg til diverse enkeltbestemmelser i regnskapsstandardene (Bernhoft, 2008). I dette kapittelet vil vi gå gjennom de vesentligste teoretiske forskjellene mellom NGAAP og IFRS.

4.1 Resultat- og balanseorientering

Som tidligere nevnt er norsk regnskapslovgivning resultatorientert, mens IFRS er balanseorientert. Dette er noe som kommer helt klart frem gjennom de grunnleggende regnskapsprinsippene i regnskapsloven, mens balanseorienteringen i IFRS følger av det konseptuelle rammeverket. I balanseorienteringen er det definisjonene på eiendel eller gjeldspost som må være tilfredsstillende for at den skal kunne balanseføres (Bernhoft, 2008). Størrelsene på resultatet kommer derfor frem som endringer i balansestørrelsene. Det er med andre ord eiendels- og gjeldsdefinisjonene som styrer periodiseringen av inntekter og kostnader. Ved resultatorientering har man et motsatt utgangspunkt der periodiseringen av inntekter og kostnader blir avgjørende for hvilke balanseposter man får (ibid). Kvifte (2004) hevder den tradisjonelle måten å fremstille konflikten mellom de to perspektivene på – et spørsmål om hvilken regnskapsrapport som er viktigst (resultatregnskap eller balanse) – er noe misvisende. Forfatteren hevder derimot konflikten heller er et spørsmål om hvordan man beregner periodens resultat.

Ved resultatorientering er utbytte, kostnader og spesielt inntekter det primære formålet, i motsetning til balanseorientering der hovedformålet er vurdering av eiendeler og gjeld (Dichev, 2008). Resultatorienteringen har alltid hatt en sterk støtte fra regnskapsprodusenter, og spesielt fra investeringsbransjen, der investeringsledere og finansanalytikere primært tenker at børsverdi kommer fra firmaets evne til å generere inntjening, og derfor mener Dichev (2008) hovedmålet til den finansielle rapporteringen bør være korrekt beregning av periodens resultat.

Selv om IFRS er balanseorientert er den ikke fullt ut tro mot den orienteringen. Dette viser seg i enkelte regnskapsstandarder der man kan se innslag av resultatorientering. Enkelte

sentrale forskjeller mellom norsk god regnskapsskikk og IFRS, skyldes imidlertid at god regnskapsskikk er resultatorientert, mens IFRS er balanseorientert (Bernhoft, 2008). Vi vil her presentere et eksempel på forskjellene som oppstår som følge av forskjellig orientering i de to regnskapsspråkene.

4.1.1 Eksempel på forskjeller som oppstår som følge av forskjellig orientering.

Innen IFRS skilles det mellom investeringseiendommer (IAS 40) og øvrige driftsmidler (IAS 16). Eiendeler som ikke tilfredsstillers definisjonen av investeringseiendom skal regnskapsføres etter øvrige driftsmidler. Investeringseiendom er definert som :

”(..) eiendom (tomt eller bygning eller del av en bygning, eller begge deler) som benyttes (av eieren eller av leietakeren i henhold til en finansiell leieavtale) for å opptjene leieinntekter eller for verdistigning på kapital eller begge deler, heller enn for

a) bruk i produksjon eller levering av varer eller tjenester eller for administrative formål, eller

b) for salg som er en del av ordinær virksomhet.”

(DnR, 2007, IAS 40.5)

IASB har åpnet opp for virkelig verdi måling av driftsmidler. Om driftsmidlet tilfredsstillers definisjonen av en investeringseiendom får betydning for hvordan den regnskapsmessige behandlingen blir. Dette skyldes at virkelig verdi-modellene² i IAS 16 og IAS 40 er forskjellige. I IAS 40 kan man velge virkelig verdi-modellen som et alternativ til anskaffelseskostmodellen, mens i IAS 16 kan man velge verdireguleringsmodellen³ som et alternativ (Bernhoft, 2008).

I den Norske regnskapsreguleringen har vi ikke dette skillet på driftsmidler. Her er det sammenstillingsprinsippet som legger føringen for hvordan driftsmidlet skal regnskapsføres. Dersom driftsmidlet tilfredsstillers balanseføringskriteriene, skal det føres opp i balansen til

² Balanseført verdi reguleres årlig med endring i virkelig verdi. Gevinst og tap skal resultatføres (Kristoffersen, 2008).

³ Balanseført verdi reguleres opp eller ned i samsvar med endringen i virkelig verdi. Verdiøkning ut over kostpris skal ikke inntektsføres, men avsettes til et eget fond under egenkapitalen (Kristoffersen, 2008).

anskaffelseskost og nedskrives årlig over økonomisk levetid jf. regnskapsloven §§ 5-1 og 5-3 (Jarøy, 2007). Med andre ord vil balanseverdien være tilnærmet lik virkelig verdi ved første gangs innregning, mens balansen i de påfølgende regnskapsperiodene kun vil vise en restverdi, med unntak for tilfeller der driftsmidlet er nedskrevet til gjenvinnbart beløp. Som tidligere nevnt i kapittel 3 har vi ikke lenger tilgang til å oppskrive balanseført verdi til virkelig verdi.

4.2 Konseptuelt rammeverk

Konseptuelle rammeverk har vært gjenstand for stor interesse internasjonalt de siste 30 årene. Også i Norge har det fått oppmerksomhet da emnet har blitt undervist på Norges Handelshøgskole (Kvifte, 2004). FASB var først ute i arbeidet med å utvikle et eksplisitt konseptuelt rammeverk tidlig på 1970-tallet, og de andre ledende standardsetterne fulgte etter. I Norge har vi ikke et slikt eksplisitt rammeverk, men de generelle regnskapsprinsippene i regnskapsloven har samme funksjon (Kvifte, & Tofteland, 2008). Generelt er erfaringene med det norske rammeverket positive, og det finnes et omfattende erfaringsgrunnlag. Et implisitt deskriptivt og resultatorientert rammeverk som tilsvarende det nåværende rammeverket ble introdusert allerede i forbindelse med utredningen til Regnskapslovkomiteen av 1959, og lå også til grunn for regnskapsloven av 1977. På problemstillinger der det ikke foreligger løsninger i henhold til etablert god regnskapsskikk har de grunnleggende prinsippene vist seg å være operasjonelle. De har også utvist en fleksibilitet som har vært svært nyttig ved for eksempel nye transaksjoner og problemstillinger (Kvifte, 2004).

Hittil har erfaringene med de internasjonale konseptuelle rammeverkene vært noe blandet. I henhold til Kvifte og Tofteland (2008) er det stor enighet om at rammeverkene har en viktig rolle som begrepsramme. På denne måten bidrar de til at det oppstår færre misforståelser ved kommunikasjonen av regnskapsmessige problemstillinger. I den standardsettende prosessen har de konseptuelle rammeverkene bidratt til å øke effektiviteten ved at enkelte løsninger kan utelukkes da de er i strid med rammeverket (ibid). I tillegg hevder forfatterne at IASB har revitalisert det konseptuelle rammeverket som IASC utga i 1989. IASC brukte rammeverket mer som et tankeskjema, og i realiteten hadde det liten innvirkning på utformingen av regnskapsstandardene. Gjennom sitt arbeid har IASB vektlagt de konseptuelle sammenhengene i større grad enn det IASC gjorde, og dette tydeliggjøres i begrunnelsesvedlegget ("Basis for Conclusions") som følger regnskapsstandardene (ibid).

Det konseptuelle rammeverket har imidlertid ikke fått udelt positiv kritikk. Kvifte og Tofteland (2008) hevder at standardsetterne til dels har brukt rammeverket på en noe opportunistisk måte. Forfatterne mener standardsetterne har sett til rammeverket for å finne løsninger som er i tråd med observert praksis, mens de har valgt å overstyre rammeverket der det utelukker løsninger som er formålstjenlige (ibid). Mange av rammeverkets kritikere hevder at de to øverste nivåene i det konseptuelle hierarkiet har tilført regnskapsfaget noe positivt, men at det oppstår problemer når regnskapsføringen skal utledes av disse overordnede nivåene (Kvifte, 2004). Det er spesielt overgangen fra målsetningen om beslutningsnyttig informasjon og kvalitetskravene til regnskapsføring og måling som reiser konseptuelt vanskelige spørsmål, og disse ignoreres delvis i rammeverkene. Det er for eksempel uklart hvilket innhold periodiseringsprinsippene opptjenings- og sammenstillingsprinsippet er tiltenkt i det konseptuelle rammeverket, og hvilket innhold de faktisk har (ibid). Kvifte og Tofteland (2008) hevder bruken av de konseptuelle rammeverkene har vært noe vilkårlig, mens Kvifte (2004) konkluderer med at det konseptuelle rammeverket er ufullstendig i et regnskapsteoretisk perspektiv.

Samarbeidsprosjektet som IASB og FASB har inngått om å utvikle et felles konseptuelt rammeverk er en indikator på at dette fortsatt er et område det fokuseres mye på. Prosjektet er oppdelt i åtte faser, og det er de fire første fasene som det jobbes aktivt med nå; *A) objectives and qualitative characteristics, B) definitions of elements, recognition and derecognition, C) measurement* og *D) reporting entity concept* (IASB, 2009a). Hittil er det publisert et høringsutkast for fase A og et diskusjonsnotat for fase D, og det forventes utgitt diskusjonsnotater på fasene B og C i løpet av 2009. Høringsutkastet på fase A om regnskapets målsetninger og kvalitetskrav ble publisert i mai 2008. Her foreslo IASB og FASB å erstatte kravet til pålitelighet med et krav om "faithful representation". Høringsutkastet skiller mellom kvalitetstrekk ved finansiell informasjon som er fundamentale og forsterkende. De to kvalitetstrekkene relevans og "faithful representation" ses på som fundamentale for finansiell informasjon og er et minimumskrav for at informasjonen skal være nyttig. Kvalitetstrekk som sammenlignbarhet, verifiserbarhet, aktualitet og forståelighet kommer i andre rekke ettersom disse trekkene kun har forsterkende kraft på informasjonen (IASB, 2008).

Da IASB og FASB kom med diskusjonsnotatet i 2006 var det flere av høringsinstansene som kritiserte det på mange punkter. Financial Accounting Standards Committee (FASC) er en underkomité til American Accounting Association, og de har innvendinger mot det nye

forslaget til konseptuelt rammeverk. De hevder forslaget til nytt rammeverk har for stort fokus på regnskapets investeringsrolle og overser den viktige forvaltningsrollen. De er i tillegg tvilsomme til det økte innslaget av måling til virkelig verdi, og frykter at det på generelt grunnlag vil kunne være skadelig for relevansen og nyttigheten av regnskapstall. Etter deres mening er dette forslaget til nytt rammeverk så abstrakt at det er lite trolig det vil ha noen direkte nytte i standardsettingen (Benston, et al., 2007).

Kvifte (2008) mener det er overraskende at IASB har opprettholdt og forsterket forslaget de kom med i 2006 da de utga høringsutkastet i mai 2008. Etter hans vurdering vil dette forslaget føre til større usikkerhet i rapporterte regnskapsstørrelser enn det som tidligere har blitt akseptert. Høringsinstansene var kritiske til dette forslaget blant annet fordi det ble hevdet at IASB og FASB med dette også nedtonet kravet til verifiserbarhet (ibid). De to organisasjonene er enige om at verifiserbar informasjon er mer beslutningsnyttig enn informasjon som ikke kan verifiseres av en uavhengig part, men:

”The Boards observed that many pieces of information included in financial reports are not verifiable and therefore concluded that verifiability cannot be a required component of faithful representation”

(IASB, 2008: 52)

Dette er et synspunkt som blant annet NRS bestrider i sitt hørings svar. Det er ikke alltid mulig med direkte verifikasjon av regnskapsinformasjon, og et eksempel på dette er dersom det mangler aktive markeder ved verdimåling. Dette er det ingen uenighet om, men det som skaper kontrovers er indirekte verifikasjon. Dersom det ikke lar seg gjøre å verifisere regnskapsinformasjon indirekte, for eksempel ved å etterprøve modeller eller input til modellene, bør man spørre om informasjonen er beslutningsnyttig (Kvifte, 2008). Dette er ikke det eneste kontroversielle emnet som ventes fra rammeverk- prosjektet. I løpet av 2009 skal det utgis et diskusjonsnotat om måling (IASB, 2009a). Dette er et arbeid som har tatt lang tid, både på grunn av temaets betydning og omstridte karakter. Dette var årsaken til at rammeverkene til både IASB og FASB unnlot å gå nærmere inn på anbefalt måleattributt (Whittington, 2008). Det er et kontroversielt tema, og det knytter seg stor spenning til diskusjonsnotatets utgivelse i løpet av 2009.

4.3 Virkelig verdi

I norsk god regnskapsskikk er det lagt stor vekt på at det er de gjennomførte transaksjonene som skal regnskapsføres i tillegg til at disse skal måles til historisk kost (Bernhoft, 2008). Den historiske kosten er en størrelse som er verifiserbar og nøytral, og anses derfor for å ha en stor grad av pålitelighet. På de områder vi i den norske regnskapsretten har innført tilgang til bruk av virkelig verdi, er det svært likvide eiendeler som det finnes velfungerende markeder og noterte markedspriser for. Disse størrelsene vil dermed ha høy grad av pålitelighet (ibid).

IFRS åpner opp for og delvis krever mer bruk av virkelig verdi i måling av eiendeler og gjeldsposter i forhold til norsk regnskapsrett. I de internasjonale regnskapsstandardene har man valgt å benytte både virkelig verdi og historisk kost for måling av regnskapsstørrelser (Bernhoft, 2008). Virkelig verdi brukes som tidligere nevnt også i henhold til de norske regnskapsreglene, men bruk av virkelig verdi i IFRS skiller seg ut på en vesentlig måte; IFRS både tillater og krever bruk av virkelige verdier i målinger i de påfølgende periodene etter førstegangsinnregningen, og det er i stor grad her IFRS skiller seg fra norsk regnskapsskikk (ibid).

Som tidligere nevnt kommer ikke IASB med noen anbefaling til hvilket måleattributt de ser på som det primære. Rammeverket lister opp fire ulike prinsipper for måling, og IASB avslutter med å fortelle at historisk kost er det som brukes mest i praksis (IASB, 2007). Virkelig verdi har imidlertid blitt det vanligste alternativet til historisk kost i IFRS-regelverket, og det er interessant å merke seg at dette måleattributtet ikke er nevnt i det konseptuelle rammeverket (Kvifte, 2006).

Gjennom våre litteratursøk har det blitt tydelig for oss at virkelig verdi er et svært debattert tema. Vi har derfor valgt å gå dypere inn i debatten, og vi vil i kapittel 6 komme inn på flere av argumentene som har kommet frem i denne opphetede diskusjonen.

4.4 Andre forskjeller

Det kan tilsynelatende se ut til at det er svært mange forskjeller mellom NGAAP og IFRS. Det er betydelige forskjeller mellom de to regelverkene, men det er viktig å være oppmerksom på at det finnes flere områder hvor det er helt eller delvis sammenfall mellom de to regelverkene (Fardal, 2007). Vi har i det foregående gjennomgått de vesentligste forskjellene mellom NGAAP og IFRS, og i det etterfølgende vil vi poengtere enkelte mindre forskjeller.

4.4.1 Regelverkets omfang

Det norske rammeverket reguleres gjennom regnskapsloven, jf. regnskapslovens kapittel 4. I tillegg suppleres det med regnskapsstandarder fra NRS. Regelverket er relativt begrenset i omfang, og det forutsettes dermed at regnskapsrettede problemstillinger som ikke er regulert i lov eller standard skal løses ved hjelp av de grunnleggende regnskapsprinsippene (Fardal, 2007). Det er et alminnelig akseptert syn at IFRS er et prinsippbasert regelverk. Det vil si at standardene baserer seg på underliggende prinsipper som krever bruk av profesjonelt skjønn ved utarbeidelsen av regnskapet (Bennett, et al., 2006). Det har imidlertid kommet inn langt flere formelle og kategoriske krav i de nyere standardene fra IASB enn det man har vært vant med i henhold til norsk god regnskapsskikk. Det er en omfattende tillegglitteratur i form av forskjellige vedlegg som følger de nyere standardene, og dette gir et mer detaljstyrt regelverk (Kvifte, & Tofteland, 2008). Dette lar seg illustrere ved at de norske regnskapsstandardene fra Norsk RegnskapsStiftelse er på ca. 450 sider, mens IFRS- regelverket består av ca. 2500 sider (Fardal, 2007).

4.4.2 Noteopplysninger

IFRS inneholder svært detaljerte krav til hvilke opplysninger den regnskapspliktige skal gi i noter, og kravene er mer omfattende enn i NGAAP. Dette har blant annet sammenheng med den økte bruken av virkelig verdi. I tillegg krever IFRS en mer utstrakt anvendelse av skjønnsmessige vurderinger. Dette er forhold som gjør det spesielt viktig å opplyse om hvilke forutsetninger og metoder regnskapsprodusenten har lagt til grunn ved utarbeidelsen av regnskapet (Fardal, 2007). Det er også verd å merke seg at det i henhold til EF- retten finnes

enkelte notekrav som ikke er nedfelt i IFRS- regelverket, men disse vil like fullt gjelde for selskapene som følger IFRS- reglene (Huneide, et al., 2008).

4.4.3 Avsluttende bemerkninger

Vårt hovedfokus har vært på de regnskapsteoretiske forskjellene mellom NGAAP og IFRS. Det finnes flere forskjeller mellom de to regnskapsspråkene nede på standardnivå, men det vil ligge utenfor vår studie å gå inn på det området.

5. Utfordringer ved overgangen til et internasjonalt regnskapsregime

I dette kapittelet forsøker vi å belyse en del av de utfordringer vi står overfor både på nasjonalt og internasjonalt plan etter innføringen av IFRS. Vi belyser utfordringene med utgangspunkt i informantenes uttalelser samt relevant litteratur på området.

5.1 Revisors rolle

Revisors rolle er å være tillitsmann for kapitalmarkedet, eiere, ansatte, offentlige myndigheter og kreditorer (Bellamy, 2004). Ved innføringen av IFRS i Norge har også revisorene fått flere utfordringer. De skal nå verifisere eiendeler og gjeld som er satt til virkelig verdi, og en stor del av disse er verdsatt på de to laveste nivåene i virkelig verdi- hierarkiet.

Verdsetting på nivå to og tre resulterer i tall som er vanskelige å verifisere, og revisor må til en viss grad stole på ledelsens estimerer ved verifiseringen (Krumwiede, 2008). Moen (2009) hevder dette setter veldig store krav til revisors kompetanse. Videre hevder hun:

”(...) i en mellomfase så tror jeg det er en utfordring for de mindre selskapene å opparbeide seg en slik kompetanse. Og det ser man jo på børsen for eksempel, at det er veldig få som har revisorer som er utenfor de fire store. Så i utgangspunktet bør det ikke være sånn, men det er i forhold til kompetanse og det kompetansehoppet man har måttet gjøre i forhold til bruk av virkelig verdi, så tror jeg ikke det har vært like enkelt for alle sammen å følge med. Så der er man fortsatt i en prosess.”

(Moen, 2009)

Thrane-Nielsen (2009a) støtter dette synet og mener i tillegg det vil ta litt tid før vi vil kunne komme over på virkelig verdi i Norge. En av utfordringene med dette er at det vil ta tid å få lært opp den nye generasjonen til å beregne og revidere virkelig verdi, og det kreves mye kunnskap som tar tid å etablere og forsterke (ibid). Moen (2009), Kvifte (2009) og Thrane-Nielsen (2009a) er alle enige i at det må mer verdsettelsesteori inn i revisorutdannelsen;

”Jeg tror revisor i mye større grad enn i dag må ha en utdanning som gjør at de kan gjennomgå verdsettelse i samsvar med de reglene som vi har og ser at vi går mot. (...) Jeg mener også AFA-studier⁴ vil være relevant for revisorer.”

(Moen, 2009)

”Jeg mener verdsettelseskompetanse er en viktig del av revisors kompetanse. Så den revisor som ikke forstår verdsettelse, burde ikke revidere regnskaper.”

(Thrane-Nielsen, 2009a)

Kvifte (2009) hevder en av hans argumenter for å være forsiktig med å ta inn virkelig verdi, er at dagens revisorer ikke er utdannet til eller har kompetanse til å verdsettelse.

”(...) enten får vi få verdsettelseseksperter til å verifisere denne informasjonen eller så får revisorene lære seg verdsettelse. Men pt. så mener jeg at revisorutdanningen i Norge, og dagens revisorer ikke er kompetente til å ta stilling til den informasjonen. Altså nå prater vi på generelt grunnlag, det er noen revisorer som er kjempeflinke, men generelt så kan vi ikke det.”

(Kvifte, 2009)

De overnevnte synspunktene støttes også av litteraturen. Martin et.al (2006) hevder at nå som virkelig verdi brukes i større grad, kan ikke revisorer bare se på hvilke verdsettelsesmodeller som er brukt og hvordan ledelsen har bestemt inputen i modellene. De må også vurdere hvor forutinntatt ledelsen kan ha vært, sannsynlige feil de kan ha gjort når de anvendte og identifiserte modellen og tok sin beslutning. Revisorer vil ikke kunne verifisere virkelig verdi uten en dyp forståelse av verdsettelsesteknikkene og inputene som brukes ved denne type verdsettelse (ibid). Videre mener forfatterne revisorer historisk sett har lært svært lite verdsettelse, og at verifisering av virkelig verdi er en utfordring.

5.2 Sammenlignbarhet

Som tidligere nevnt er sammenlignbarhet et av kvalitetskravene i rammeverket til IASB. I tillegg var nettopp sammenlignbarhet et av de største argumentene for å innføre et internasjonalt regnskapsspråk. Sammenlignbar, gjennomsiktig og pålitelig finansiell

⁴ Autorisert FinansAnalytiker Studium (NHH)

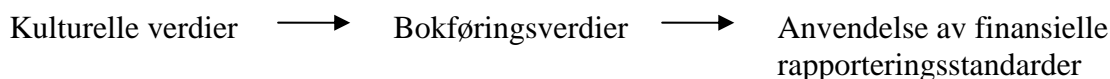
informasjon er fundamental for et effektivt og integrert kapitalmarked (Finanskomiteen, 2004-2005).

Som nevnt var sammenlignbarheten en av hovedargumentene for innføring av IFRS, men nyere forskning viser at blant land som har innført samme versjon av IFRS er det to faktorer – nasjonal kultur og oversettelse, som kan undergrave den strenge fortolkningen og anvendelsen av IFRS og som kan lede til mangel på sammenlignbarhet på tvers av landegrenser (Tsakumis, et al., 2009).

5.2.1 Kultur

Forskning viser at kulturelle forskjeller er en årsak til at regnskapsførere i forskjellige land tolker og anvender standarder ulikt (Tsakumis, et al., 2009). Det viser seg at det er to forhold innen nasjonal kultur som direkte har innflytelse på hvordan man bokfører i de enkelte landene. Disse forholdene er konservatisme og hemmelighold, noe som har effekt på målingen og redegjørelsen for informasjonen i finansielle rapporter. De to forholdene har det største potensialet til å ha effekt på sammenlignbarheten av regnskaper på kryss av landegrenser (ibid).

Fra et bokføringsperspektiv er høy konservatisme en tendens til å utsette innregning av eiendeler og elementer som øker nettoinntekten, mens høyt hemmelighold er en tendens til å begrense tilgangen av relevant informasjon til offentligheten. Forskningen viser at de kulturelle verdiene som eksisterer i et samfunn har innflytelse på bokføringsverdiene i landet (regnskapsførernes nivå av konservatisme og hemmelighold), som igjen influerer hvordan finansielle standarder blir anvendt (Tsakumis, et al., 2009).

Figur 5-1: Kulturell innflytelse på finansielle rapporteringsstandarder (Tsakumis, et al., 2009).

Tsakumis et al. (2009) hevder det er mest sannsynlig at nasjonal kultur vil influere anvendelsen av de finansielle standardene der hvor skjønn/vurdering er nødvendig. De mener

videre at dette er av bekymring siden det meste av IFRS er prinsippbasert, og at det derfor kreves at regnskapsførere utfører vesentlige skjønnsmessige vurderinger.

En studie utført av Douplik viser at nasjonal kultur har innflytelse på både tolkningen og anvendelsen av regnskapsstandarder på tvers av landegrensene (Tsakumis, et al., 2009). I denne studien viste det seg at tyske regnskapsførere legger frem en mer konservativ oppfatning i deres tolkning av ordet *probable* ved fastsettelse av terskelen for regnskapsføring av tap på anleggskontrakt enn deres amerikanske kolleger. Tyske regnskapsførere fastsatte en lavere tallmessig terskel (66 % sannsynlighet for tap på kontrakt) til betegnelsen *probable* enn deres amerikanske kolleger (74 % sannsynlighet for tap på kontrakt), noe som viser en større grad av konservatisme ved regnskapsføring av tap på anleggskontrakt (IAS 11 – anleggskontrakter) (ibid).

En annen studie gjort av Tsakumis viste at når regnskapsførere i USA og Hellas ble presentert med like økonomiske opplysninger og like retningslinjer for finansiell rapportering gjorde de forskjellige innregninger for betingelser og avgjørelser for offentliggjøring i deres anvendelse av IAS 37 – avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler (Tsakumis, et al., 2009). De amerikanske regnskapsførerne var mer konservativ enn grekerne når det kom til regnskapsføring av et søksmål i deres finansregnskap som en betinget forpliktelse eller betinget eiendel. Bare 33 % av de amerikanske regnskapsførerne responderte at de mest sannsynlig ville klassifisere søksmålet som en betinget eiendel, mens 65 % av de greske regnskapsførerne indikerte at de ville klassifisere søksmålet som en betinget eiendel. Innen samme situasjon responderte 72 % av de amerikanske regnskapsføreren at de ville klassifisere søksmålet som en gjeld, mens 59 % av de greske regnskapsførerne mente det samme. Når det kommer til offentliggjøring var de greske regnskapsførerne mye mer tilbakeholdne til om de skulle offentliggjøre et søksmål enn de amerikanske regnskapsførerne var. 84 % av de amerikanske regnskapsførerne indikerte at de ville offentliggjøre søksmålet i notene i finansregnskapet, mens bare 56 % av de greske regnskapsførerne mente de ville opplyse om dette. I tillegg har studier vist at både brasilianske og greske regnskapsførere holder tilbake mer informasjon enn amerikanske regnskapsførere og at franske og tyske regnskapsførere anbefalte å registrere høyere garantiestimater enn deres amerikanske kolleger (ibid).

Tsakumis et al. (2009) hevder disse funnene antyder at på områder der profesjonell vurdering er påkrevd spiller nasjonal kultur en signifikant rolle for hvordan regnskapsførere tolker og

anvender IFRS. Nasjonal kultur er en gjennomtrengende miljøbestemt faktor som kan lede til inkonsistent tolkning og anvendelse av konvergente finansielle rapporteringsstandarder. Dette er problematisk fordi forskjellige tolkninger kan lede til signifikante forskjeller i finansregnskapet. Disse forskjellene kan ha stor innvirkning på sammenlignbarheten av finansregnskap på tvers av landegrenser (ibid).

Moen mener også det er forskjellige fortolkninger av standardene;

” Jeg har ikke noen empiriske data på det, men jeg vet at der er forskjellige fortolkninger. Det ligger litt i hvordan man oppfatter kulturer – at noen land har en litt mindre stringent holdning til det med lover og regler enn det vi har i Norge. (...) jeg tror også presisjonsnivået i oversettelsen har noe med kultur å gjøre”

(Moen, 2009)

5.2.2 Oversettelse

Oversetting av IFRS til forskjellige språk skaper en annen trussel til sammenlignbarheten. Det offisielle språket til IASB og det språket som IFRS er publisert i er engelsk. IFRS er oversatt til mange andre språk for at ikke-engelskspråklige regnskapsførere skal ha tilgang til standardene. I 1997 ble første offisielle oversetting gjort til tysk og ved slutten av 2006 var IFRS blitt oversatt til nesten 40 språk, hovedsakelig europeiske. Det er The International Accounting Standards Committee Foundation (IASCF) som koordinerer oversettingene. Det er problemer med oversettingene selv om oversettingskomiteer overvåker den jobben som blir gjort. I noen tilfeller er det umulig å oversette fraser som blir brukt i det engelskspråklige standardverket uten at det får en annen mening. Flere studier har vist at dette er tilfellet (Tsakumis, et al., 2009).

En betegnelse som viser seg å være spesielt problematisk å oversette er *remote* (Tsakumis, et al., 2009). *Remote* er brukt for å sette terskelen for når man skal legge frem informasjon om betingede forpliktelser i henhold til IAS 37. I IAS 37 (paragraf 28) står det at et foretak skal opplyse om en betinget forpliktelse med mindre muligheten for en strøm av ressurser som omfatter økonomiske fordeler ut fra foretaket er *remote*. IAS 31 (paragraf 45) omhandler separate opplysninger på spesifikke typer betingede forpliktelser, med mindre sannsynligheten for tap er *remote*. Tsakumis et al. (2009) mener ordet *remote* er brukt i

samme kontekst og med lik hensikt i begge disse to standardene og at det derfor fremstår som om IASC hadde som hensikt å bringe frem samme budskap i begge tilfellene.

Dersom man slår opp ordet *remote* i Webster's Online Dictionary (Parker, 2009) finner man fem definisjoner på ordet på engelsk. Fire av disse definisjonene indikerer at det er snakk om en distanse i tid eller sted. Den femte definisjonen er *very unlikely*. Tsakumis et al. (2009) hevder det er tydelig at IASC brukte den siste definisjonen når de valgte *remote* som terskelen for når man skal opplyse om betingede forpliktelser. Det faktum at ordet *remote* har forskjellige betydninger på engelsk antyder at oversettingen kan skape et mulig problem (ibid). Dette kan vi se i den franske oversettingen der man har oversatt til det franske ordet *faible* i både IAS 31 og IAS 37. Slår man opp i ordboken Freedict på internett blir *remote* oversatt til *isolé*, *distant* eller *vaste*, men *faible* er ikke listet opp som et alternativ (Freedict, 2009). Dersom man forsøker å oversette det franske ordet *faible* over til engelsk får man alternativene *faint*, *light* eller *weak*, men ikke *remote*. Den franske oversetteren til IFRS valgte et fransk ord som har som hensikt å ha samme mening som *remote*, selv om det ikke er en direkte oversettelse (Tsakumis, et al., 2009). Det har nok vært en viss usikkerhet for oversetteren når det kommer til om *faible* fanger essensen av *remote* tilstrekkelig. Dette fordi adjektivet *trés* (veldig) er lagt til *faible* i IAS 31. Resultatet av dette er at i den franske oversatte versjonen av IFRS har de oversatt *remote* til å være usannsynlig (*faible*) i IAS 37 og til veldig usannsynlig (*trés faible*) i IAS 31. Brukerne av den franske versjonen av IFRS vil på grunn av dette mest sannsynlig tolke IAS 37 som en standard med strengere krav til opplysning enn IAS 31. IASC brukte ordet *remote* alene i både IAS 31 og IAS 37, og det er derfor ingen bevis for at de har ment at terskelen for opplysning av betingede forpliktelser er høyere i den ene standarden enn den andre; likevel gir den franske versjonen uttrykk for dette (ibid).

Oversettelse av *remote* er enda mer problematisk på tysk, noe som kan bevises ved faktum at oversettingen er inkonsistent mellom to internasjonale standarder. I IAS 31 er *remote* oversatt til *unwahrscheinlich* (usannsynlig), og i IAS 37 er det oversatt til *äußerst gering* (ekstremt usannsynlig). Dersom man ser på dette fra et statistisk synspunkt vil *unwahrscheinlich* (usannsynlig) innebære en sannsynlighet for alt under 50 %. *Äußerst gering* (ekstremt usannsynlig) derimot antyder en mye mindre sannsynlighet. Resultatet av dette er at den tyske oversatte versjonen av IAS 31 fastsetter et mye strengere krav til opplysning av betingede forpliktelser enn den tyske versjonen av IAS 37, noe som ikke fremstår som intensjonen fra

IASC (Tsakumis, et al., 2009). Det som er interessant er at både de tyske og de franske oversetterne har lagt til ordet ekstremt eller veldig til *remote*, men de er ikke samkjørte med hvor de har gjort disse modifikasjonene. De tyske oversetterne har oversatt *remote* slik at det virker som IAS 37 har en strengere terskel for opplysningsplikt enn IAS 31 mens de franske oversetterne har gjort det motsatte med å antyde strengere terskel for opplysning i IAS 31 (ibid).

Det er mange andre ord som også skaper problemer ved oversetting til tysk. En gruppe tyske regnskapsførere har tolket 20 forskjellige engelske sannsynlighetsbeskrivelser med de tyske oversettelsene. Resultatet viste signifikante forskjeller i tolkningen av de engelske sannsynlighetsbeskrivelsene med de tyske oversettelsene i åtte tilfeller (Tsakumis, et al., 2009). Dette kan resultere i at gitt et bestemt sett med fakta og omstendigheter, vil en tysk regnskapsfører som bruker den engelske versjonen av de internasjonale standardene muligens gjøre andre regnskapsføringer og opplysningsvalg enn vedkommende hadde gjort dersom han hadde brukt den tyske oversettelsen (ibid).

Et mer ekstremt eksempel er den portugisiske oversettelsen av IAS 39, finansielle instrumenter. I IAS 39 skal egenkapitalinstrumenter, som for eksempel aksjer som er utpekt for salg, nedskrives dersom du har et verdifall som er *significant or prolonged*, altså betydelig eller varig. Portugiserne har oversatt dette til *significant and prolonged* (Kvifte, 2009). Dette resulterer i at i dersom du skal nedskrive i Portugal må verdifallet ikke bare være betydelig, men det må også være varig. I motsetning til resten av Europa der du bare trenger å oppfylle et av kravene (ibid).

Moen (2009) hevder det er feil i de norske oversettelsene også. Det er ikke bare ord som er feil, men hele setningsstrukturen er feil, noe som fører til at innholdet og meningen gal. Disse feilaktige oversettelsene hevdes derimot av flere å ikke være noe særlig problem;

"(...) revisor er en type kvalitetskontrollør på det å bruke riktig forståelse av en standard – også når det gjelder oversettelse. Man går stort sett til kilden for å vurdere om det er riktig bruk av originalstandarden."

(Moen, 2009)

Thrane-Nielsen (2009a) hevder gevinsten man har fått ved å innføre IFRS har vært mye større enn den usikkerheten som skapes ved at standarder er oversatt feil. Det som bekymrer Thrane-Nielsen er dersom man får nasjonale fortolkninger og nasjonale håndhevelser. Store forskjeller vil bli oppdaget og påpekt fordi det sammenlignes så mye på tvers av landegrensene. Thrane-Nielsen (2009a) hevder videre at de store revisjonsbyråene er en form for garantist for at det gjøres mye mer likt i de forskjellige markedene nå enn det noen gang før har vært gjort.

Kvifte (2009) er heller ikke så opptatt av oversettingen, men hevder det er et problem at man har tilsynsorganer rundt i Europa tvinger frem nasjonale praksiser. Kvifte føyer til at det er for tidlig å snakke om en Europeisk IFRS. Slik som det er nå så har vi en norsk IFRS, det er en portugisisk IFRS, det er en svensk IFRS og slik kan man fortsette.

Moen (2009) mener formålet med økt sammenlignbarhet mellom landene er oppnådd. Selv om det er nasjonale forskjeller, så har innføringen av IFRS gjort regnskapene langt mer sammenlignbare enn det de var før .

5.3 Regnskapskvalitet og -manipulasjon

Sponsor Service, Finance Credit, Enron, WorldCom, Parmalat... Listen over regnskaps-skandaler de siste årene er lang – veldig lang. Fellesnevneren for skandalene er regnskaper av dårlig kvalitet. Den økonomiske situasjonen selskapene har tegnet i sine respektive regnskaper har manglet rot i virkeligheten (Tellefsen, & Langli, 2005). Store regnskaps-skandaler som disse har en negativ påvirkning på hele samfunnet da beslutningstakere på flere arenaer og nivåer blir usikre på regnskapenes kvalitet. Den økte usikkerheten vil kunne øke kapitalkostnaden som igjen fører til at færre lønnsomme investeringsprosjekter blir satt ut i live (Soderstrom, & Sun, 2007; Tellefsen, & Langli, 2005). Redusert tiltro til publiserte regnskaper gir virkninger som ses på som så alvorlige at myndigheter og organisasjoner i en rekke land arbeider aktivt for å komme med tiltak som skal gjenreise tilliten. Et av disse tiltakene er den europeiske innføringen av IFRS som obligatorisk regnskapsspråk i børsnoterte foretaks konsernregnskap. Standardene fra IASB regnes for å ha høyere kvalitet enn regnskapsstandardene som mange av de europeiske landene hadde fra før (Tellefsen, & Langli, 2005).

IFRS i sin helhet blir altså brukt som et av argumentene for å forbedre kvaliteten på regnskapsinformasjonen som presenteres. I en studie av Barth et. al (2008) konkluderes det med at regnskapsstørrelsene til foretak som rapporterer i henhold til IFRS er av høyere kvalitet enn de som ikke rapporterer etter IFRS- regelverket. Deres resultater indikerer at foretak som anvender IFRS viser mindre resultat- utjevning ("earnings smoothing"), mindre styring av resultatene mot et bestemt mål, tap føres i tide og har en høyere forbindelse mellom rapportert resultat, og aksjekurs og avkastning. Mens eksisterende litteratur generelt finner at IFRS har en positiv innflytelse på regnskapskvalitet, hevder Soderstrom og Sun (2007) at regnskapskvaliteten etter implementering av IFRS er avhengig av tre faktorer; 1) kvaliteten på standardene, 2) landets rettslige og politiske system, og 3) incentivene for finansiell rapportering. De argumenterer for at fremtidige forbedringer i regnskapskvalitet vil måtte komme gjennom en endring i incentiver for finansiell rapportering da alle land innen EU vil ha de samme regnskapsstandardene og at det vil være vanskelig å endre et lands rettslige og politiske system.

Spørsmålet er da hvordan IFRS har påvirket regnskapsinformasjonen i Norge. Moen (2009) og Thrane-Nielsen (2009a) mener absolutt de børsnoterte selskapene i Norge har økt kvaliteten på regnskapsinformasjonen etter implementeringen av IFRS i Norge. Kvifte (2009) synes ikke det gir et rettferdig sammenligningsgrunnlag å sammenligne dagens IFRS mot GRS:

"Det er litt urettferdig mot GRSen fordi ved den gamle GRSen må du tilbake til 2001, kanskje 2000, for å se at vi var bevisste på å utvikle GRS for de børsnoterte selskapene. I 2002 så sa jo Norsk RegnskapsStiftelse at nå slutter vi å utvikle GRS som tidligere, nå skal vi bare avvente til implementeringen av IFRS og så skal vi lage en ny strategi".

Han mener det er et spørsmål alle vil svare ja på, men at det blir feil grunnlag for sammenligning.

Det argumenteres for at innføringen av regnskapsstandarder av høy kvalitet er et nødvendig vilkår for at informasjonen skal være av høy kvalitet, men det er ikke nødvendigvis nok. van Tenedeloo og Vanstraelen (2005) spør om IFRS alene er nok til å overstyre ledelsens

incentiver til å drive med regnskapsmanipulasjon? Faren for regnskapsmanipulasjon er et viktig argument mot bruk av måling til virkelig verdi. Flere forfattere uttrykker sin bekymring, og da spesielt i forhold til estimater verdsatt på nivå 3 (Benston, et al., 2007; Ronen, 2008). Benston et. al. (2007) argumenterer for at rapporterte regnskapsstørrelser både i henhold til historisk kost og virkelig verdi kan utnyttes av opportunistisk og uærlig ledelse, men virkelige verdier som stammer fra nåverdier, modeller og estimater på salgspriser er enkle for ledelsen å manipulere og veldig vanskelige for revisor å verifisere.

Moen (2009) mener det ikke er noen tvil om at bruk av skjønn innebærer økt fare for regnskapsmanipulasjon. Skjønnsmessige vurderinger vil alltid være mer usikre, og hun presiserer at det er svært viktig å gi tilleggsinformasjon om de skjønnsmessige vurderingene som er gjort via noteopplysninger. Thrane-Nielsen (2009a) tror også at det alltid vil være mulig å bedrive manipulasjon med estimater, men når man får opplysninger om estimatene så kan alle gjøre sine personlige vurderinger av disse estimatene. Han påpeker at dersom brukerne får utfyllende informasjon om hvilke vurderinger som ligger bak estimatene kan hver enkelt bruker gjøre sine egne vurderinger:

”Har du virkelige verdier så eksponerer du deg for å si at dette her er ting som jeg har gjort, vurderinger jeg har gjort; stol på meg eller ikke stol på meg. Og folk stoler ikke helt blindt på deg når ting er langt der [ute]”

(Thrane-Nielsen, 2009a)

Thrane-Nielsen (2009a) konkluderer med at faren for regnskapsmanipulasjon alltid er tilstede, men at det nå er tydeligere hvor risikoen for manipulasjon er og at det på denne måten er enklere å gjennomskue. Moen (2009) er enig i at faren for regnskapsmanipulasjon alltid vil være der, men hun påpeker imidlertid at regnskapsmanipulasjon kan være vanskeligere å oppdage og lettere å skjule gjennom bruk av virkelig verdi- modeller enn ved bruk av historisk kost:

”Hvis du har en liten skjevhet i et parameter og en liten skjevhet i neste parameter så kan du til slutt få en veldig stor skjevhet. Så det er klart det fordrer mye mer av revisor, og sånn sett er det lettere å manipulere gjennom bruk av virkelig verdi”

Hun presiserer at hun ikke tror den ene løsningen skaper en dragning mot manipulasjon i større grad enn den andre. Utgangspunktet er uansett en uærlig person eller ledelse som ønsker å manipulere regnskapstallene, og det utgangspunktet forandres ikke av om du benytter virkelig verdi eller historisk kost. Kvifte (2009) er enig i dette, men presiserer uansett at ”jo mer estimerer du åpner opp for, jo flere muligheter har du for å manipulere”.

6. Argumenter for og mot virkelig verdi

I følge Stenheim (2008b) er virkelig verdi et kontroversielt begrep, og diskusjonen rundt virkelig verdi som måleattributt kan trekkes inn i kjernen av regnskapsteorien; hva er relevant, pålitelig og forståelig informasjon for brukerne av regnskapet?

Innføringen av IFRS har ført til at man kan spørre seg om i hvilken grad de grunnleggende kvalitetskravene pålitelighet og forståelse er ivaretatt på de områdene hvor virkelig verdi har erstattet historisk kost som måleattributt, og er det slik at en markedsbasert tilnærming til virkelig verdi alltid gir mest relevant informasjon (Stenheim, 2008b)? Argumentasjonene har vært mange og vi vil i dette kapitlet forsøke å belyse argumenter både for og mot virkelig verdi.

6.1 Det konseptuelle rammeverket

Som tidligere nevnt beskriver IASBs konseptuelle rammeverk de underliggende prinsippene som finansregnskapet skal utarbeides etter. I tillegg skal rammeverket hjelpe IASB i deres arbeid med å utvikle nye standarder. Spørsmålet om måling skaper enkelte vanskelige spørsmål konseptuelt sett, og disse ignoreres til dels i det nåværende rammeverket. Det er fortsatt uklart hvilket måleattributt som på best måte balanserer kvalitetskravene, og dermed leder til beslutningsnyttig informasjon for brukerne (Kvifte, 2004). IASB og FASB har nå tatt tak i denne problemstillingen ved utviklingen av et nytt felles rammeverk, og det forventes et diskusjonsnotat om måling i løpet av 2009 (IASB, 2009a).

Lindsell (2005) argumenterer for at IASB har hatt en rask tilnærming mot virkelig verdi som det primære grunnlaget for måling av eiendeler og gjeld. IASB forsvarer sin tilnærming basert på relevans, men forfatteren mener det er viktigere å vurdere virkelig verdi ut fra de fire kvalitetskravene i rammeverket – forståelighet, relevans, pålitelighet og sammenlignbarhet – da det i henhold til rammeverket er disse som skal gjøre regnskapsinformasjonen nyttig for brukerne. Mye av diskusjonen har vært sentrert rundt relevans, og dette mener forfatteren har gått på bekostning av spesielt pålitelighet og forståelighet.

Forståelighet

Forståelighet er et krav IASB setter til regnskapsinformasjon, men Lindsell (2005) mener det har vært for lite fokus på dette kravet i arbeidet med virkelig verdi. Forfatteren stiller spesielt spørsmål ved forståeligheten av estimatene som utarbeides på nivå 3 i hierarkiet for virkelig verdi. Moen (2009) mener også virkelig verdi gjør det vanskelig å forstå hva som ligger i regnskapene. Hun påpeker at dess mer virkelige verdier man tar inn i regnskapet desto mer profesjonelle brukere henvender man seg til dersom brukerne skal forstå hva som ligger bak størrelsene i regnskapet:

”Hvis brukeren skal motta det som relevant informasjon så må brukeren ha et mottakerapparat som forstår det. Jeg tror at veldig mange brukere ikke forstår det som ligger i regnskapet i forhold til virkelig verdi. Da klarer de heller ikke analysere det, og da blir det mer uklart enn en historisk kost- løsning”

(Moen, 2009)

Relevans

I kjernen av debatten om virkelig verdi finner vi pålitelighet og relevans – de to hjørnesteinene i finansiell rapportering. Motstandere hevder virkelige verdier gir upålitelig informasjon, mens forkjempere argumenterer for at det presenterer informasjon av en mer aktuell og relevant karakter, til tross for den økte bruken av estimer og skjønn (Krumwiede, 2008). IASB forsvarer sin tilnærming til virkelig verdi på bakgrunn av relevans, og Lindsell (2005) hevder IASB ser på virkelig verdi som det mest relevante grunnlaget for måling. Hitz' (2007) har utført en analyse som støtter antagelsen om at måling til virkelig verdi gir beslutningsnyttig informasjon dersom prisen hentes fra likvide markeder. Dette er sammenfallende med det første nivået i IASBs hierarki for virkelig verdi som tidligere nevnt er observerbare data fra aktive markeder.

Kings (2009b) inntrykk er at alle forkjempere for virkelig verdi hevder dette er verdier som er mer relevant for brukerne av finansregnskapet. Forfatterens mening er at dette er en påstand som nesten aldri lar seg bevise – den bare påstås å være sann:

“But, as Hitler proved over and over again, if you say something often enough and loud enough most listeners will start to believe, no matter how far fetched the assertion”

(King, 2009b: 42)

Det er tydelig at dette er et område med engasjerte debattanter! Det er flere som påpeker en svikt i resonnetet om den økte relevansen som virkelig verdi skal gi. Ronen (2008) argumenterer for at virkelig verdi slik som det er definert i dag ikke vil reflektere bruksverdien av eiendelene. Som nevnt i kapittel 3.6 definerer SFAS 157 virkelig verdi som salgsprisen, og forfatteren påpeker at med en slik definisjon vil ikke de virkelige verdiene reflektere de fremtidige kontantstrømmene som eiendelene kan generere. Kvifte (2009) kommer i den forbindelse med et eksempel. Vi har en situasjon hvor et kraftselskap eier en kraftstasjon som de benytter i produksjonen av kraft. De har ingen andre planer med kraftstasjonen de neste 50 årene bortsett fra å produsere kraft, og de har ingen planer om å selge. Hvor interessant og relevant er det da å oppgi salgsverdien på kraftstasjonen?

Moen (2009) mener virkelig verdi som utgangspunkt gir mer relevant informasjon, forutsatt at man forstår den informasjonen man mottar. Dette er hun i tvil om flertallet av brukerne faktisk gjør. Videre mener hun en rekke analytikere hevder de "renser" regnskapene for den typen informasjon og legger inn størrelser basert på egne modeller. Thrane-Nielsen (2009a) er ikke i tvil; *"jeg mener personlig at det aller mest relevante er å bruke virkelig verdi på alt"*.

Pålitelighet

Redusert pålitelighet er det sentrale argumentet som motstandere av måling til virkelig verdi trekker frem i debatten. Argumentet om redusert pålitelighet nyanseres noe i debatten da flere av motstanderne mot virkelig verdi erkjenner at målinger som blir gjort på nivå 1 er basert på observerte markedspriser og dermed holder seg innenfor terskelen til pålitelighet (Krumwiede, 2008; Ronen, 2008). Kvifte (2009) samtykker til dette, og mener verdier på nivå 1 er lett å bekrefte:

"der du har effektivt fungerende markeder hvor du kan observere prisene, der det er stor aktivitet osv., så er jeg pro fair value, så lenge fair value er relevant. Som nevnt, fair value på anleggsmidler er etter mitt syn ikke relevant så lenge forutsetningen om fortsatt drift holder. Ved fortsatt drift problemer og i situasjoner der avvikling er aktuelt kan salgsverdi på anleggsmidler være aktuelt for brukere som banker mv som er opptatt av tapspotensialet sitt. Men i slike tilfeller er det altså ikke virkelig verdi som er aktuelt, men heller en forventet salgsverdi ved forsert salg."

(Kvifte, 2009)

Det er bevegelsen ned til nivå 2 og 3 som gjør påliteligheten ved de virkelige verdiene tvilsom og skaper bekymring hos motstanderne (Krumwiede, 2008). Ved verdsettelse på nivå 2 er påliteligheten til den virkelige verdien avhengig av forholdet mellom inputen og den estimerte verdien. Målingsfeil og feil valg av modell kan sette estimatets presisjon på spill (Ronen, 2008). Forfatteren påpeker likevel at virkelige verdier på nivå 2 ikke er like vilkårlig som på nivå 3:

”In the latter, unobservable inputs, subjectively determined by the firm’s management, and subject to random errors and moral hazard, may cause significant distortions both in the balance sheet and in the income statement.”

(Ronen, 2008: 186)

I denne sammenheng mener Thrane-Nielsen (2009a) at selskapenes dyktighet har noe å gjøre med henholdsvis hvor mye de verdsetter på nivå 2 og hvor mye som må ned på nivå 3:

”Fordi et selskap kan tro at her må vi gjøre egne estimater, mens et annet selskap kan være klar over så mange markedstransaksjoner, så mange markedspunkter, at han kan gjøre samme verdsettelsen ved nivå 2.”

(Thrane-Nielsen, 2009a)

Han påpeker at et stort traderforetak potensielt skulle kunne verdsette mye mer på nivå 2 enn hva et industriforetak kanskje vil kunne gjøre. Selv om de sitter på samme produkt har kanskje ikke industriforetaket tilgang på like mye informasjon, og må dermed verdsette i henhold til nivå 3. Han presiserer at det er en underliggende antagelse at revisor kan verifisere at den virkelige verdien er på nivå 2, og at det ikke bare er selskapets påstand. Problemet er kanskje at man i de fleste tilfellene havner ned på nivå 3. Moen (2009) hevder at dette ofte er tilfellet, og spesielt i Norge hvor vi ikke har så store markeder. Hun påpeker imidlertid at revisorer kanskje sitter med litt skjevhet i inntrykket:

”Vi ender ofte opp med å gjøre mye jobb på nivå 3, og jeg tror kanskje at det får en større tyngde sånn mentalt sett enn det egentlig har. At det er ganske mye også som ender på nivå 2, men vi bruker mer tid på nivå 3 så det kan fremstå som det er forholdsmessig mer enn det egentlig er.”

(Moen, 2009)

IASB forutsetter i det konseptuelle rammeverket en balanse mellom pålitelighet og relevans for at målsetningen med regnskapet skal møtes (Kvifte, 2004). Thrane-Nielsen (2009a) poengterer at i praksis både tas og begrunnes det avveininger mellom relevans og pålitelighet. Dette er han imidlertid sterkt uenig i:

”Jeg mener at man skal aldri overstyre relevans på grunn av pålitelighet. Da skal du heller gi informasjon om usikkerheten (...) Jeg kan ikke se at på grunn av pålitelighet så skal du overstyre og ikke gi relevant informasjon. Da er mangel på pålitelighet relevant informasjon i seg selv.”

(Thrane-Nielsen, 2009a)

Kvifte (2009) er sterkt uenig i dette. Han påpeker at informasjon som er relevant i seg selv blir mindre relevant dersom den er upålitelig. Etter Lindsells (2005) syn bør finansiell informasjon være over en viss pålitelighetsterskel før den kan betraktes som relevant. Forfatteren mener det er nødvendig å gi tilstrekkelig oppmerksomhet til pålitelighet hvor virkelig verdi er det primære målegrunnlaget for eiendeler og gjeld. Da spesielt i situasjoner hvor observerbare markedspriser ikke er tilgjengelige (ibid).

Sammenlignbarhet

Som tidligere nevnt er sammenlignbarhet et av IASBs kvalitetskrav til finansiell informasjon. For å være brukernyttig er det viktig at finansiell informasjon skal kunne sammenlignes både over tid innad i et selskap, men også sammenligninger mellom ulike selskaper er en forutsetning (IASB, 2007). King (2009a) argumenterer for at bruken av virkelig verdi til en viss grad kan svekke sammenlignbarheten dersom foretakene bruker ulike antagelser og prosedyrer ved verdsettelsen til virkelig verdi. Lindsell (2005) presenterer et eksempel på bruken av IFRS 2 – Aksjebasert betaling. I henhold til denne standarden skal en rekke ulike variabler brukes, og de kan bestemmes på flere ulike måter som alle er like lovlige. Ut fra dette eksemplet er det tydelig at et selskap kan beregne flere virkelige verdier på samme eiendel, og at disse verdiene kan variere stort. Eksemplet som presenteres illustrerer den reduserte sammenlignbarheten virkelig verdi kan føre med seg (Lindsell, 2005).

6.2 Finanskrisen

”Fair value financial reporting is being blamed for the subprime meltdown, bank failures, the credit crunch, and the current recession. Global warming is about the only thing not being blamed on fair value and mark-to-market accounting. Before we’re through, however, mark-to-market will probably be blamed for global warming, obesity, and the collapse of detroit’s Big 3 domestic automakers”

(King, 2009a)

Sjeldent har regnskapsføring, måling og finansiell rapportering fått så mye oppmerksomhet fra blant annet politikere og journalister. Politikere har fokusert på regnskapsføring til virkelig verdi som en av årsakene til den nåværende ustabiliteten i finansmarkedet (McDonald, 2009). Denne diskusjonen som tidligere holdt til innad i regnskapsprofesjonen, er nå debattert i Dagens Næringsliv, Financial Times, The Economist og var til og med et tema i den amerikanske valgkampen (Fardal, 2008).

I oppgangsperioden som vi nå har lagt bak oss, var det svært få som stilte spørsmålsteget ved prinsippet om måling til virkelig verdi (Fardal, 2008). Under finanskrisen er det imidlertid mange som har kritisert virkelig verdi og som hevder at den har bidratt til å forsterke både oppgangen og nedgangen. Dette synet er det derimot delte meninger om, og kritikken har blitt imøtegått av flere (ibid).

Et av argumentene har vært at måling til virkelig verdi fører til overvurdering av de urealiserte tapene med påfølgende svekket resultat, egenkapital og børskurs. Dette synspunktet blir begrunnet med at det blant annet i stor grad forutsettes at man ved fastsettelse av virkelig verdi skal benytte markedsparametre (Fardal, 2008). Dersom risikoen i markedet øker, vil også risikopremien øke, noe som resulterer i at den beregnede virkelige verdien reduseres. Spørsmålet man her kan stille seg er om verdireduksjonen er reell, og om de observerte markedsparametrene er rimelige i markeder preget av svært stor usikkerhet og turbulens (ibid). Forfatteren stiller også spørsmålsteget ved anledningen til å justere de observerte markedsparametrene dersom markedene er svært turbulente og usikre, eller om standardene krever at man uansett skal bruke disse så lenge de er tilgjengelige. Videre vil de urealiserte tapene føre til at banker og andre finansinstitusjoner reduserer utlånsaktiviteten, som igjen bidrar til en nedadgående spiral (Fardal, 2008).

Kritikere av virkelig verdi har hevdet at reglene for måling til virkelig verdi nå må suspenderes siden det tvinger selskapene til å rapportere tap de aldri hadde forventet å få (Lunde, 2008). En av de som argumenterer for dette er forsikringsselskapet AIG (American International Group). AIG ble reddet av amerikanske myndigheter etter at de har måttet ta enorme nedskrivninger i sin forsikringsportefølje på grunn av sine enorme eksponering mot boliglånsporteføljene til amerikanske finansinstitusjoner, som de har tilbudt tapsforsikring for (ibid). AIGs tidligere administrerende direktør, Martin Sullivan kom med denne uttalelsen da han skulle vitne for kongressen om årsaken til den nære kollapsen i firmaet:

”Above all, the unintended consequences of ”mark-to-market” accounting rules were to blame. The rules require a company to declare the value of assets at the price such assets could currently sell for, meaning that the value of long-term assets may be dramatically marked down because of short-term market weakness. Suddenly, a company with trillion dollars of assets was reporting unrealised losses on its income statement that ultimately climbed into tens of billions”.

(Kirchgaessner, 2008)

Som svar på dette uttalte Lynn Turner, tidligere regnskapssjef i Securities and Exchange Commission, som er den amerikanske børsmyndigheten, til kongressen:

”(...) blaming the mark-to-market rules was like “blaming the thermometer for a fever”.

(Kirchgaessner, 2008; Revisorforeningen, 2008)

Den amerikanske sentralbanksjefen Ben S. Bernanke er en stor tilhenger av virkelig verdi-prinsippet og mener at et bortfall av standarden slik som mange kritikere mener må til, vil underminere tilliten til at selskapene tar ansvar for tapene (Lunde, 2008). I tillegg er det mange banker, forsikringsselskaper og analytikere som hevder måling til virkelig verdi ikke er årsaken til finanskrisen, men kun synliggjør selskapenes reelle økonomiske situasjon (Fardal, 2008). McDonald (2009) hevder det er bankene, ikke virkelig verdi, som er skyld i finanskrisen – til syvende og sist på grunn av dårlig praksis ved utlån.

Thrane-Nielsen (2009a) mener virkelig verdi har vært en medvirkende årsak til avsløringen av eksponeringen og den risikoen som lå i banker. Kvifte (2009) derimot, mener det neppe er slik og at det snarere er motsatt;

”I gode tider undervurderer en risikoen, og det har også vært tilfellet i regnskapene pre-finanskrisen”.

(Kvifte, 2009)

Kvifte mener videre at virkelig verdi ikke har bidratt til finanskrisen, men at det har vært en katalysator;

”Konseptuelt så er det etter mitt syn vanskelig å argumentere for at den verdibaserte regnskapsføringen har bidratt til finanskrisen, men i praksis så heller jeg mot at den verdibaserte regnskapsføringen har vært en katalysator. Fordi man har misforstått regnskapene. Man har trodd at disse verdiene som har vært reflektert har vært noe annet enn det de er”

(Kvifte, 2009)

Det er tydelige uenigheter rundt dette med måling til virkelig verdi og dens skyld til finanskrisen. En ting kan i hvert fall sies å være sikker; finanskrisen har gjort det utfordrende, for både regnskapsprodusenter og revisorer, å ta stilling til virkelig verdi (Fardal, 2008). Dette har ført til at det har kommet en rekke uttalelser og rettleddninger rundt temaet, og IASB har blant annet publisert en rettleddning for hvordan man skal måle virkelige verdier i markeder som ikke lenger er aktive (Henry, & Holzmann, 2009).

I tillegg besluttet IASB den 18. mars i år å sende ut en pressemelding der de ønsket tilbakemelding fra alle sine brukere angående et forslag om å ta inn flere valgmuligheter i hvordan man måler virkelig verdi (IASB, 2009d). Flere verdipapirer vil bli målt ved hjelp av datamodeller i stedet for markedsverdier og man forventer at mange vil stige i verdi (Hughes, & Chung, 2009). Både IASB og FASB har vært negativ til å forandre reglene på måter som vil gjøre regnskapene mindre transparent for investorene, men har etter press fra politisk hold i USA og fra EU kommisjonen sett seg nødt til å slakke på reglene (ibid).

6.3 Oppsummerende betraktninger

Det er ingen tvil om at virkelig verdi har skapt en opphetet debatt. Argumenter for og mot bruken av virkelig verdi har sentrert seg rundt de to kvalitetskravene relevans og pålitelighet. I tillegg har den nåværende økonomiske situasjonen vært med på å skape ekstra trykk på bruken av virkelige verdier. King (2009a) hevder imidlertid at det er definisjonen av virkelig verdi som skaper mye av debatten. Forfatteren mener det er feil å anta at virkelig verdi er én objektiv størrelse som kan; 1) fastsettes av selskapets ledelse, 2) evalueres av revisorer, og 3) offentliggjøres til investorer og kreditorer. Virkelig verdi er aldri én verdi. Verdier kan settes objektivt og uten partiskhet, men det er kun innenfor et intervall (King, 2009a). Thrane-Nielsen (2009a) er enig i at virkelig verdi ikke er ett tall, men i første omgang er regnskapet bare egnet til å ha ett tall.

Vi er i dag på veien mot global konvergens i regnskapsstandarder, og virkelig verdi vil bare spille en viktigere rolle. På bakgrunn av dette mener Rossi III (2009) det er to spørsmål som må besvares; hva er det som gjør at vi får upålitelige utfall ved bruk av skjønn og estimater? Og er disse betraktningene ulike mellom estimater på virkelig verdi og andre estimater? Forfatteren mener det er viktigere konkret å vurdere feil som kan oppstå ved estimeringen, slik som feil fra modeller, informasjonssystemer som ikke fanger inn nødvendig data, manipulasjon fra ledelsens side og mangel på kompetanse. Med andre ord, virkelig verdi er allerede i større grad på vei inn i regnskapsverdenen, og det er kanskje på tide at vi nå får en debatt om hvordan vi på best mulig måte kan løse problemene rundt virkelig verdi?

7. Avslutning

7.1 Konklusjon

I denne studien har vi forsøkt å besvare følgende problemstillinger:

1. Hva er de vesentligste forskjellene mellom IFRS og NGAAP?
2. Hvilke utfordringer står vi ovenfor ved implementeringen av et internasjonalt regnskapsregime?
3. Hva er argumenter for og mot virkelig verdi?

Vi vil her gi en kort konkluderende oppsummering av det vi har kommet frem til gjennom vårt arbeid.

De vesentligste forskjellene mellom NGAAP og IFRS

I den første delen av problemstillingen har vi valgt å fokusere på de mer regnskapsteoretiske forskjellene mellom de to regnskapsregimene fremfor å gå i dybden på enkeltstandarder. En hovedforskjell mellom de to regnskapsspråkene er at NGAAP har en klar resultatorientering, mens IFRS har en like tydelig balanseorientering. Disse to orienteringene kan føre til relativt store forskjeller mellom de to regnskapsspråkene, og sammen med forskjellene i rammeverk representerer dette to av de vesentligste forskjellene mellom NGAAP og IFRS. Vi har imidlertid lagt vekt på å se nærmere på virkelig verdi da det av flere blir betegnet som den største forskjellen mellom de to regnskapsregimene.

Det er i tillegg andre mindre forskjeller som skiller regnskapsspråkene fra hverandre, blant annet regelverkets omfang. Mens NGAAP er tuftet på grunnleggende prinsipper har IFRS i større grad gått over til en mer utstrakt detaljstyring. Dette kommer også av det omfangsrike kravet som settes til noteinformasjon noe som ikke er like omfattende i NGAAP. Basert på dette ser man på IFRS som et mer krevende regnskapsregime å forholde seg til enn NGAAP.

Utfordringer

Det er helt klart mange utfordringer man står overfor ved innføring av et internasjonalt regnskapsspråk. Den økte bruken av måling til virkelig verdi har satt store krav til revisors kompetanse. Mye av verifiseringen er verdsatt på nivå 2 og 3 i hierarkiet og revisor må derfor

stole på ledelsens vurderinger. Dette gjør verifiseringen av virkelig verdi til en utfordring. Revisor må ha en dyp forståelse av verdsettelsesteknikkene og inputene som brukes ved slike type verdsettelse, og dette er en kompetanse flere mener dagens revisorer mangler. Det vil ta tid å lære opp den nye generasjonen til å beregne og verifisere virkelig verdi, og for å gjøre dette må det helt klart mer verdsettelsesteori og finans inn i revisorutdanningen.

Sammenlignbarhet mellom landegrenser var det største argumentet for innføring av IFRS. Denne sammenlignbarheten har blitt satt på prøve ved at nasjonal kultur og ulike oversettelser har skapt forskjellig tolkning og anvendelse av standardene. Det er spesielt konservatisme og hemmelighold innen kultur som har det største potensialet til å ha effekt på sammenlignbarheten. Nasjonal kultur vil ha innvirkning på hvordan standardene anvendes i tilfeller der skjønnsvurdering er nødvendig. Dette er bekymringsverdig siden IFRS er prinsippbasert, og det derfor kreves at regnskapsfører utfører vesentlige skjønsmessige vurderinger. Oversettelsene av IFRS har ført til at enkelte av standardene har fått et annet meningsinnhold enn standardene på originalspråket, engelsk. Dette er tydelig i kravet om nedskrivning av aksjer, der man i Portugal skal nedskrive dersom verdifallet er betydelig og varig, i motsetning til resten av Europa der man bare må oppfylle ett av kravene. Revisorene vi har intervjuet har ikke sett på oversettingene som noe problem da de hevder revisor vil være en kvalitetskontrollør ved å sjekke om standarden er korrekt anvendt. De er mer bekymret for at vi har tilsynsorganer rundt om i Europa som tvinger frem nasjonale praksiser. Selv om forskjeller basert på kultur og oversettelse byr på utfordringer har innføringen av IFRS gjort regnskapene langt mer sammenlignbare enn de var tidligere.

Store regnskapsskandaler har resultert i at beslutningstakere på flere arenaer og nivåer blir usikre på regnskapenes kvalitet. Innføringen av IFRS var et av tiltakene som ble gjort for å gjenreise tilliten til publiserte regnskaper, da standardene fra IASB regnes for å ha høyere kvalitet enn regnskapsstandardene som mange av de andre europeiske landene hadde fra før. Selv om mange hevder kvaliteten på regnskapene har økt etter innføringen av IFRS, argumenteres det for at faren for regnskapsmanipulasjon også har økt. Flere uttrykker sin bekymring og argumenterer for at virkelige verdier som stammer fra nåverdier, modeller og estimater på salgspriser er enkle for ledelsen å manipulere, og veldig vanskelig for revisor å verifisere. En av våre informanter hevder faren for regnskapsmanipulasjon alltid vil være tilstede men at det er enklere å gjennomskue innen IFRS. Dette er stikk i strid med hva de to andre mener, som hevder bruk av skjønsmessige vurderinger øker faren for

regnskapsmanipulasjon. Faren for regnskapsmanipulasjon vil nok være tilstede uansett hvilket regnskapsspråk som anvendes, utfordringen er å oppdage den.

Argumenter for og mot virkelig verdi

Virkelig verdi har vist seg å være et kontroversielt begrep, og mye av diskusjonen har sentrert seg rundt kravene det konseptuelle rammeverket setter til regnskapsinformasjonens kvalitet. I henhold til rammeverket er det disse kravene som gjør at regnskapsinformasjonen blir nyttig for brukerne, og det er dermed viktig at måleattributtet blir diskutert opp mot de fire kvalitetskravene. Tilhengere av virkelig verdi mener det gir økt relevans i regnskapene, mens motstanderne er bekymret for den reduserte påliteligheten virkelig verdi fører med seg. Det blir hevdet at IASB legger for lite vekt på de to andre kvalitetskravene; forståelighet og sammenlignbarhet. Det påpekes at regnskapsinformasjon ikke vil være nyttig for brukerne dersom et kvalitetskrav går på bekostning av andre krav til kvalitet.

Debatten om måling til virkelig verdi har eskalert med den nåværende finanskrisen som preger verdens økonomier. Virkelig verdi har blitt beskyldt for å være roten til krisen, og det har vært store debatter også på politisk nivå. Enkelte hevder virkelige verdier i regnskapet har fungert som en katalysator for finanskrisen, mens andre fokuserer på at virkelig verdis rolle har vært å synliggjøre den reelle økonomiske situasjonen i selskapene. Finanskrisen har imidlertid utfordret både selskaper og revisorer ved vurderingen av de virkelige verdiene, og IASB og FASB har svart på dette ved å utgi utfyllende veiledning i forhold til målingen.

Debatten hittil har vært preget av sterke argumenter, og det har fra flere hold blitt lagt inn press for at måling til virkelig verdi skal nedtones. Det ser imidlertid ut til at virkelig verdi er kommet for å bli, og det gjenstår å se om debatten i nærmeste fremtid vil endre seg fra et være eller ikke være for virkelig verdi, og at fokuset vil skifte mer mot hvordan man skal takle de utfordringene som måleattributtet fører med seg.

Utfyllende betraktninger

Arbeidet med masteroppgaven har fått oss til å innse at det er et område med sterke meninger der mye er debattert. Vi har erfart at det er veldig mange gode argumenter både for og mot bruk av virkelig verdi. Vi kan imidlertid ikke generalisere ut fra det materialet vi har fordi vi kun har tre informanter. Når dette er sagt så er det en ting som peker seg ut; debattantene er enige om de utfordringer man står overfor, men er ulike i deres syn på virkelig verdi. Innen

vårt søk i litteraturen var det en overvekt av artikler med kritisk syn på virkelig verdi. Det kan være flere årsaker til dette. Det kan rett og slett være at det er flere kritikere til virkelig verdi enn det er av de som er for. Årsaken kan også skyldes at kritikerne føler sterkere for å publisere argumentasjoner og kritikk mot virkelig verdi enn de som er positive til dette måleattributtet, rett og slett fordi det allerede er i utstrakt bruk. Det er imidlertid en sannsynlighet for at studien er preget av at vi som forfattere underveis i prosessen har endret holdning til virkelig verdi, fra å være nøytral til å bli mer skeptisk. Våre personlige meninger er at så lenge man har et aktivt marked vil virkelig verdi være det beste måleattributtet å anvende. Har man derimot ikke et aktivt marked og må verdsette på nivå 2 og 3 føler vi påliteligheten i enkelte tilfeller går på bekostning av relevansen noe som igjen fører til at informasjonen blir irrelevant.

7.2 Videre arbeid

En mulig forbedring av denne studien vil være å gjennomføre en spørreundersøkelse der man undersøker hvilke synspunkter regnskapsbrukerne har til virkelig verdi. Interessante vinklinger kan være å sammenligne hvordan de ser på relevans og pålitelighet ved virkelig verdi i forhold til historisk kost, og om de rett og slett forstår verdiene og noteinformasjonen som presenteres i IFRS. En annen vinkling kan være å utføre et gruppeintervju med de informantene som er presentert i denne studien. Deres ulike syn på virkelig verdi og høye kompetanse innen fagfeltet vil gjøre at de kan utfordre hverandre og komme med flere og bedre motargumenter enn hva en student vil klare. Vi synes i tillegg det hadde vært interessant å foreta intervjuer av enkelte børsnoterte selskaper for å få innsikt i deres erfaringer med implementeringen av IFRS. Det hadde vært spesielt interessant å se hvordan finanskrisen har påvirket selskapenes målinger til virkelig verdi.

8. Litteraturliste

- Andersen, I. (1997). *Den skinbarlige virkelighet - om valg af samfundsvidenskapelige metoder* (1st ed.). Frederiksberg C.: Samfundslitteratur.
- Barth, M. E., Landsman, W. R., & Lang, M. H. (2008). International accounting standards and accounting quality. *Journal of Accounting Research*, 46(3), 467-498.
- Bellamy, A. M. (2004). Revisors rolle og oppgaver, og tilsynet med at dette blir tilfredsstillende ivaretatt Retrieved 06.05.09, 2009, from <http://www.kredittilsynet.no/wbch3.exe?ce=11756>
- Bennett, B., Bradbury, M., & Prangnell, H. (2006). Rules, Principles and Judgments in Accounting Standards. *ABACUS*, 42(2), 189-204.
- Benston, G. J., Carmichael, D. R., Demski, J. S., Dharan, B. G., Jamal, K., Laux, R., et al. (2007). The FASB's Conceptual Framework for Financial Reporting: A Critical Analysis. *Accounting Horizons*, 21(2), 229-238.
- Bernhoft, A.-C. (2008). IFRS og god regnskapskikk - enkelte sentrale forskjeller. *Revisjon og Regnskap*, 78(3), 20-28.
- Bernhoft, A.-C., & Fardal, A. (2007). IFRS og fiskeoppdrett. *Magma*, 10(6).
- Blaxter, L., Hughes, C., & Tight, M. (2006). *How to research* (3rd ed.): Open University Press, McGraw-Hill Education.
- Bryman, A., & Bell, E. (2007). *Business research methods* (2nd ed.). New York: Oxford University Press.
- Campbell, R. L., Owens-Jackson, L. A., & Robinson, D. (2008). Fair Value Accounting from Theory to Practice. *Strategic Finance*, 90(1), 31-37.
- Dalland, O. (2002). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (3rd ed.): Helse- og sosialfag Høgskole.
- Denscombe, M. (2003). *The Good Research Guide - for small-scale social research projects* (2nd ed.). Maidenhead, Philadelphia: Open University Press, McGraw-Hill Education.
- Dichev, I. D. (2008). On the Balance Sheet-Based Model of Financial Reporting. *Accounting Horizons*, 22(4), 453-470.
- DnR (2007). *IFRS på norsk, Forskrifter om internasjonale regnskapsstandarder* (2nd ed.): Den norske revisorforening.
- Fardal, A. (2007). IFRS og norske regnskapsregler. *Magma*, 10(3).
- Fardal, A. (2008). IFRS under lupen - Finanskrisen gir ny næring til debatten om måling til virkelig verdi. *Magma*, 11(6).

- Finansdepartementet (2005). Om lov om endringer i lov 17.juli 1998 nr.56 årsregnskap m.m.(regnskapsloven) og enkelte andre lover (evaluering av regnskapsloven) Retrieved 06.02, 2009, from <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/regpubl/otprp/20042005/Otprp-nr-39-2004-2005-/3/2.html?id=395733>
- Finanskomiteen (2004-2005). *Innst. O. nr. 17*.
- Freedict (2009). Freedict Retrieved 02.04, 2009, from <http://www.freedict.com/onldict/fre.html>
- Fricker, R. D. J. (2008). Sampling Methods for Web and E-mail Surveys. In N. Fielding, R. M. Lee & G. Blank (Eds.), *The Sage Handbook of Online Research Methods* (1st ed., pp. 195-216): SAGE Publications.
- Grønmo, S. (2007). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2nd ed.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Healy, P. M., & Wahlen, J. M. (1999). A Review of the Earnings Management Literature and its Implications for Standard Setting. *Accounting Horizons*, 13(4), 365-383.
- Henry, E., & Holzmann, O. J. (2009). FASB, IASB Respond to Financial Crisis. *The Journal of Corporate Accounting & Finance*, 20(3), 71-75.
- Hitz, J.-M. (2007). The Decision Usefulness og Fair Value Accounting - A Theoretical Perspective. *European Accounting Review*, 16(2), 323-362.
- Holth, V. (2009). Svindel på høyt nivå. *Kapital*, 39, 60-63.
- Hughes, J., & Chung, J. (2009, 18. mars). IASB to consider changes to fair value rule. *Financial Times*, from http://www.ft.com/cms/s/0/ef960754-1353-11de-a170-0000779fd2ac.html?nclick_check=1
- Huneide, J.-E., Pedersen, K., Shwencke, H. R., & Haugen, D. O. (2008). *Årsregnskapet i teori og praksis 2007* (9th ed.).
- IASB (2006a). *Discussion Paper. Fair Value Measurement. Part 1*. London: International Accounting Standards Board.
- IASB (2006b). *Discussion Paper. Fair Value Measurements. Part 2*. London: International Accounting Standards Committee Foundation.
- IASB (2007). *International Financial Reporting Standards (IFRSs) including International Accounting Standards (IASs) and Interpretations as at 1 January 2007*. London: International Accounting Standards Committee Foundation.
- IASB (2008). *Exposure Draft of: An improved Conceptual Framework for Financial Reporting*: International Accounting Standards Committee Foundation.

- IASB (2009a). Conceptual Framework Retrieved 04.05, 2009, from <http://www.iasb.org/Current+Projects/IASB+Projects/Conceptual+Framework/Conceptual+Framework.htm>
- IASB (2009b). Fair Value Measurement Retrieved 10.05, 2009, from <http://www.iasb.org/Current+Projects/IASB+Projects/Fair+Value+Measurement/Fair+Value+Measurement.htm>
- IASB (2009c). Memorandum of Understanding with the FASB Retrieved 01.05, 2009, from <http://www.iasb.org/Current+Projects/Memorandum+of+Understanding+with+the+FASB.htm>
- IASB (2009d). *Pressemelding 18.mars: IASB seeks input on proposed FASB guidance regarding fair value measurement and impairments of financial instruments.*
- IASPLUS (2009a). The IASB structure Retrieved 28.04, 2009, from <http://www.iasplus.com/restruct/restruct.htm#board>
- IASPLUS (2009b). Summaries of International Financial Reporting Standards Retrieved 28.04, 2009, from <http://www.iasplus.com/standard/framewk.htm>
- Jacobsen, D. I. (2003). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3rd ed.). Kristiansand: Høgskoleforlaget AS.
- Jacobsen, F. B. (2006). IFRS i norsk regnskapsregulering. In F. Gjesdal, E. Kvaal & S. S. Kvifte (Eds.), *Internasjonale regnskapsstandarder* (pp. 21-26). Oslo: Cappelen Forlag AS.
- Jarøy, J. (2007). *Jarøy skattelovsamling, for inntektsåret 2006, forskuddet 2007*. Porsgrunn: Jacob Jarøy Forlag.
- Johannessen, A., Kristoffersen, L., & Tufte, P. A. (2004). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag* (2nd ed.): Abstrakt forlag.
- King, A. M. (2009a). Determining Fair Value. *Strategic Finance*, 90(7), 27-32.
- King, A. M. (2009b). Fair Value is dangerous for cost management. *Cost Management*, 23(1), 41-47.
- Kinserdal, A. (2008). *Grunnleggende finansregnskapsforståelse* (5th ed.). Bergen: Cappelen Akademisk Forlag.
- Kirchgaessner, S. (2008, 8. oktober). AIG under fire for \$370,000 resort trip. *Financial Times*,
- Kolsrud, S. (2008). Regnskapsmanipulasjon - en risiko for selskapet og brukerne av regnskapet. *PricewaterhouseCoopers Mentor*(3rd).
- Kristoffersen, T. (2002). *Årsregnskapet - en grunnleggende innføring*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Kristoffersen, T. (2008). *Regnskapsteori - med introduksjon til internasjonale regnskapsstandarder (IFRS)* (1st ed.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Krumwiede, T. (2008). Fair value accounting: Why historical cost accounting makes sense. *Strategic Finance*, 90(2), 33-39.
- Kvifte, S. S. (2004). *Konseptuelle rammeverk for regnskap* (1st ed.). Oslo: DnR Forlaget.
- Kvifte, S. S. (2006). IASB Rammeverk. In F. Gjesdal, E. Kvaal & S. S. Kvifte (Eds.), *Internasjonale regnskapsstandarder*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag AS.
- Kvifte, S. S. (2007). IFRS i Norge - oversiktsartikkel. In S. S. Kvifte (Ed.), *IFRS i Norge: Tema- og bransjeartikler* (4th ed., pp. 25-41). Oslo: Ernst & Young.
- Kvifte, S. S. (2008). Pålitelighet på vikende front. *Revisjon og Regnskap*, 78(7), 36-37.
- Kvifte, S. S. (2009). Halvstrukturert intervju rundt temaet virkelig verdi. Oslo 16.04.09.
- Kvifte, S. S., & Tofteland, A. (2008). *Finansregnskap: god regnskapskikk og IFRS*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Langli, J. C. (2005). Regnskapskvalitet - om hvordan regnskapsmessig støy svekker kvaliteten på regnskapsinformasjon. *Praktisk økonomi & finans*, 2005(1), 49-62.
- Legalzoom (2009). General Accepted Accounting Principles or GAAP: What does it mean? Retrieved 09.02, 2009, from <http://www.legalzoom.com/legal-articles/article14076.html>
- Lindsell, D. (2005). How fair is fair value? *IFRS Stakeholder Series*, Ernst & Young.
- Lunde, A. (2008). Hva er virkelig verdi? Retrieved 10.02, 2009, from <http://arkiv.na24.no/Nyhet/327591/Hva+er+virkelig+verdi%3F.html>
- Martin, R. D., Rich, J. S., & Wilks, T. J. (2006). Auditing Fair Value Measurements: A Synthesis of Relevant Research. *Accounting Horizons*, 20(3), 287-303.
- McDonald, O. (2009). Unfair to fair value. *Financial world*(34).
- Moen, S. (2008). Regnskap og mer til. Forelesning 16.januar 2008 ved UiT.
- Moen, S. (2009). Halvstrukturert intervju rundt temaet virkelig verdi. Oslo 16.04.09.
- NHH. Autorisert FinansAnalytikerstudium Retrieved 06.05, 2009, from <http://www.nhh.no/no/nhh-executive/afa---studiet.aspx>
- NorskRegnskapsstiftelse (2008a). International Financial Reporting Standards Retrieved 06.02., 2009, from <http://www.regnskapsstiftelsen.no/d9085210/International-Financial-Reporting-Standards>

- NorskRegnskapsstiftelse (2008b). *Norske RegnskapsStandarder 2007-2008*: Norsk RegnskapsStiftelse, Den norske Revisorforening.
- NOU (1995:30). *Ny regnskapslov*.
- NOU (2003). *NOU 2003:23 Evaluering av regnskapsloven*.
- NOU (2008). *NOU 2008: 16. Om foretaksstyring og tiltak mo manipulering av finansiell informasjon*.
- Nørgaard, P., Borud, I., & Engevik, J. (Eds.). (2003) Det store norske økonomi leksikon.
- Parker, P. M. (2009). Webster's Online Dictionary Retrieved 01.04, 2009, from <http://www.websters-online-dictionary.com/definition/remote>
- Revisjon.no (2006). NRS Retrieved 09.02, 2009, from <http://revisjon.no/regnskap/nrs.htm>
- Revisorforeningen (2008). Finanskrisen og virkelig verdi i regnskapet Retrieved 10.02, 2009, from <http://www.revisorforeningen.no/default.aspx?did=9423632>
- Ringdal, K. (2001). *Enhet og mangfold* (1st ed.): Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Ronen, J. (2008). To Fair Value or Not to Fair Value: A Broader Perspective. *ABACUS*, 44(2), 181-208.
- Rossi III, J. D. (2009). Weighing Your Financials: A Look at the Impact of Fair Value. *Pennsylvania CPA Journal*, 80(1), 28-31.
- Sander, K. (2004a). Former for sekundærdata Retrieved 10.04, 2009, from <http://www.kunnskapssenteret.com/articles/2519/1/Former-for-sekundaerdata/Former-for-sekundaerdata.html>
- Sander, K. (2004b). Metodetyper Retrieved 09.11, 2008, from <http://www.kunnskapssenteret.com/articles/2486/1/Metodetyper/Metodetyper.html>
- Skattedirektoratet (2000). Lov om årsregnskap mv. (Regnskapsloven) Retrieved 09.02, 2009, from <http://www.skatteetaten.no/Templates/SKDMelding.aspx?id=6025&epslanguage=NO&chapter=6737>
- Soderstrom, N. S., & Sun, K. J. (2007). IFRS Adoption and Accounting Quality: A Review. *European Accounting Review*, 16(4), 675-702.
- Stenheim, T. (2008a). Virkelig verdi - et utfordrende måleattributt. *MAGMA*, 11(2), 101-108.
- Stenheim, T. (2008b). Virkelig verdi i regnskapet - relevans og pålitelighet. *Revisjon og regnskap*(2nd).
- Sunnanå, L. M. (2007). Kongene på revisorhaugen Retrieved 23.04, 2009, from <http://e24.no/naeringsliv/article1737757.ece>

- Tellefsen, J. T., & Langli, J. C. (2005). *Årsregnskapet* (8th ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Thrane-Nielsen, D. (2009a). Halvstrukturert intervju rundt temaet virkelig verdi. Oslo 15.04.09.
- Thrane-Nielsen, D. (2009b). Hva er nytt i IFRS? *Mentor* 2009(2), 24-26.
- Tsakumis, G. T., Douplik, T. S., & Campbell Sr., D. R. (2009). IFRS: Beyond the Standards. *Journal of Accountancy*, 207(2).
- UiT (2005). Hva er Ofelaš? Retrieved 11.04, 2009, from http://www.ub.uit.no/baser/ofelas/om_ofelas.htm
- van Tendeloo, B., & Vanstraelen, A. (2005). Earnings management under German GAAP versus IFRS. *European Accounting Review*, 14(1), 155-180.
- Whittington, G. (2008). Fair Value and the IASB/FASB Conceptual Framework Project: An Alternative View. *ABACUS*, 44(2), 139-168.
- Økokrim (2009). www.okokrim.no Retrieved 18.mars 2009, from <http://www.okokrim.no/>

Appendiks 1

Intervjuguide

1. Hvilke kvalitetskrav er viktigst ved din vurdering av regnskapsinformasjon?
2. Det argumenteres ofte for at regnskapsregler med færre alternativer for regnskapsføring gir mindre bruk av skjønn som igjen fører til at regnskapsinformasjonen blir av bedre kvalitet. Er du enig i dette?
3. Hva anser du som de viktigste aspektene ved relevant informasjon?
4. Hva anser du som de viktigste aspektene ved pålitelig informasjon?
5. FASB og IASB hevder at man i enkelte tilfeller vil måtte ta en avveining mellom relevans og pålitelighet. Hvordan skal dette praktisk gjøres når IASB forutsetter balanse mellom de to for å kunne møte regnskapets målsetning?
6. Mange hevder at innføringen av IFRS og spesielt bruken av virkelig verdi har ført til mer utstrakt bruk av skjønn pga estimering av virkelige verdier. Mener du dette er tilfellet, og vil det føre til dårligere kvalitet på regnskapsinformasjonen?
7. Synes du IFRS har økt kvaliteten på regnskapsinformasjonen?
8. Det argumenteres ofte med at begrepet virkelig verdi ikke er et begrep som er lett tilgjengelig, og at det ofte oppstår betydelige måleproblemer ved estimering av virkelig verdi. Forsterkes disse problemene ved at hierarkiet for måling til virkelig verdi og det konseptuelle rammeverket ikke er oversatt til norsk?
9. Et av argumentene for innføring av IFRS var for å lette sammenlignbarheten mellom land. Hvor pålitelig og relevant vil sammenligningen være da ulike land har ulike oversettelser på samme ord/uttrykk?

10. Er revisorer de rette til å verifisere estimater på virkelig verdi eller bør det overlates til profesjonelle verdsetterer?

11. Kvalitative rapporteringskrav krever at regnskapsprodusentene bruker skjønn. Innebærer bruk av skjønn økt fare for regnskapsmanipulasjon?

12. Vil aktører som går inn for å manipulere tallene lettere slippe unna dersom de bruker estimater på virkelig verdi enn dersom man benytter seg av historisk kost?

13. Nå måles bl.a. finansielle instrumenter, biologiske eiendeler og forretningseiendom til virkelig verdi. Bør måling til virkelig verdi utvides til å gjelde flere eiendeler og gjeldsposter?

14. Tilhengere av virkelig verdi mener det gir mer relevant informasjon og større klarhet i den finansielle rapporteringen, mens motstandere hevder at bruk av virkelig verdi kan gi større uklarhet enn ved bruk av historisk kost. Hvordan stiller du deg til dette?

15. Vil det være nedsatt pålitelighet allerede på det første nivået i FASBs hierarki med tanke på at foretaket skal velge det mest fordelaktige markedet dersom eiendelen omsettes i to ulike markeder?

16. Nivå 2 i hierarkiet har en del spesifikke målekriterier, men hvor enkelt er det å tilfredsstille disse kriteriene? Er det slik at man oftest vil falle ned på nivå 3?

17. Hva gjør revisor for å verifisere estimater som er beregnet og som ikke kan bekreftes av annen markedsdata?

18. Bruk av estimater som faller ned på nivå 2 og 3 vil resultere i tall som er vanskelige å verifisere, og revisor må til en viss grad stole på ledelsens estimater ved verifiseringen. Er dette problematisk?

19. Enkelte forfattere hevder i sine artikler at SEC (Det amerikanske kredittilsynet) bør være bekymret for bokføring til virkelig verdi da feilaktig bruk av estimater på virkelig verdi var en av katalysatorene til Enron-skandalen. Hva tenker du om denne påstanden?

